

Limburgiana

L.H.J. Lamberts Hurrelbrinck

bron

L.H.J. Lamberts Hurrelbrinck, *Limburgiana*. Valkhoff & Co., Amersfoort 1914

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/lamb004limb01_01/colofon.php

© 2015 dbnl

The logo for the Dutch Bibliography Network (dbnl) consists of the lowercase letters 'dbnl' in a stylized, blue, sans-serif font. The 'd' and 'b' are connected, and the 'n' and 'l' are also connected. The 'd' has a small hook at the top, and the 'b' has a small loop at the top.

Voorrede.

Een blonde morgen in Mei; de met gouden gloed overtrokken heuvelen stijgen bultig op uit het land, trildansend van zonnewarmte.

Uitgestrekte weiden, bontgevekt door madeliefjes, margerieten, boter- en sleutelbloemen, roode klaverbollen en wilde orchideeën, waaruit scheef gegroeide boomstammen rijzen, bedekt met reuzenbouquetten van zachtrose wit, onmiddellijk begrensd door akkers van gerst en tarwe, golfbewogen door zachte winden. Een trilling van lichte koelte suist door de boomen in oneindige kleurenwisseling; naast de teergroene, pas uit de knoppen ontloken bladeren van den populier, het donker zwartgroen van den den; aan den voet van den roodbruinen beuk het lilarose der seringen; de zilverstammige berken in de onmiddellijke nabijheid der zware elzen met witgevekten

bladerentooi. Zacht, rustig in murmelend gekabbel stroomt voort het riviertje, omzoomd door knoestige knotwilgen.

Bonte vlinders fladderen van bloem tot bloem; bijen gonzen door de lucht; zwaluwen, als kleine zwarte ankers zwaaien en zwenken hoog in den blauwen hemelstolp. Vèrweg, omcirkelend het leien kerktorentje, dat statig opkokert, de roode daken van het witgeblokt dorp Roosdaal, stil, eenzaam, verlaten, als dood te midden dezer vredige natuur.

En toch; dáar dezefde aandoeningen, dezelfde zielesmarten als in de groote, in druk gedoe levende wereld; ook dáár vlammen en woeden de hartstochten; ook dáár de gulle schaterlach, maar ook de heete traan; ook dáár de blijde vroolijkheid en intens leed schrijnende smart; ook dáár dezelfde impulsies, dezelfde uitingen van het gemoed: liefde en haat, trouw en wraak, onderworpenheid en ijverzucht, nederigheid en hoogmoed, sluwe berekening en opbruisende drift.

Jaren heb ik geleefd in Roosdaal; met ijverige oplettendheid ben ik toeschouwer geweest van de *comédie humaine*: ik heb gelachen bij de klucht en het blijspel, soms met armmouw tersluiks weg-

VII

gepinkt een traan bij drama of tragedie; met opmerkzaamheid heb ik gadeslagen de verschillende tooneelspelers in de verscheidenheid hunner rollen: den komiek en den marqué, den bon vivant en den père-noble, den jongen minnaar en den tragischen held.

Enkelen dezer zal ik trachten als typen uit een Limburgsch dorp mijnen lezers voor te stellen.

I. De Strooper.

Jeanc Ummels is de alom bekende strooper van Roosdaal; een flinke, groote, breedgeschouderde kerel, met glundere lachoogen onder de weelderige, donkere haren, krulvallend op het door de zon gebruind voorhoofd; een zwarte, omhoog-gepunte snor boven de dunne lippen; de blauwe kiel losfladderend om de schouders; handen en beenen steeds in beweging.

De wet noemt hem een misdadiger; de Roosdaalsche jongens vereeren hem als een held; de dorpsschoonen wedijveren met elkander om zijn genegenheid. Hij is de beste schutter, de bestendige overwinnaar bij de schietwedstrijden, de koning der Roosdaalsche schutterij; hij is de beste danser van uren in de 'contrée,' de grap-

penmaker, de vroolijke snaak in alle herbergen, *le bout-en-train* van alle gesprekken. Met gretig oor en schaterlachende monden hooren zij hem aan, zijn vrienden en kameraden, als hij hun vertelt zijn witzes en slimsluwe streken, zijn voor den gek houden van zijn tegenstanders: de maréchaussées en de veldwachters.

Tegenstanders.... neen, dat zijn zij eigenlijk niet; de maatschappij heeft hen tegenover elkaar geplaatst; ze bestrijden elkaar hardnekkig, voortdurend, maar niet als vijanden, veeleer als goede vrienden. Hun strijd is niets anders dan een wedijveren in sluwheid, een vinnige kamp op het schaakbord, waarop elke zet een nieuwe truc is, een schijnbeweging, die den tegenspeler moet verschalken, een hinderlaag, die hem moet brengen op verkeerd terrein.

De partijen staan echter niet gelijk. De strooper heeft te beschikken over veel meer stukken; zijn koning is omgeven door veel meer figuren, want alle boeren en boerinnen zijn zijne raadsheeren en spionnen.

Een kort, schielijk duimwijzen, een even-knipooogen duidt hem aan de richting, welke zijn vijanden hebben genomen; een kort, schel gefluit

is een waarschuwing, dat zij in de nabijheid zijn, dat gevaar dreigt, dat hij zijn geweer, zijn netten, de gestroopte hazen, konijnen, patrijzen zoo snel mogelijk moet verbergen. - Later zal wel een zijner niet-verdachte vrienden het verborgen wapen, den verstopten buit voor hem halen, als hij dezen, bij het drinken van een glas bier of van een ‘drupke’, heeft gezegd de plek in het woud, of den kuil in den grond, of de spleet in de rots, waar hij alles zal kunnen vinden: - en dan, de handen in de zakken, den slap vilten hoed schuin op het hoofd, treedt hij onversaagd zijn vervolgers tegemoet, met spottenden glimlach hun toeroepend: ‘gooien daag, maréchausées! mörge, garde champieter!’ - Ze kunnen hem immers toch niets maken! hij heeft geen enkel verboden wapen bij zich, en niemand kan hem verbieden voor zijn gezondheid te zorgen, te wandelen in de frissche lucht, evenals al die Hollanders, die hier in de hôtels vertoeven.

De hôtelhouders, - óók al bondgenooten van hem! Ze koopen met grage voorliefde het hun tersluik aangeboden wild, want hij draagt zorg immer te blijven onder de prijzen, welke de winkeliers te Maastricht vragen.

Menige waard, die met even ter zijde geworpen hoofd hem uitnodigt binnen te komen, om fluisterend te vragen: 'zek, Ummels, ich höb mörge een groet diné; zou's te mich neet aon get forellen en patreizen kunnen hellepe?'

'Ich zal mien bes doon, hier,' is het onveranderlijk antwoord: 'es de blauwen het neet in hunne kop kriegen um mich compenie te hauwen van nach. Schik eure knech Jeanc mer mörge vreug aon de iezeren grub; ich zal dao aon de twiede baum alles legke, waat ich höb könne kriege.'

En den volgenden morgen is Jeanc op de aangewezen plaats, bergt zijn vondst in een mand, en Ummels ontvangt het hem verschuldigde geld.

Toch gebeurt het een enkele maal, dat hij wordt betrap.

Geen boosheid of haat in hem; hij is zóó dikwijls overwinnaar geweest, - dit maal is *hij* de overwonnene.

Als de veldwachter hem volgens wettelijk voorschrift zijn naam vraagt, antwoordt hij lachend: 'pront hetzelfde nog wie vreuger, garde champieter; en ich bin ouch nog in hetzelfde jaor, op dezelfde daag geboren es de veurige kier;

niks gei verandering in gekomme; ich woen ouch nog in hetzelfde kastiel op de Vluujemert; da's alles wa's te weite moos, es ich mich good rappeler. En noe goon veer zeker e glaas beer samen drinke; ich tracteer'.

'Dat durf ich neet refuseere'.

En beide tegenstanders, in vroolijken, gezelligen kout, schrijden voort naar het dorp.

'Potverdikke-mich, heet er dich te pakke gekregen, Jeanc?' - plotseling een hard krijschende stem.

'Jao, dè Schinderhannes is mich dees kier te loesch gewès, mè ich zal waal mien revanche numme. Ich waarschouw dich, garde-champier, ich zal mich revancheeren; mè da's veur later. Laote veer noe mer hei in *de Roeje Lieuw* e glaas beer drinke; ich tracteer, wie ich gezag höb. - Twie glazer beer' (met luider stemme) 'ein veur mich en ein veur miene vrund de garde-champier!'

'Höbs-te dich in de lure laote ligke, Jeanc?' - vraagt de waard, terwijl hij de glazen inschenkt. 'Ich dach, da's-te daoveur te gescheidt¹⁾ waors.'

'Allo, garde-champier, santé, en da's te-n'em nog lang maogs luste!'

'Santé, Ummels, en van 't zelfde!'

1) Slim.

Andere bezoekers, - die hunne verbazing, tegelijkertijd hunne teleurstelling, op onverholen wijze te kennen geven over de nederlaag van hun kameraad, maar ook alweer zonder eenigen wrevel tegen zijn overwinnaar.

Met levendige gebaren, met krijschende schreeuw-stemmen verklaren zij, niet te kunnen begrijpen dat Ummels zoo stom heeft kunnen zijn; wat *zij* zouden gedaan hebben om aan zijn belager te ontkomen; - waarop de vertegenwoordiger van den Staat weer verklaart, tot welke listen *hij* dan weer zijn toevlucht zou genomen hebben, om hem tòch te pakken te krijgen.

Lang, heel lang duren de beraadslagingen, onder tallooze glazen bier en drupkes, tot eindelijk de veldwachter beweert, dat hij naar huis moet, dat zijn wijf hem met het eten wacht, en dat hij daar niet gaarne ruzie mee heeft.

‘Dat kin ich mich dinke, garde-champietier! Allé dan mèr, smakelijk ete’ - terwijl de wilddief hem de hand toesteeckt.

* * *

Met vrijen, onbevangen blik betreedt Ummels de rechtzaal. Met snelle, groote stappen begeeft

hij zich naar de bank der beklagden - hij kent deze plaats; hij heeft hier meer gezeten.

Rustig dwalen zijn oogen rond door de groote zaal, een enkele maal vriendelijk toelachend, met vertrouwelijk knipoogen, de bekenden, welke hij te midden van het achter de balustrade staande publiek ontwaart.

Kalm, onverschillig, hoort hij aan de verklaring van den veldwachter, die hem heeft betrappt, en op de vraag van den voorzitter: of hij eenige aanmerking heeft op diens woorden, antwoordt hij kalm gemoedelijk: ‘Nein, menier, 't is pront wie de garde-champietier heet gezag.’

De ellebogen over de bankleuning, de handen slap gevouwen, luistert hij naar het requisitoir van den ambtenaar van het Openbaar Ministerie, hij hoort de woorden: ‘onverbeterlijke, gevaarlijke strooper, recidivist, strenge, voorbeeldige straf, met verbeurdverklaring’ enz. enz. - alles oud, bekend! Hij heeft die uitdrukkingen al zoo vaak gehoord. En dan eindelijk het lang verwachte, het eenige wat hem belang inboezemt: ‘twee maanden gevangenisstraf’....

‘Jongens, da's crimineel veul!’ en hij wendt even het hoofd naar den veldwachter, die mee-

warig het hoofd schudt.... 'Twie maond, twie maond, 't is niks nie gedoon mit dat struipe.... Twie maond, nondepie-nog!' Maar hij zal zijn teleurstelling niet laten merken, - aan niemand.

Een beleefd, onderdanig groeten tegenover de heeren aan de groene tafel - hij kent zijn manieren, selderjenne! - een kort schouderophalen met onverschilligen glimlach tegenover zijn vrienden en bekenden, en hij verlaat de zaal.

Buiten, de veldwachter: 't spit mich, Ummels, 't deit mich effectief leid. Twie maond!.... d'n hier heet neet veul compassie mit dich gehad'.

'Och waat, laat et dich gei zörg zien, gardechampieter; allo, kom mit! veer goon d'r mer ein op zette; ich höb toch nog genog verdeend, nao da's te mich höbs geattrapeerd.'

'Da's veerkant geloge! Ich höb dich genog in de gate gehauwe um dat te weite; mè noe wil ich gei ruizie, ich goon mit, ich höb ouch doors es e peerd.'

'Gaot geer ouch mit, jongens? richt hij zich tot de vrienden. Ich tracteer; geer hoeft uch neet te geneeren: twie maond vrie ete, drinke en slaope, - dao kin wel e paar glazer beer op stoon!'

* * *

Enkele maanden later.

Jeanc Ummels, tusschen twee maréchaussées, wandelt naar het station, hartelijk begroet, met wijd armgezwaai toegewuifd door elken Roosdaler, dien hij ontmoet.

‘Moos te d'r weer in?’ vraagt een der makkers.

‘Jao, jong, ich goon weer veur e paar maond nao 't hôtel Bellevue in Mastreech; ich zal dich e paar ansichtskaarte d'roet schrieve’.

‘Doog dat, Jeanc, en vergeet neet het drinkgeld te geve aon de garcon: de leste kier heet er zich beklaog da's te zoo'ne *poujeux*¹⁾ waors: er hauw geine pfennig van dich gekrege, en er hauw dich toch zoe good en zoe deftig altied bedeend in zwarte rok en witte cravatte.’

‘t Spit mich, ich zal 'm noe ouch niks könne geve; ich hōb m'n bankbiljetten in m'n brandkas laote ligke. Och, maréchausées, welt geer zoe good zien d'r van tied tot tied ins nao te kieke? me kin noets weite; dao is alleweil²⁾ zoe'n slech volk!’

‘Ich belaoef et dich, Ummels, mè dan mooste us toch zekke woe er steit.’

‘Oh, dat kin ich uch gemekelik expliceere: in

1) Gierigheid.

2) Tegenwoordig.

het St. Jansbosch, links van de groete lin, dao steit e plank mit 'voetangels en klemmen' d'rop geschilderd; dao moot geer mer ins tege trampe¹⁾, - dan geit er van zelf open.'

Aan het station te Maastricht de gevangeniswagen.

Vroolijk, schaterlachend naar den koetsier, hem toereikend de wijd uitgestrekte hand; 'zoe, Pie, da's charmant van dich, da's te mich weer ins met dien equipage kumps holen; ich hauw er al op gerekend, wie's te zuus: ich hōb m'n twie palfreneers mit gebrach. - Hauw uch noe mer good vas jongens' (tot de beide maréchaussées) 'ich zou neet geer hōbbe, dat uch e malheur passeerdet. - Adie, allemaol!' tot de groep nieuwsgierigen, die zich inmiddels om hem heeft geschaard.

Een harde smak van de toeslaande ijzeren deur, een krakend, knarsend geluid van een omgedraaiden sleutel, en de wagen ratelschokt voort naar den Minnebroedersberg²⁾....

1) Schoppen.

2) Straat, waarin de gevangenis.

II.**De Hondendokter.**

Elken dag, bij helder, zonnig weer, zit Carl Frohmann voor de deur van zijn net, proper huisje, dat eenzaam en verlaten staat aan den boschrand, een weinig terzijde van den grooten, steil hellenden weg, welke de dorpen Hoogberg en Roosdaal met elkander verbindt.

Een flinke oude man met langen, witten baard, omlijstend den breeden Germanenkop, waarin hoekig uitsteken de puntige kaakknobbels; een diepe kerf over het hoge voorhoofd, een zwartwit lintje in het knoopsgat van het grijswollen buis doen hem kennen als een oud-strijder, als een der grondvesters van het machtige Duitse Rijk.

Gemoedelijk, lui rugleunend tegen den muur

van zijn woninkje, de fluitlippen vast om het roer van een lange, reutelende pijp, waarvan de kop rust op den grond, telkenmale wegblazend dikke rookkringen in de lucht, vertrouwelijk met een knikhoofd groetend de voorbijgangers, die allen hem kennen.

Geen wonder! Hij is de trouwe helper en bondgenoot der stroopers, dien hij met geheimzinnig knipoogen, met nauw merkbaar hoofdschudden, het nabijzijn hunner vijanden, de veldwachters of gendarmen, verraad; bij dreigend gevaar verbergt hij in de hem alleen bekende rotskloven de door de wilddieven hem ijlings toegeworpen hazen en konijnen; ze zijn overtuigd van zijn strikte, onkreukbare eerlijkheid.

Geen beter wapensmid of rijwielhersteller uren in den omtrek. De jagers, vooral de Zondagsche bij herhaald misschieten - 't moet dan natuurlijk aan het geweer liggen - vertrouwen hem hunne wapenen toe; fietsrijders, die haast hebben, weten, dat zij bij hem terstond hulp kunnen vinden voor hunne lekke banden. Geld vraagt hij nooit; hij stelt zich tevreden met hetgeen men hem in de hand duwt, hartelijk dank brommend met diepe basstem voor de ruime gift, zonder

daarentegen ooit blijk te geven van wrevel bij mindere belooning.

Hij is de vriend van allen, bemind door alle menschen, maar daarentegen de vijand, gehaat door alle honden, die hem kennen, - en die zijn er velen, zeer velen in Roosdaal en verre omstreken.

Een schuw kijken met angstige oogen, een huilend gejank, als het arme beest zijne woning ontwaart, een haastige vlucht, den staart laag tusschen de achterpooten, als hij den eigenaar zelf ziet.

Carl Frohmann is namelijk ook hondendokter, niet geëxamineerd, niet gediplomeerd, niet door den Staat aangesteld, maar niettemin, misschien ook wel dientengevolge, geniet hij meer vertrouwen dan elke veearts.

Wonderen, welke de boeren in hun gezellig samenzijn in herbergen en kroegen, met harde vuistslagen als plechtige verzekeringen, elkaar weten te verhalen over zijn ongeëvenaarde kunde en wetenschap.

‘t Is e mirakel, waat d' Pruus kin,’ verzekerde mij eens een Roosdaler; ‘dao is gei dokter, gei perfester, dè zoe'n verstand van hon heet es dé kèl; ich zek uch e mirakel, effectief e mirakel,

waat ich uch zek! Es me bei em kump, mèt zoe'n bees, dan heet heer et mer aon te kieke - er hoof et neet ins aon te reure, bekieke allein mèr, bekieke zek ich uch, en dan wit er al waat het heet: of de ruuj, of de wörm, of het vuur, of koei sappe, of de hondekränkde, 't is alles gans egaal, dat zuut er, dat *zuut* er, zek ich uch. En noets mis! Altied vas, secuur. Mè dat is nog neet et schoenste: - de prei kin zoe krank zien wie e verke, es heer et onder z'n puuj heet gehad, dan is het beter ouch, - direk, subiet! Ich zek uch, hier: 't is e mirakel, effectief e mirakel.'

'Da's vas en zeker e mirakel!' bevestig ik.

'Ich zek uch, hier, 't is enne touveneer; zoe get heet van z'n leve nog neet bestoon en zal ouch neet mie bestoon. En ich weit et neet van huure zekke, ich höb et zelf gezeen, mit mien eige ouge zelf gezeen. E paar maond geleje wouw miene hond neet vrete, e gansche week neet, niks, gei fetsch; me kos em de ribbe zien in z'n pens, en waat ich em ouch gaof, er vertikte n'et, er vraot neet.

'Toe *ich* mèt em nao de Pruus, en noe kint geer mich geluive of neet, mè 't is de woerheid

de zuuvere woerheid, ich maag vermaledeid zien, es ich leeg, hier: koelik hauw er de prei gezeen, of er zag: dè heet eine kronkel in z'n derm. Er behandelde heum en toe ich mit em trukkaom, vraot mich het mormel direk e volle koep mit verkensvoor.'

Een zweem van spottend niet-gelooven om mijne lippen.

'Jao, jao dao moot geer neet euver lache hier; 't is zoe, 't is zoe, wie ich et uch zek; probeer zelf mer ins.'

't Spit mich, ich hōb geine hond,' en lachend neem ik afscheid van mijn wonderverteller.

Toch heeft hij mijn nieuwsgierigheid geprikkeld.

* * *

Eens, op 'n kouden wintermorgen, op 'n eenzamen weg, ontwaar ik een kleinen onooglijken hond van twijfelachtig ras; de donkere kroesharen verraden de afstamming van den poedel; de lange spitse snuit, het kenmerk van den collie, misschien ook wel van den kees; in de kort ineengedrongen pooten herken ik den das; de hoogstaande ooren brengen mij den terriër voor den geest; de waaiierpluimstaart is die van den Ierschen setter;

de stompe neus die van den dog; een gewrocht van rijke verscheidenheid en stijl, het werk van tal van bouwmeesters, de Patou van Rostand, die met zelf bewusten trots verklaart:

‘Je suis tous les chiens, je les ai tous été’

Bibberbevend, koûrillend, vlucht het arme dier weg bij mijn naderen.

Een vriendelijk toeroepen met hard vingerknippen doet het stilstaan; even draait het den kop om, terwijl het mij aanstaart met vreesschuwe oogen.

Weer een vertrouwelijk, gemoedelijk roepen, met zachte dijkklappen, - en langzaam, de korte pooten nog lager bij den grond, den buik wrijvend tegen de dikke sneeuwlaag, immer mij aankijkend met strakstarende oogen, sleepkruipt het naar mij toe.

Eindelijk, vlak voor mij, aan mijn voeten; ik buk mij, om met zachte hand den kop te streelen van het arme beest, dat door zacht gekreun, door kwispelstaarten mij zijn dankbaarheid te kennen geeft.

Het ziet er verschrikkelijk uit; mager, uitgeteerd, de ribben als hoepels zichtbaar onder de kaalplekkige natglimmende huid, de oogen rood gerand, waaruit een gelig vocht streept langs den neus.

Ongetwijfeld weggejaagd uit het een of ander huis, om ergens anders dood te gaan, het ziek scharminkel tot niets meer nut.

Ziek... ziek.... een buitengewoon gelukkig toeval; ik zal mij nu met eigen oogen kunnen overtuigen van de wonderbare wetenschap van Carl Frohmann.

Toch nog een korte aarzeling: hoe zal hij het uitgeteerd geraamtebeest behandelen? Zou die behandeling een mishandeling wezen?

Och neen, stel ik mij zelven gerust, dan zouden toch niet alle boeren hem zoo prijzen, - ze zijn toch geen dierenbeulen, mijn goedmoedige, levenslustige Roosdalers, - en onwillekeurig wend ik mijne schreden naar de woning van den hondenarts.

Een bescheiden kloppen op zijn deur, die weldra geopend wordt.

‘Ah, sind Sie es, Herr?’ verwelkomt hij mij; ‘treten Sie herein!’

Ik voldoe aan het vriendelijk verzoek, verzeld van den viervoeter, die steeds in mijn nabijheid is gebleven, en thans met mij binnentreedt, - hij is ongetwijfeld vroeger hier nooit geweest.

‘Ach, Herr Gott, wie schaut der Bestie aus!’

terwijl hij een medelijdenden blik werpt op mijn hond. ‘Was haben Sie mit dem angefangen?’

‘Nichts, garaüs nichts’.

‘Ist es schon lange krank, das arme Thier?’

‘So ungefähr zwei Monat’, lieg ik.

‘Und weshalb sind Sie nicht früher gekommen mit dem Canikel?’

‘Ich meinte, es wäre nicht so schlimm’, lieg ik steeds voort.

‘Ohne Zweifel ist es schlimm; er hat den Bumms’.

‘So, den Bumms?’ herhaal ik, mijn dom niet-weten niet durvende erkennen door de vraag: was ist das, der Bumms?’

‘Und ist das wirklich so gefährlich?’

‘Sehr gefährlich; wenn Sie drei Tag' später gekommen wären, wär 's unbedingt crepirt.’

‘Können Sie es noch heilen?’

‘Na, na, 's kann sein, ich werd 's versuchen’, en tegelijk grijpt hij met vluggen greep van de breede, knokkerige hand den hond in den nek, die terstond luid begint te janken.

‘Bitte, helfen Sie ein Augenblick’, zich weer tot mij wendend.

‘Gern; womit?’

‘Halten Sie 's mal fest.’

Ik grijp het immer huiljammerend diertje uit zijn hand en houd het stevig vast.

‘So, nur ein Augenblick!’

Met haastige schreden stapt mijn vriend inmiddels naar een kast in den hoek van het vertrek, om spoedig weer voor mij te staan met een dun touw, een fleschje met geelachtig vocht en een breeden, grijswitten band, aan een dikke naald geregen.

Och Hemel, zou mijn arm beestje toch gepijnigd moeten worden?

‘Thut's weh?’ vraag ik.

‘Garaus nicht, garaus nicht!’ stelt hij mij gerust, en midderwijl windt hij het touw fermkrachtig om den bek van het dier; 't kan niet meer uitstooten zijn jammergehuil uit de dichtgesnoerde kaken; slechts het gesmoord piepgeluid uit den herhaald opwaarts bewogen, naar lucht snakkenden kop bewijst het angstlijden.

Ik zie hem vervolgens de naald diep steken in het fleschje met geelachtig vocht; aan de dikke, vettige, langs het metaal glijdende druppels merk ik, dat het olie is.

‘So, geben Sie es nur hier.’

IJlings gehoorzaam ik, blij geen daadwerkelijke medeplichtige te moeten zijn aan die foltering, die niettegenstaande zijn ontkennen toch zal gebeuren.

Krachtig-vast knelt hij het lijfje tusschen de beide knieën, en dan, met de linkerhand het nekvel omhoog trekkend, steekt hij met de rechterhand de naald met den langen bandwimpel door de huidplooi; 't beest piept harder, pijnlijker, terwijl het lichaampje spartelschudt tusschen de ijzeren kniegewrichten.

Frohmann zet het fleschje naast zich neer; de vingers der beide handen grijpen de uiteinden van den band, en in snel heen en weer beweeg schuiven zij dezen herhaalde malen door het doorpriemde vleesch; en scherper dat piepkreunend geluid, woeliger het spartelen van het schier ontvleesde rompje.

Zoo enkele minuten; dan langzaam trekt de man den thans geheel roodgekleurden band uit de wonde, maakt los het om den snuit gebonden koord; de knieën verwijderen zich van elkaar, en Patou valt op den grond met schelle kefgilletjes.

‘So’, weer mijn vriend, als brommend in zich

zelve: 'nun wird 's wohl besser sein: der Bumms ist dr'aus.'

Ik heb den wonderdokter een mark in de hand geduwd, een sigaar aangeboden, en beiden heeft hij aangenomen met bijzonder welgevallen, tallooze malen prevelend: dank, Herr, dank, sehr liebenswürdig', terwijl hij dikke rookwolken blaast uit de inmiddels weer aangestoken pijp.

De hond is niet dood gegaan; ik heb hem nog menigmaal gezien; ik heb mij echter niet kunnen overtuigen, of de Bumms er werkelijk uit was, want iederen keer, als het arme dier mij in de verte ontwaarde, holde het weg in woeste vaart, telkens omwendend den schreeuwjankenden kop.

III.**Een Koopmansboek.**

Een prachtige Zondagmiddag in vollen zomer.

Hoog aan den hemel de laaiende vuurbol, waaruit schieten rechte, breed zich uitzettende stralen, goudkleurend den geheelen omtrek.

De leien kerktorens der dorpen, omcirkeld door schitterende lichtguirlandes, priemen hunne spitsen fier, trotsch in de lucht; nederig daarnaast de roodglinsterende pannendaken der boerenhofsteden en de stroobedeksels der hutten.

Kalm, te midden van dezen ongestoorden vrede in Gods heerlijke natuur, wandelen langzaam voort langs eenzamen weg drie zwarte figuren: de pastoor van Roosdaal met zijn kapelaan en koster.

Plots een kleine, donkere stip in het firmament, als zwarte vlek in den goud getinten blauwen

hemel, ras zich uitzettend tot dreigend wolkgevaarte, overdekkend met grauwe schaduwen de zoeven nog zonnige aarde.

Een dof gerommel, eerst nog ver weg, spoedig nader en nader; enkele groote droppels, als inktvlakken op de harde wegen; toen een lange schitterende vuurstreep, die scheurt het donkere hemelgordijn, onmiddellijk gevolgd door knetterenden, ratelenden donderslag.

Een ijlings voortsnelen der mannen met voorovergebogen lijven en hoog opgetrokken knieën, terwijl zij met de groote bonte zakdoeken het druppelzweet wegwischen van hunne voorhoofden.

Den Hemel zij dank; bij de hoekwending van het pad ontwaren zij een huis, niet meer ver verwijderd; en vlugger nog hun hollen naar dat toevluchtsoord, waar zij een schuilplaats zullen vinden tegen het onweer, dat weldra zal losbarsten met ontstuimige drift.

Een angstig vraagkijken van den kapelaan, van den koster naar den pastoor, als zij staan voor de deur van het gebouw, waarop in groote letters: 'In den Gouden Leeuw.'

't Ziet er alles proper, zindelijk uit; witte gordijnen voor de heldere vensters; ongetwijfeld

fatsoenlijke mensen, de herbergiers; en de zieleherder van Roosdaal betreedt den drempel, onmiddellijk gevolgd door zijn onderhoorigen.

In de gelagkamer enkele boerenarbeiders, die in verwonderende verbazing gadeslaan de hier onbekende figuren.

Een korte wijle een stom stilzwijgen, dan opstaande, eerbiedig de hoeden in de handen, met stijve hoekbuigingen; daag hier pastoer, daag kaplaon, daag köster; zeker ouch komme schoele veur de schoor.¹⁾

‘Justement, vrun, zoe is et.’

‘Noe dao höbt geer good aongedoon, pastoer, want et zal seffens losgoon - dè dao begint et pront,’ als op hetzelfde oogenblik de ruiten rinkelend sidderen, de gudsende regen kletshagelend neerstort in dikke strepen, de vurige zigzaglijnen flitsen met onstuimige vaart, onmiddellijk gevolgd door roffelende donderslagen.

‘Madame, bringt ins drei glaas beer,’ zegt de pastoor tot de waardin, zindelijke vrouw achter het keurig onderhouden buffet.

‘Es uch bleef, pastoer’ en weldra brengt zij de glazen, gevuld met het roode schuimende vocht,

1) hevige regen.

vloeiend uit de glinstergeschuurde drakenbekken; ‘laot et uch good smake, ierwaarde hieren,’ terwijl zij haar gasten het bestelde op schenkblad overreikt.

‘Hè, dat smaakt’ meent de koster, ‘nao zoe geloupe te hōbbe bei zoe 'n hits.’

‘Neet slech, gaar oet neet slech,’ de kapelaan, ‘ich hōb er ouch doors van gekregen’, en intusschen heeft de pastoor zijn blik onderzoekend laten dwalen door het ruime lokaal.

‘Wij zijn hier goed terecht gekomen,’ na korte poos tot zijn jongeren ambtgenoot: ‘t zijn hier bepaald, brave, religieuse menschen; zie je wel, op de bovendeur hangt een crucifix en aan de muren platen van heiligen?’

‘Ja pastoor, 't is maar goed, dat wij hier zijn binnengegaan, wij zouden anders kletsnat geworden zijn; hoort eens hoe daar buiten de storm aan den gang is; ik denk niet, dat wij vooreerst hier weg kunnen.’

‘t Spit mich, pastoer, dat ich geine parapluie hōb mètgenomme,’ zegt de koster, ‘mè wie hoe hauw ich noe ouch zoe get van mōrge könne dinke mèt dat magnifieke weer - Madame, es uch bleef nog ein’, met vluchtigen wenk naar zijn leeg glas.

‘Bringt mich ouch nog ein, es uch bleef Madame,’

de kapelaan met bescheiden stem, als zij het gevraagde den kerkeknecht overreikt.

Uren hebben zij hier gezeten, afwachting het wederkeeren der kalmte, der rust van de verbolgen natuur.

De pastoor heeft met oplettende aandacht gadeslagen de vele boeren met hunne vrouwen, die evenals zij hun toevlucht hadden genomen tegen den immer voortrazenden orkaan, allen stil, ingetogen, bedwingend de Limburgsche dartele vroolijkheid, hun drang tot scherts, smorend in de keel den schaterenden lach in tegenwoordigheid der dienaren Gods.

Geen andere gesprekken dan over het schrauwe wèer en dat de schoor good zou zien veur het kore, mè slecht veur de eereppel,' de koster intusschen enkele malen, met korte wenken en knipoogen tot de herbergierster, bestellende een nieuw glas bier.

Allenskens kalmer, bedaarder het onweer, de donderslagen verder en verder zich verwijderend, de waterstralen uit den hemel dunner; doorzichtiger het waas over de akkers en boomgaarden; enkele bezoekers, die zich reeds verwijderen na eerbiedig groeten.

Het is den pastoor niet ontgaan, dat enkele hunner vóór hun vertrek zich naar het buffet hebben begeven, enkele woorden met Madame hebben gewisseld, waarop dan, na goedkeurend knikken, zij een lei uit een lade heeft te voorschijn gehaald, daarop iets met een stuk krijt heeft geschreven, telkenmale gepaard met enkele krassen.

Hij begrijpt; menschen, die niet kunnen betalen - dat had hij toch niet gedacht van zoo'n nette vrouw - crediet geven in een café is altijd uit den booze; 't zet de menschen aan tot drinken, maar..... sappedekrik, da's waar, hij heeft ook geen portemonnaie bij zich; hoe had hij, toen hij met dat prachtige weer met z'n kapelaan en koster ging wandelen, ooit kunnen denken, dat hij geld noodig zou hebben; 't denkbeeld, dat hij heden nog in een vertrek kon vertoeven, waar sterke drank verkocht werd, was niet in zijn brein opgekomen..... misschien kon de kapelaan hem wel helpen, misschien had deze wel eenig geld in zijn bezit.

Ook deze echter moet zeer tot zijn leedwezen verklaren, dat hij er niet aan heeft gedacht heden eenige vertering in een herberg te zullen maken, en de koster verzekert, dat heer ouch gein roeje

duit op tes houw, wè hauw dat ouch kunne presumeere, dat heer in compenie mit de pastoer en de kaplaon huuj in de Gouwe Lieuw zou zitte.

Eenigszins verlegen stapt de pastoor naar de vrouw, die immer troont achter haar toonbank.

‘Zekt Madame’ prevelfluistert hij ‘veer hōbbe, wie geer wel zult begriepen, d'r neet op gerekend, det veer vandaag hei zoue komme, en noe wil het malheur, dat gei van us geld bie zich heet - geer kent mich toch, toer,¹⁾ ich bin de pastoer van Roosdaal - maag ich uch ein van dees daag komme betaole?’

‘Mè pastoer, veraffronteert mich noe neet mè zoe get te komme vraoge...’

‘Jè mè, Madame.....’

‘Nein, pastoer, ich wèl d'r neet langer euver huure kalle;²⁾ geer betaolt mich es 't uch ins convenieert langs te komme, mè geer hōbt uch neet te spooië gaar oet neet, verstaot geer.’

‘Dank uch, Madame, mè doot mich dan et plezeer en schrief et neet op dè lei, wie ich gezeen hōb, dat geer mè anderen hōbt gedoon; ich zou neet gèr hōbbe dat iemand zou zien, dat ich bei uch in 't kriet stong.’

1) Niet waar.

2) Spreken.

‘Dat begriep ich, pastoer, dat sprik es e book; maak uch dao gei zörg euver, dat zal niemand weite.’

‘ Wel bedankt, Madame; alzoë tot euver e paar daog.’

‘t Heet gein haos, pastoer.’

Met vriendelij ken groet verlaten de geestelijken met hun dienaar het vertrek.

Enkele weken later de pastoor weer in den Gouden Leeuw.

‘Numpt het mich niet koelik, Madame, dat ich uch zoe laank hōb laote wachten, mè ich hōb et zoe kolosaal druk gehad.’

‘Mè, pastoer, scheid toch oet mit dè kal; ich hōb uch jao gezag, dat geer uch neet hauwt te spooje.’

‘Zier vrundelik, Madame, en wie veul is het?’

‘Negen glazer beer, pastoer, vief en veertig cents.’

‘Negen glazer beer, Madame, verdaolt¹⁾ geer uch neet dao mèt?’

‘Nein, pastoer, secuur neet; ich hōb et direk opgeschreeve.’

‘Wie,²⁾ opgeschreve! en geer hauwt mich versproke, dat geer et neet zoudt opschreeve; es et noe toch ins iemand gezeen hauw, dat ich bie uch in de schuld waar.’

1) Vergist.

2) Hoe.

‘Dat waor onmeugelik, want ich hōb et zoe geschreve, dat d'r toch neemes oet wies hauw könne were.’

‘Wie hōbt geer dat dan gedoon?’

‘Zeet mèr ins hei, pastoer: ‘doominusvoobiskom’ mit ein striepke, dat zeet geer.

‘In spierietus toewom’ mit twie striepkes da's de kaplaon.

‘Reekwiejeskat in paazee’ mit zes striepkes da's de köster, alzoe te zamen negen glazer beer.’

Zes glazer beer in mien presentie, en dao hōb ich niks van gemerk, zoene stiekemer; 't verwondert mich allein, dat er van eure reekwiejeskat geine kater heet gekreege.’

Tegen het wettig erkend bewijs van het regelmatig gehouden koopmansboek, heeft de eerwaarde geestelijke geen bezwaren doen gelden.

Lachend heeft hij zijn schuld betaald.

De ‘doominusvoobiskom,’ de ‘inspierietustoeuwom’ en de ‘reekwiejeskat in paazee’ zijn toen met spuwvingertop uitgewischt, zooals richtige Italiaansche boekhouding vereischt.

IV.**Een Kiesvergadering.**

Bij de verkiezingen op de meeste onzer Limburgsche dorpen: geen verschil omtrent regeeringsbeleid der candidaat-volksvertegenwoordigers; niet 't de-voorkeur-geven aan den eenen boven den anderen om zijn staatkundige bekwaamheden, evenmin om zijn hoogere wetenschappelijke ontwikkeling, ook al niet om zijn godsdienstige gevoelens. Menig Limburgsch dorpeling moge in het gewone dagelijksch leven zich wel eens veroorloven een spottende aardigheid ten beste te geven omtrent geloofspraktijken, ook wel eens een ui tappen over de dienaren van zijn Kerk, zijn woorden mogen soms gevlekt zijn met liberale kleuren, - eenmaal candidaat, onverschillig voor welk regeeringslichaam, is hij 'katholiek', *bon*

fervent katholiek, en wee den ongelukkige, die het zou wagen twijfel te uiten omtrent zijn religieuze overtuiging; dien zou hij met donderende kracht en scheldwoorden, met vuistslagen, die tafelbladen tot splinters beuken, zijn innige devotie, zijn ‘heiligen eerbied voor het Christendom en voor zijn Kerk’ bewijzen.

Veelal slechts ligt in het den kiezers geschonken aantal tonnen bier of liters jenever, en dientengevolge in het meer of minder ‘populair’ zijn, het eenige verschil.

De strijd derhalve voor tallozen, niet een quaestie van beginselen, maar slechts van sympathieën; geen kamp om zaken maar om personen; en die strijd kan menigmaal heftig-verwoed zijn, niet enkel met het woord, maar ook met de vuist; niet slechts van man tegen man, maar soms van geheele groepen, vijandig tegenover elkaar; een bloedige oorlog, want bloed vloeit dikwijls overvloedig uit de dikgezwollen neuzen, uit de zeef geslagen koppen.

Nooit is de strijd gestreden vuriger, vinniger, hartstochtelijker dan bij een der laatste verkiezingen in Roosdaal voor een zetel in de Provinciale Staten.

Twee kandidaten zijn gesteld: Arends, het aftredend lid, gesteund door tal van getrouwen, en Berends, op de veertignamen-lijst gebracht door de ontevredenen, de vijanden van Arends.

Als men laatst bedoelden vraagt de reden, het motief van hun misnoegen over het beleid van den door hen zoo gesmaden man, dan lijdt het bijna immer eensluidend antwoord: ‘... dè... dè... dat is ene poujeux; gein inzig glaas beer, gei druppel jenever heet dè gierebas veur z'n verkeezing geschonken, dè verdulde water- en melk mesjeu!’

Op zekeren dag het plaatsje in levendige beroering, in razende opgewondenheid.

Groote biljetten op de muren kondigen aan, dat Arends zal komen, om voor de kiezers van zijn district zijn gevoerd beleid als Statenlid te verdedigen, en tevens om zich opnieuw in hunne welwillendheid aan te bevelen.

‘Wach gèt, dè zouë ze, dè Schwerenöther, dè Schinderhannes, dè zouë ze de woerheid ins zekke, dat canaille, dat loeder! e schandaol, dat er de courage nog hauw om zich bie hun te tuine, naodat er zes jaoren lang hun belazerd had, zes joar lang de pes waor gewees veur 't ganse district; de tribune zouë ze heum aofholen, de deur

oettrampe', verzekeren zijn tegenstanders met van raaswoede vuurvlammende oogen, - terwijl zijn verdedigers, de armen met wijd uitgespreide vingers hoog opgeheven, luid krijschend schreeuwen 'dat ze dat ins mooste probeere, ès ze de courage in hun donder hauwe! ze mooste heum ins mit e vinger aonreure, dan schlooge ze hun allemaol tot pap, radicaal tot pap!'

En voort, het woest-tierend bekgevecht, tot weer de knokkelvuisten mokeren op de hoofden, lichamen zich kronkelend wringen tegen elkaar, glazen en scherfgruizelen rinkelen op de herbergvloeren.

* * *

Een groote, lange, vierkante zaal met grauwwitte muren; tallooze vensters, waarvan de lage kozijnen schier tot op den vloer; ongeveer in het midden, door verroest ijzerdraad aan de gore zoldering gehecht, een groote, walmende petroleum hanglamp met vettig groene kap.

In de voorste helft, lange rijen stroomatten stoelen, allen bezet, de meesten door de reeds vroegtijdig gekomen verdedigers van den heer Arends, die hedenavond zijn aangekondigde rechtvaardigingsrede zal ten beste geven, met gelegenheid tot

debat; in de achterzaal zijn vijanden, allen staande, rechtop, schouder aan schouder, velen schier geplakt tegen den muur.

Te midden van dezen, een lange, schrale figuur, met vlasblonde haren, die van onder den kaal-versleten, gedeukten bolhoed sprieten op het voorhoofd; listig-sluwe oogen, die brutaal kijken boven den paarsglanzenden neus; de mond scheef gekerfd tusschen de ongeschoren stoppelkaken: de lange magere hals met den gerafelden zwart-plekkerigen kraag als een cactus uit vuilen bloempot; Coenraads, de heftigste tegenstander, de met haat bezielde antagonist van Arends, de gezworen boezemvriend van den rijken, gul-royaal tracteerenden Berends.

Een zegevierende glimlach om zijn lippen, telkens als hij het hoofd omwendt, vertrouwelijk knipoogend tot de achter hem staande partijgangers.

Hij zal het hem staks wel eens vertellen, daar kunnen ze zich verassereerd van houden; die zwamneus, die duppeschurger zou voor z'n plezier hier gekomen zijn, maar hij zal het hart niet meer hebben, om terug te komen, dat kan hij hun op een briefje geven!

In de zaal intusschen een roezemoezig gegons; tal van schimp- en scheldwoorden uit de eene zaalhelft, met spotgelach en getier door de andere helft beantwoord; enkel de vier gendarmen bij de deur, stoere, flinke kerels, stil, onbewegelijk, in zwijgende rust.

Plots een belgeklingel, en alle blikken gericht op een grof beschilderd doek, waarop tal van gevleugelde cupidootjes met helrose doedelzak-wangetjes en ronde biggenbilletjes, strooiend uit de gelige peenvingertjes vuurroode, kopergroene en blauwsel-blauwe bloemen als hulde aan de kunst, voorgesteld door een witgekalkte vrouwenfiguur met half afgevallen plooihemd om het hoekig lijf met houten been.

Amor, Kunst en Flora pieprollen gezamenlijk omhoog als deeg om een kasserol.

Dan, vaag-wazig, een alkoof, bij feestelijke gelegenheden het tooneel in Roosdaal.

Achter een lessenaar, waarop druipende vetkaars, een in het schemerend halfduister donkerbruin gelaat boven iets glanzend wits; daarnaast, aan een lange tafel, weelderig door twee kaarsen verlicht, enkele figuren, eveneens met bronsgezichten.

Een donderend handgeklap, een rollend voet-

getrappel.... en tegelijkertijd een schel gefluit en snerpend gesis -; ze hebben herkend in die negerfacies Arends, den spreker, en de heeren van zijn verkiezingscomité.

Een luid hamergeklop, en oogenblikkelijk een doodstilte. De voorzitter van het comité verrijst van zijn zetel en verklaart met snelle ratelwoorden, dat hij niet behoeft uit te weiden over het doel der vergadering; dat het hun natuurlijk allen bekend is, dat de heer Arends, aftredend lid der Provinciale Staten, zal spreken over de aanstaande verkiezing; dat hij verzoekt een aandachtig gehoor; dat hij overtuigd is, dat elk der aanwezigen zich bewust zal zijn aan zijn fatsoen en waardigheid verplicht te zijn de orde niet te verstoren, den spreker niet in de rede te vallen; mocht hij onverhoopt in deze verwachtingen teleurgesteld worden, dan zal hij geen oogenblik aarzelen den maréchausées den last te geven den wanordeverwekker te verwijderen; - er zal gelegenheid gegeven worden tot debat, en hij geeft thans het woord aan den heer Arends.

Weer een oorverdoovend applaus, ook weer gepaard met een schetterend hoongelach, onmiddellijk na deze toespraak.

Toen de redenaar, groote man met donkeren baard, voor zoover zichtbaar bij het dofmatte licht.

Eerst enkele korte woorden als welkomstgroet voor de talloze aanwezigen; dan, na eenige vage algemeenheden, het aangekondigde onderwerp: de verdediging van zijn gedurende het tijdperk van zijn lidmaatschap der Provinciale Staten gevoerd beleid, het in herinnering brengen van zijn gehouden redevoeringen, van zijn daden tot heil en bloei van de hun allen dierbare provincie, - toen plotseling een donderstem: 'Daar is geen bliksem van waar!'

Een driftig hamergeklop, en de voorzitter springveerend van zijn zetel, met boosdreigende stem: 'mijnheer Coenraads, als gij het nog eens waagt den spreker in de rede te vallen, dan zal ik u direct de deur uit laten zetten,' - terstond gevolgd door luidruchtige teekenen van instemming uit de zaalvoorhelft, vergezeld van schel gefluit uit de achterhelft.

'Mijnheer de voorzitter,' zegt Coenraads, nadat 't gelawaai een weinig is bedaard: 'ik begrijp niet, dat ik met mijn interruptie zoo verkeerd heb gedaan; ik doe toch niets anders, dan wat

die mijnheer Arends in de Staten altijd tegenover zijn medeleden doet, zoals het hier gedrukt staat in het nummer van de *Limburger Koerier*,’ en hij zwaait, hoog boven den hoed, wijd uitgespreid, het dagblad.

‘t Kan mij niks schelen, wat er in de Staten gebeurt; ik heb niets met de Staten te maken, alleen met deze vergadering, en hier beveel ik stilte’ de voorzitter, met dreigende stem: ‘mag ik thans den spreker verzoeken, zijn rede voort te zetten?’

Een vergeefsch, ijdel pogen; weer na enkele woorden: ‘da's gemeen gelogen!’ en weer uit den mond van Coenraads.

‘Maréchaussées, zet dien kerel de deur uit!’

Een geschreeuw, getier, gekrijsch: ‘d'roet, d'roet mit em, d'roet mit dat kernalietuig; d'roet mit de Schwerenöther!’ uit de voorzaal en tegelijk het raasgejoel: ‘nein, hei blieve! hei blieve non de domme!’ uit de achterzijde, terwijl hoog de gevuiste armen dreigen boven de deinende, tegen elkaar gedrukte massa van lichamen.

Tevergeefs trachten de gendarmen te verbreken dien walmuur van lijven, te dringen door dit vaste menschenkluwen.

‘Zet hem d'ruit, d'ruit met hem’: de voorzitter, schor schreeuwend, met van woede uit de kassen puilende oogen, den in de krampachtig gesloten vuist vastgeknelden hamer richtend op den rustverstoorder, den vijand van zijn vriend, den spreker, den eenige, die kalm, bedaard, met gekruiste armen dit schouwspel gadeslaat.

Plots - alles zwart donker in de zaal; een onbekende heeft het licht uitgedraaid; een golfvloed van scheldwoorden, een geschetter van verwenschingen.

‘Het licht aan, het licht aan’, de brulstem van den voorzitter, maar niemand is in staat aan dit bevel gehoor te geven, niemand die zich kan loswringen uit dien warrelknoop, die immer golft heen en weer.

Eensklaps het gerinkel van gebroken, neervallend glas, onmiddellijk gevolgd door angstig hulpgeschrei in de nabijheid van een der groote vierkante vensters aan de straatzijde. Een oogenblik een bange doodstilte; er dreigt gevaar, doodsgevaar van te pletter te vallen op de straat, - het schrikdenkbeeld, dat plots zich meester maakt van elk brein. En terstond een kleeerengeschuifel in de richting van den uitgang, gepaard met

kreten van verdoemende verwenschingen tegen de vijanden achter hen, - want thans zijn allen vijanden; ieder strijdt voor eigen behoud, voor eigen leven; ieder vecht voor zich zelve tegen allen, onverschillig of zij zijn partijgenooten van Arends of van Berends; allebei kunnen ze hun op dit oogenblik gestolen worden. Als *zij* maar levend hieruit komen is de eenige gedachte, die woelt in hunne hersenen.

Een hard gestommel op de kronkeltrap van naar omlaag ijlhollende voeten; een duwen en stooten met forsche ellebogen; een woest dringen; een enkele maal een hooge schreeuw uit bekleemde keel; diep uit de borst gestooten zuchten, als zij eindelijk buiten zijn, in de frissche lucht - gered!

Toen weer de moed in hunne zielen, weer de onbedwingbare lachspot ten koste van hen, die met vertrokken schrikgezichten na hen golven de deur uit.

Later, veel later, als de kastelein weer het licht heeft ontstoken, een chaos van stukgetrapte stoelen in de holle zaalruimte; op het podium de spreker, steeds achter den lessenaar; de voorzitter den hamer nog immer in de vuist; zijne

medeleden van het kiescomité achter de tafel, de eenigen nog in het lokaal.

De vergadering heeft geen voortgang gehad: de spreker heeft zijne rede niet voleindigd. Het debat heeft plaats gehad in de naastbijgelegen kroegen en herbergen.

V.**Een Politicus.**

De kwaadaardigste tegenstander, de met wrokkenden toorn bezeten vijand van Arends en dientengevolge de trouwste bondgenoot van Berends is Dirks, groote, rijzige kerel met weelderige blonde lokken, zwaren zijden knevel en langen vollen baard, schier bedekkend de borst.

In vroegere dagen heeft hij zich nooit bemoeid met de 'polletiek'; hij heeft nooit roeping gevoeld zich te werpen in dien maalstroom van staatkundige twisten. Het was hem uit de gazetten bekend, dat er was een katholieke partij, van katholieken natuurlijk, dat spreekt als een boek, van anti-revolutionnaires, dat waren de protestanten van den fijnen kant - waarom die zich zoo noemden begreep hij niet, 't kon hem

ook niks schelen; - dan had je nog liberalen, de ketters, die aan niks geloofden, nooit naar de kerk gingen, zich het kruis uit de broek lieten snijden, alleen uit haat tegen den godsdienst, en verder de sociaal-democraten, die alles onder elkaar wilden verdeelen, wat de rijken hadden. Gelukkig waren die er niet in Roosdaal; ze moesten ook eens de courage hebben om zijne hoeve en zijn land te willen verdeelen! Ze moesten eens het hart in d'r zielelement hebben om er met een vinger naar te wijzen, z'n honden zou hij er op afsturen, kapot zou hij hen schieten, die doerakken!

Maar.... onder de katholieken waren ook gemeene Judassen, - dat had hij eens zelve ondervonden - en die Arends was een van de ergsten; het was zijn schuld, alleen de schuld van dat loeder, dat hij niet zooveel had gekregen als hij had gevraagd bij de onteigening van zijn land voor den tramweg van Roosdaal naar Emmikhoven; die had hem dat geflikt met zijn kletserige redeneeringen over de waarde van den grond, waarvan hij niet het minst benul had, zoo'n snertkerel van niks, - maar dat zou hij hem niet meer lappen, die kwam er niet meer in, in de Staten, waar ze hem toch al niet lustten;

d'ruit zouden ze hem donderen, d'ruit vible fors, daar zou hij wel voor zorgen.... jammer dat hij niet een beetje meer wist van de polletiek, dat zijn tong niet wat slapper was, dat hij niet zoo mooi kon spreken; alléén zou het nog wel gaan; als zij hem maar niet tegenspreken, want dan zou hij niet weten wat hij hun moest antwoorden, en je kon ze toch niet den bek vastbinden, als ze wat wilden zeggen, de vrindjes van dien kerel.
- Ja, die hadden geen land, waardoor de tram ging!

Wacht eens wat.... jummig, jummig, da's een idéé, een Godzalig idéé! daar zit toch wel iets in dien kop van hem, dat hij daar zoo direct op gekomen is!

Des Zaterdagz zijn de boeren en arbeiders in de dorpen gewoon zich te laten scheren. Bij de barbiers zal hij hen gaan bezoeken; dàr kunnen ze hem niet tegenspreken, als zij het mes op hun keel hebben; daar kan hij alleen kletsen en alles zeggen, wat hij wil.... slim van hem, hé?.... Ja, hij is nog zoo dom niet, om de weerlich niet! een pientere kerel is hij, al zegt hij het zelf.

Als.... als.... als hij nu maar wist, wat hij hen moest wijsmaken om het hun duidelijk aan

't verstand te brengen, wat een schooier die Arends eigenlijk was.... Hij kon hun toch niet gaan vertellen, dat het was van wege die onteigening met de tram, dat hij zoo 'de pest' aan hem had! Dat ging niet; dan zou hij zich te veel in de kaart laten kijken. Maar wat dan wèl? wat moest hij dan wel zeggen? Toch beroerd, dat hij zich altijd zoo weinig aan de polletiek had laten gelegen liggen. Maar wie had dan ooit kunnen denken, dat die duppeschurger hem ooit zoo zou koejeneeren.... Hij zal eens naar Coenraads gaan; 't was niet veel zaaks, die verlopen kerel met zijn kwabbelneus, maar gewiekst was hij, daar ging niks van af, en die moest ook niks hebben van dien Arends. Dáar zou hij eens naar toe gaan en hem vragen om op te schrijven, wat hij alzo moest vertellen, om dien Judas zwart te maken en zijn vriend Berends op te kammen. - Voor een paar borrels deed hij dat vast en zeker.

Alweer zoo'n pienter idée! - laat er nu nog maar eens iemand zeggen, dat hij geen gladjanus is, ha, ha, ha!

Hij zal het maar direct doen, want zoo heel veel tijd heeft hij niet meer om alles van buiten

te leeren: komenden Zaterdag moet hij al den boer op.

Dien geheelen avond heeft hij met Coenraads gezeten in *de Rode Leeuw*; hij heeft nauwkeurig opgeschreven al wat deze hem heeft verteld - zelf schrijven kon hij niet; z'n vingers beefden te veel 'van de koorts,' zooals zijn raadgever beweerde.

Eindelijk, na tallooze borrels om de koorts te verdrijven, is de speech klaar; anderhalf velletje vol. 't Was genoeg voor die stomme boeren, die lusten geen lange redevoeringen, al was het nóg zoo mooi, zooals Coenraads verzekerde; ze hadden liever een taaie, net als hij, met vluchtigen blik op het weder leege glas.

* * *

Uren en uren heeft hij zijn hersenen afgemat met het van buiten leeren der schoone woorden, die hij bij de verschillende dorpsbarbiërs zal uitgalmen; voor den spiegel heeft hij zich kunnen overtuigen van het schoone, indrukwekkende zijner heldengebaren.

Met zijn vrouw heeft hij woedende ruzie gehad: menigmaal heeft zij hem midden in den nacht

een ruwen stomp toegebracht, met luid schreeuw-gillen hem toegekrijscht: ‘hauw dien lielijke snater tou!’ als hij droomend zijn politieke speech naast haar opdreunde, zij heeft met nijdige woede hem het papier naar het hoofd geslingerd, toen hij het eens waagde haar vriendelijk te verzoeken hem zijn les te overhooren; en zijn kinderen hebben den murmelpruttenden vader dikwijls aangestaard met oogen, vol angstige deernis, tersluiks hun voorhoofd bekloppend met hunnen wijsvinger.

* * *

Den eerstvolgenden Zaterdag.

Zenuwachtig, met snelle passen, loopt hij heen en weer over zijn erf, zonder doel, de handen in stokkend beweeg, de lippen in bibberend geprevel, telkenmale turend naar de kerkklok.... Nog te vroeg, de lui komen eerst later, veel later bij den barbier om des Zondagsmorgens nog gladschoon te zijn in de vroegmis. Maar te laat kan hij ook niet op het verkiezingspad gaan; hij heeft eens geïnformeerd naar het aantal van de scheerkerels, bij welke hij zijn speech zal moeten afsteken in de twaalf dorpen, die hij zal bezoeken:

Twee-en-twintig! niet minder dan twee-en-twintig! Een verduid werk, maar hij moet iets over hebben voor een goede zaak, om dien galgenaas er uit te knikkeren, die hem zoo'n strop heeft bezorgd, zoo'n kaskenademaker!

En sneller, driftiger zijn stap, terwijl de vuisten zich ballen.

Enkele uren later, een droge gloeiing in de keel; 't bonsdreunt in zijn hersenen, 't donder-klopt in zijn slapen; hij houdt het niet meer uit, hij moet weg, weg om te spreken, te overtuigen, dat zij dien schobbejak niet moeten herkiezen; hij kan zijn heelen speech nu opzeggen zonder één enkelen keer te blijven steken; hij kan hem wel droomen. - Vooruit dan maar, 't wordt tijd, - twaalf negerijen met twee-en-twintig baardschrappers!

Hij zal z'n vrouw maar niet goeien dag zeggen; die heeft hem al dikwijls genoeg gezegd, dat hij haar met z'n polletiek van het lijf moest blijven. Gelukkig, dat hij niks met vrouwen te maken heeft; dan deed hij het niet, effectief niet! ten minste als ze allemaal waren zooals de zijne, dan liet hij in 's hemelsnaam dien Arends maar gekozen worden; 't was een lammeling, een uit de hel gekropen duivel, maar toch nog een engel tegen dat wijf van hem!

Ter sluiks, stiekum, haalt hij z'n fiets uit de schuur en peddelt naar Emmikhoven, het naastbijgelegen dorp van het district, steeds brommurmelend z'n les.

Eindelijk, boven de deur van een laag, smal huisje bengelend, een schild, waarop in smerig verweerde letters 'coiffeur'; - een kort hartge-popel, een prikkelende angst, een oogenblik in hem de gedachte terug te keeren, spoedig onderdrukt; - 't moet, 't moet, die kerel moet er uit, 't zou een liederlijk schandaal zijn, als die er nog één dag langer in bleef, die dief, die afzetter!

Met knikkende knieën betreedt hij het zwart, zolderberookt vertrekje, waarin tal van mannen in grof vuile hemdsmouwen met grove stoppelgezichten.

Hé, da's casueel, daar zit Jeanc Elders, die vroeger bij hem heeft gewerkt! dat valt mee; nou kan hij direct met hem beginnen, de anderen zullen dan wel luisteren.

'Daag, Jeanc!'

'Daag, hier.'

'En wie geit et dich?'

'Oh mager, gezond en neet riek, wie geer zeet.'

'Zoe, dat deit mich plezeer, en.... en de geis

toch ouch zeker stumme op Berends veur de provinciale?’

‘Woeveur op Berends? dè is mich eve leef wie dè Arends; ze könne mich allebei op miene ruk bloze; 't zien allebei gierebaste; van gein van allebei höbben veer nog e druppel gepreuf, is 't neet woer, jongens?’

‘Jao, jao!’ de anderen in koor: ‘gei druppel, van gein van allebei.’

‘Noe, kameraode, es et dao aon lik, ich tracteer veur Berends, en dinkt dan ins metein, waat veur good wirk, dat geer daomit doot mit op Berends te stumme en dè Arends d'roet te trampe. - Nou opgepast, 't gaat nu beginnen -; wit geer waal, dat dè én tegenstander is veur de Staatsexploitatie van de mien, dat dè et profiet wil gunne aon alle vrèm compeniën van ooze mien, van ooze Limburgsche kolen, dat dè 't geld, wat in ooze grond stik, wil stoppen in de tes van de Pruusen en Belzen, in plaots van in die van oos eigen volk, en wat zal daovan het gevolg zien? dat zie rieker en rieker were, en veer ermer en ermer, dat geer nog mie belasting zult moote betaole, en in gein ein land van de ganse wereld is de belasting zoo hoeg es bei us; is het gei

schandaol, gein gemein schandaol, dat veer us het blood oet oos nâgel moote laote zoege veur et te geve aon die vrèm preiën? En dat is nog neet het ergste, nog lang neet, mè ouch ooze religie, ooze hêlige religie weurd bedreig; wirkt in de mien, door de Belzen en Pruusen geëxploiteerd, neet al het tuug van de gansche wereld: liberalen, sociaal-democraten, heidenen, die noets nao de Mis goon, van z'n lève zich neet beechten, zelfs hun Paosche neet hauwe?.....

‘Alzoe hier’, onderbreekt hem een, opstaand uit den vermolmden stoel, terwijl hij de vlokkige zeepstrepen wegwischt van de gladgeschoren kaken: ‘es ich good verstande hub, maag ich mich d'rein goon pakke es ich uch belaoef op Berends te stumme?’

Een trillende woede in hem, een woeste toorn in zijn vlamvend oog - heeft hij dáarvoor tot zoo ver z'n mooie oratie uitgesproken, zonder hakkelen of stooten? En hij had nog zooveel te zeggen, nog een heele bladzijde vol, en daar was me die schinnaos op eens alles komen bederven, want nu was hij de kluts gansch en al kwijt.

Verdikkeme al weer een ander, die vraagt: ‘En ich, hier, maag ich ouch 'n jandoedelke numme

om te drinke op het good succès van Berends?’

‘Jao, jao’, kort, driftig - wat kan het hem eigenlijk ook schelen, hoe zijn vriend in de Staten komt; met of zonder speech, als die Arends er maar uitgeflickerd wordt.

‘En bij wëm maoge veer dan poffe?’

‘Bij wëm geer wilt, 't is mich alles gans egaal.’

‘Kinnen ze uch in 't Verguld Verken?’

‘Dat weit ich neet.’

‘Laot uch dat gei zörg zien, ich sprèk good veur den hier,’ beweert Elders, in trotsche hooghartigheid zich borg te willen stellen voor den rijken Dirks.

‘Och Jeanc, dich good sprèke’, weer een ander, ‘mè m'ne lieve vrund, es ze dich op diene kop zetten, dan vält er nog gei pfennig oet dien tes.’

‘Je, es d'n hier dich tien francs zou wille geve, dat zou veul gemekeliker zien.’

Tien francs.... tien francs, wel potverdorie: twee-en-twintig barbierszaakjes, da's twee-honderd-twintig francs; hij wordt al geschoren voor dat nog een mes hem heeft aangeraakt! Maar afijn, je moet iets over hebben voor de goeie zaak, - en met hooghartige onverschilligheid, met koninklijk gebaar: ‘hei Jeanc, tien francs, mè dan

ouch allemaol op Berends stumme, huurt geer!’

‘Veer versprèke et uch, hier; dè, de hand d'rop!’ en kletsklappend slaan zij hun vereelte handpalmen in die van den verkiezingsagent.

‘t Is eur tour, hier,’ - de coiffeur tot hem.

Hemel ja, hij moet den barbier ook wat laten verdienen; daar had hij niet aan gedacht.

‘Tip mich e bitteke de baard.’

‘Good, hier; gaot mer zitte.’

‘Neet te veul d'raaf!’

‘Nein, hier.’

Het knippen van een schaar, en blonde krulvlokken fladderen weldra over den hobbelenden leemen vloer.

En inmiddels weer nieuwe klanten met groezelgore gezichten, die binnen stroomen, met glunderen blik leuk verzekerd, dat zij ook zullen stemmen op Berends, es den hier er get veur euver hauw, - ze waore d'r ouch neet veis van.

Hij neemt den schijn aan hun woorden niet te hooren; hij heeft al tien francs gegeven, dat is zoo wat honderd glazen bier of drupkes, gelijk aan plus minus vijftig stemmen, da's genoeg voor Emmikhoven, en hij moet verder.

Fluks duwt hij den barbier den ‘heerenprijs’

voor het haarknippen, een dubbeltje, in de hand (de anderen betalen slechts een grosche), en na minzamen lachgroet tot de aanwezigen, bestijgt hij wederom het rijwiel. Nu naar Ronselen, en in razend tempo trapcirkelen de voeten; hij heeft haast, nog een-en-twintig....

Weer zoo'n vuil smerig krot, de barbierswinkel, kenbaar aan het groen-schimmelplekkelig koperen bekken, heen en weer schommelend aan verschilferden ijzeren staaf; ook hier boven de deur een 'oethang,' waarop in half vergane, schieronleesbare letters:

'Die hier niet lang wil wachten
Komt Woensdag of Zaterdag voor achten
Die later mij komt bezoeken,
Vindt botte messen en vuile doeken.

En ook hier weer die havelooze mannen met knooplooze rafelvesten, waaruit steken de zwart-vuile hemdsmouwen; ook hier een vriendelijk knikken tegen die ongekamde koppen met rasp-kaken; ook hier, na enkele zinnen over het weer, zijn woede-woorden tegen Arends: 'wit geer waal dat dè is ene tegenstander veur de Staats exploitatie van de mien, dat dè et profiet wil gunne aon alle vrèm compenieën van ooze mien,

van ooze Limburgsche kolen, dat dè het geld, dat in ooze grond stik, wil stoppen in de tès van de Pruusen en Belzen in plaots van die....

‘Jè, hier’ - nu al een, die hem in de rede valt, ‘dao make veer oos niks oet; veer zien gein mijnwèrkers, en of noe de Belzen, de Pruusen of de Holländer ze exploiteeren, veer kriege d'r geine pfennig mie van in oos tes, en 't is us even egaal of Arends of Berends gekozen weurd: van allebei is ooze keel neuchter gebleve..’

Vervloekte kerels! stomme loeders, wien het ten eenenmale onverschillig is door wien zij worden vertegenwoordigd, als ze maar kunnen zuipen, de lammelingen! Enfin, als hij zijn zin maar krijgt: Arends d'ruit, Berends d'rin - en weer uit losse vingeren: ‘hei, drinkt dan mer en paar glazer beer,’ terwijl hij den meest nabij zittende twee vijffrancstukken in de hand laat glijden; ‘mè dan verspriket geer mich ouch op Berends te stumme, ene beste, brave mins, en praote kin er, praote, de beste advokaot praot er van de sokke; geer kunt er van verassereerd zien, dat dè good veur uch zal zörge.’

‘Jao, hier, jao, veer zulle op em stumme!’

‘t Is eur tour, hier,’ - de barbier.

‘O zoe, good, snijdt mich mèr e bitteke de haoren aof.’

En Dirks is vervolgens gepeddeld naar Swierts, waar hij vier regels van zijn speech heeft laten hooren, tien francs heeft gegeven en weer zijn baard heeft laten kortwieken; hij is gerijwield naar Epeveld, waar hij heeft gegeven tien francs, na geheel vergeefsche poging om zijn rede uit te spreken en waar hij weer een deel van zijn haardos heeft ten offer gebracht in het belang van de goede zaak; voor den ‘heerenprijs’: een dubbeltje; hij is verder gegaan naar Boorshem, waar hij niets meer heeft gezegd, maar terstond heeft gegeven tien francs en weer een stuk van zijn baard heeft laten wegnippen voor den heerenprijs: een dubbeltje; in Ophemert heeft hij gegeven tien francs en weer een deel van z'n lokkenpracht zien vallen voor heerenprijs; in Boldert tien francs en zijn baard geheel weggeschoren; in Krahwinkel tien francs en de laatste haren, tegen heerenprijs, met pijnigende, martelende tondeuse laten afschrappen: in Wielder tien francs en zijn knevel afgeschoren.

Verder heeft hij het dien Zaterdag niet kunnen brengen; zijn geld was op, en zijn haren waren weg.

Als hij des avonds in zijn dorp is teruggekeerd, Zelf, na al den overvloedig geschonken drank, zich wil vergasten aan een glas bier in het Roosdaler Hof, komt Käthe, de aardige guitige deerne, de vroolijke Hebe, tot hem en vraagt den vreemdeling ingetogen, strak-ernstig, met bedeesde oogen: ‘waat bleef uch, hier?’

Mè, wie is het Käthe, kins te mich neet mie?

Een oogenblik kijkt zij hem aan, in stomme verbazing, den eikop; dan, plots, in krijschenden schaterlach kletsklappend haar handpalmen tegen haar dijen, wijd open de rose lippen over de pareltanden: ‘doe auwe iesbul, doe liëlike schoewe aap, wat höbs te noe geflik?’ - met snelle hand wrijvend over zijn rasphoofd.

‘Mama, Fineke, Mimike, Louise, Regine, komt ins kieke nao dat gestruipt knien!’ en weldra ook moeder en zusters, bulderlachend met woeste lijfschommelingen. Nieuwsgierigen, die blijven staan voor de groote spiegelruit, om een oogenblik later binnen te treden, giechelend, lawaaiërig, uitproestend hun pret, terwijl Käthe steeds giert: ‘auwe iesbul! liëlike schoewe aap!’

Tehuis hebben vrouw en kinderen hem aangestaard met angstige oogen. Zou hij gek,

stapelgek geworden zijn, de man, de vader?

Eindelijk de vrouw, met benepen stem: 'jummig, maan, wie zuus te d'roet, wat hōbs te noe aongevange?'

'Jè vrouw, wat zal ich dich zekke? 't Waor veur de verkeezing van miene vrund Berends.'

'Zoe, zoe! veur diene vrund Berends! dan zal ich dich ouch ins get zekke: gang dich dan ouch mèr bij diene vrund Berends slaope; bei mich kumpste neet in bed, hauw dich dat veur gezag; ich bin met ene manskèl getrouwd en neet mèt ene kwakveursch.¹⁾ En noe oet mien ouge, verdulde gek, da's-te bōs, de deur oet en de riskeers et neet om truk te komme, veur da's te d'r weer oetzuus wie vreuger.'

Hoon, spot, verguizingen, beledigingen, scheldwoorden heeft de arme Dirks moeten verduren ter wille van zijn vriend Berends, en toch.... toch is Arends gekozen.

1) Kikvorsch.

VI. Een Taalstudie.

Hendrik van Heusden, de nieuw benoemde ontvanger der directe belastingen in Roosdaal, heeft zijn intrek genomen in het huis van zijn voorganger Kamps.

Hartelijk heeft deze den jongen collega en opvolger welkom geheeten.

Hij heeft hem de Roosdalers geschetst als gemoedelijke, vroolijke, prettige menschen, die hem nooit euvel hebben geduid zijn 'waarschuwingen,' noch zijn 'aanmaningen'; blijde, opgewekt, als zij hun aan den Staat verschuldigde penningen betaalden; nog blijder, nog opgewekter, wanneer zij dezen niet betaalden, een zeer dikwijls voorkomend geva.

En dan z'n oude huishoudster, 'n juweel van 'n mensch, een prachtexemplaar, altijd vol

zorgen, vol oplettendheden; niets was haar te veel, geen arbeid, geen moeite, als mijnheer maar tevreden was - neen, een tweede, zooals zijn Berbke, bestond er op de geheele wereld niet - en koken als ze kon, lekkere schoteltjes voor je klaar maken, daar stond je verstand eenvoudig van stil, gewone smulpartijen, Lucullus-maaltijden, en voor een schijntje, bijna voor niks.

In het begin zou hij misschien wel eenigen last hebben met haar te verstaan, ze sprak niets anders dan het Roosdaalsch, een raar taaltje, een mengelmoes van voor elken vreemdeling onverstaanbare klanken. 't Was misschien haar eenig gebrek, een tekortkoming, die zij gemeen had met vele oude Roosdalers; maar dat was geen bezwaar, dat gewent wel, want al is het in den aanvang een beetje moeielijk, je krijgt er later zelf plezier in om het te leeren, enfin, hij zou dat zelf wel allemaal ondervinden.

Een recht gezellig maal door den vertrekkenden ontvanger den nieuw gekomene aangeboden, waarbij Berbke op onbekrompen wijze haar talent in culinaire kunst aan den dag heeft gelegd.

Een hartelijk afscheid, waarin de heer Kamps de oude meid in de bescherming van zijn jongen

collega, den ambtgenoot, in de goede verzorging van Berbke heeft aanbevolen.

Den volgenden morgen, een bescheiden kloppen op de deur.

‘Binnen.’

‘Daag menier.’

‘Daag Berbke. - Hè je ziet wat bleek, Berbke, zeker uit verdriet, dat meneer Kamps vertrokken is.’

‘t Waor effectief ene gooie schelm, niks geine ‘poujeux.’

‘Wat is ene poujeux?’

‘Ene poujeux dat is ene chagrijnige fiemeleer, ene gierebas, nè dat waor er neet; altied monter en kwiek, geine bedpungel¹⁾ en ouch ene royale mins, good veur de erme ouch.’

‘En je beeft Berbke!’

‘Nein, menier, dat is mer ene ‘schiveraoij’;²⁾ en aprepos, ich kom ins huure, menier, waat geer van middag wilt eten; ich hōb wel al zoe get geprakkezeerd, mè ich wouw toch iers weite of het nao eure zin is.’

‘t Valt hem mee; hij verstaat alles wat ze zegt.

‘Nou, Berbke, laat maar eens hooren wat je al zoo hebt.’

1) Lui aard.

2) Huivering.

‘Iers e ‘teleur’ sop mit get ‘kekechosereiën’¹⁾ d’rin, dan de ramenanten²⁾ van de ‘zeutsels,’³⁾ van gisteren, dan vleis mit unnensaus⁴⁾ en es greunte ‘sorel’⁵⁾ of ‘schellek’⁶⁾ en veur ‘get tou’ e ‘tarte-pomme’ mit get ‘kronselen’⁷⁾ en ‘wiemereren,’⁸⁾ of es geer et prefereert, e paar ‘applekouwen’⁹⁾ of ‘peezen,’¹⁰⁾ of wilt geer ms e paar ‘karakollen’¹¹⁾ preuven; ‘t is noe jus d’n tied d’r veur; menier Kamps wao d’r gek op; dè hauw ze in Holland nog noets gegeten, geer zeker ouch neet?

‘Kakarrolle,’ neen Berbke, dat heb ik nog nooit gegeten, maar al dat andere zoodje, wat je daar opnoemt, ook niet, behalve die ‘kouwe appelen.’

‘Geer meint zeker appelekouwen?’

‘Is dat dan wat anders?’

‘Jao, menier, in e appel zit een ‘kitsch’¹²⁾ en in e ‘appelekouw’ e ‘kèr’:¹³⁾ een appel is roed en e appelekouw geel en greuit tegen de moer.

‘O, is dat dan soms een abrikoos?’

‘Jaot menier, justement, dat hōb ich eure vrund och wel ins huure zekke.

- 1) Quelques choses, worteltjes, groenteblederen enz.
- 2) Klieken.
- 3) Zwezerikken.
- 4) Uiensaus.
- 5) Zuring.
- 6) Raapstelen.
- 7) Kruis-bessen.
- 8) Aalbessen.
- 9) Abrikozen.
- 10) Perziken.
- 11) Soort slakken.
- 12) Klokkenhuis.
- 13) Pit.

‘Dus abrikoos wordt in het Roosdaalsch appelekouw?’

‘Justement, menier.’

‘Dan zal framboos wel ‘flambouw’ heeten.’

‘Nein menier, dat hèt hei flamboos.’

‘Waarom?’

‘Jè menier, dat weit ich neet, ich hōb et Roosdaalsch neet oetgevonje, mè geer hōbt mich nog neet gezag, waat geer wilt hōbbe veur eure diné.’

‘Ik weet het niet, Berbke, waarachtig ik weet het niet; schep maar op teleur met keke... keke...’

‘Kekechosereiën, menier.’

‘Goed, best, kekechosereiën en de ramenassen van het vleesch en het ‘gettou.’

‘Get tou,’ menier, dat is neet veur te ete, dat wil zooveul zekke es e bitteke lekkers of get fruit.’

‘Oh, dat noemen wij in het Hollandsch ‘dessert.’

‘O jè, dat hōb ich menier Kamps ouch wel huure zekke.’

‘Wilt geer d'r misschien e paar ‘ringelaote’ bij, die kin ich ouch kriegen, en ze zien noe nog good, d'r zitten nog gein aomzeike¹⁾ op en

1) Mieren.

de annike¹⁾ zien er ouch nog neet aongewees.’

‘Ik weet het niet, Berbke, ik weet niet wat het is.’

‘Van die greun ron proeme.’

‘O, je bedoelt zeker ‘reine Claude,’ zooals wij dat in ‘t Hollandsch zeggen; ga je gang maar, Berbke, schep maar op, als het op tafel staat zal ik het wel zien.

‘En dan veur eure soupé, menier, wilt geer dao veur e ‘stumpke’²⁾ hōbbe of hōbt geer liever get‘huitkies’³⁾ of ‘perskop’⁴⁾ mit get beerslemp⁵⁾?

‘Berbke, in ‘s Hemelsnaam, schep maar op, schep maar op je ‘stumke’ of je ‘peerdskop.’⁶⁾

‘Perskop,’ menier, ‘perskop,’ neet peerdskop.... peerdskop, ich zou neet gèr.

‘Berbke schep op, schep maar op; ‘t kan me niet schelen wat, maar schep op en laat mij met rust,’ terwijl de arme van Heusden met groote stappen het vertrek heen en weer loopt, de handen in wanhopig gebaar aan de slapen.

‘Mè, menier, maakt uch toch neet zoe nerveus, anders krijgt geer nog de ‘bubbelezenis,’⁷⁾ geer bubbelt noe al.

- 1) Kraaien.
- 2) Leverworst.
- 3) Hoofdkaas
- 4) Geperst vleesch.
- 5) Bierpap.
- 6) Paardekop.
- 7) Beving.

Berbke, je maakt mij gek; zet alles maar op tafel, heb ik je nu al tienmaal gezegd: ik zal wel zien wat het is als ik het voor mij heb: je kriemelen en je wronselen en je perskop en je bubbelezenis!

Hoofdschuddend, mummelprevelend, dat deze menier toch lang neet zoe affabel waar es de veurige, dat ze neet begreep, wie ze oets mit dezen ‘azien-zeiker’¹⁾ zou veerdig komme, verlaat zij de kamer.

Een poosje later weer een deurgeklop.

Een onwillekeurige schrik in hem; wat zou ze nu weer voor abracadabra te vertellen hebben? De Hemel zij dank, zij is het niet, een oude man, die binnentreedt.

‘Daag menier den ontvanger.’

‘Dag; wat is er van je dienst?’

‘Ich bin de schrienewérker, menier.’

‘Zoo - zeg eens: spreek jij ook Hollandsch?’

‘Nein menier; ich bin noets in Holland gewès; ik spreek allein Roosdaalsch en ouch get Fransch, det ich in Luik hōb gelierd, woe ich gewirk hōb e paar jaor.’

‘En - wat kom je eigenlijk doen?’

1) Onaangenaam mensch.

‘Of ich eure ‘zedeleer’ maag hōbbe?’

‘M'n zedeleer - wat heb je met mijn zedeleer te maken?’

‘Jè, ich dink, dat et zal zien um em te repareere, dat Berbke mich heet laote roope; die heet mich gezag, dat de mot d'r in zaot en dat dee em gaus hauw

‘vertramponeerd.’¹⁾

‘De mot in mijn zedeleer? Is Berbke gek.... en wat zou die er mee gedaan hebben, vertramp....

‘Vertramponeerd, menier.’

‘Wat is dat voor koeterwaalsch... wat beteekent dat?’

‘Ich presumeer, dat heer d'r ‘looker’²⁾ in zal gebeten hōbbe.’

‘Looker gebeten.... looker in mijn zedeleer; de duivel mag daaruit wijs worden.’

‘t Is misschien zoe erg neet: 't zulle mer ‘leukskes’³⁾ zien.’

‘Geen ‘looker’ maar ‘leukskes’ en dat is, de Hemel zij mij genadig, een taal, die ze in Holland spreken!’

‘Menier, ich geluif, dat ich em dao al zien stoon.’

‘Wat zie je staan?’

1) Bedorven.

2) Gaten.

3) Gaatjes.

‘Eur zedeleer.’

‘Ik ben benieuwd die ook eens te mogen aanschouwen.’

‘Hei, dat is em zeker, menier?’

‘Maar kerel, dat is een ‘fauteuil.’

‘Oh, hêt dat in het Hollandsch ene fauteuil, casueel, pront wie in het fransch, en zeet geer hei de looker en de leukskes; er is effectief gans vertramponneerd.’

‘Je bedoelt zeker ‘geruineerd?’

‘Geruineerd’ oh zoe, hêt dat zoe in het Hollands? ‘t Heet wel weere bitteke van het fransch weeg; ich zeen dat de ruk ouch neet mie good is: ich zal em mitein ouch mer get boereere¹⁾ en het hout beitse²⁾.

‘Ga je gang maar.’

‘Vindt geer et good, menier, noe ich toch hei bin, dat ich mitein mer de ‘blafetures’ en de ‘kenkee’ ophang?’

‘Wat wil je ophangen?’

‘De blafetures.’

‘Is dat een hond?’

‘Nein, menier, dat zien die dinger, die dao in d'n hook stoon.’

1) Opvullen.

2) Zwart maken.

‘Oh, noemen jelui dat ‘blafetures, wat een taal, wat een taal!’

‘Wie neumt geer dat dan, menier?’

‘Dat noemt men bij ons ‘de blinden.’

‘O zoe, ‘blinden,’ dat heet ten minste geine fransche klank; jummig menier, dao zeen ich, dat mich e klein malheur is gepasseerd, 'n keurdsje is kapot gegange, mè dat is gemekelik te repareere: höbt geer casueel neet e stukske touw?’

‘Neen, dat heb ik toevallig nog niet in huis.’

‘Oh, da's niks, gèft mich dan mer eene ‘rijgstartel’ dao geit et ouch mèt.’

‘Eene wat, nu alweer?’

‘Eene rijgstartel.’

‘Eene rijgstartel, ene rijgstartel, 't is om razend te worden met al die gekke woorden.’

‘Ich geluif, dat menier mich neet versteit.’

‘Zoo, geloofje dat?Ik maak je mijn compliment, mijn vriend, je bent vlug van begrip.’

‘Ich mein zoe gèt menier,’ terwijl de oude timmerman hem den schoenveter aanwijst.

‘Zeg eens, weet jij ook of er een dictionnaire van jelui taal bestaat?’

‘Nein menier, dat hōbbe veer neet nuudig; dat liere veer allemaol zoe gans allein van zelve.’

‘Jelui bent knap, hoor, dat moet men jelui nageven, maar daar was nog iets, wat je wou ophangen. Wat was dat ook alweer?’

‘De ‘kenkee’¹⁾ menier.’

‘En waar moet die hangen, die kenkee?’

‘Dao aon de ‘poetrel.’²⁾

‘Aan de ‘poetrel?’

‘Jao, daobove eur taofel.’

‘Oh, aan het ‘plafond’; neen, dat is de plaats voor de ‘lustre.’

‘Alweer pront hetzelde es in 't fransch, plafond, lustre; ich geluif, dat ich dat Hollandsch gauw zou liere.’

‘Kerel, ik wou dat je het al kon; hang nu maar op je rijgstartel aan de poetrel en de blafetures aan de kenkee.’

‘Nein, menier, geer verdaolt³⁾ uch; ich moot ene rijgstartel hōbbe veur het keurdsje vas te make van de blafetures.’

‘Goed, goed, ik zal er je een gaan halen.’

En terwijl de heer van Heusden voor een oogenblik de kamer heeft verlaten, lispelt de oude Roosdaler: ‘wat zien die Holländers toch stom lui; de moos ze alles explicceere.’

1) Hanglamp.

2) Balk.

3) Vergist.

‘Hier vriend,’ na korte poos, ‘hier heb je zoo'n ding; dat noemen wij ‘veter.’

‘Veter, veter, waat e gek woord, menier.’

‘Zoo, vindt jij dat zoo'n gek woord; rijgstartel vindt je zeker beter hè?’

‘Jao natuurlijk, de rijgs d'r toch mèt.

‘t Is goed hoor, ga jij nu maar de blafetures ophangen.’

‘Tot eure deens, menier.’

Een lange wijle 't gehamer en geklop buiten het venster, toen plots weer de stem van den schrijnwerker:

‘Zekt, menier.’

‘Wat is er nu weer?’

‘Geer maagt wel is nao de ‘kaanjel’¹⁾ laote kieke: die lik gans oeterein:²⁾ es er van daog of mörge 'n ‘schoer’ kump, dan zeet geer gekuld, dan lup de ganse neere uch onder.’

‘Wel allemachtig! wat is dat nu weer allemaal, ik begrijp geen stom woord van al wat je kletst: naar wat moet ik laten kijken?’

‘Nao de kaanjel.’

‘Wat is dat?’

‘Dat ding, dat lup es et regent.’

1) Goot.

2) Uit elkander.

‘Een ding, dat loopt als het regent; 't is precies of je me raadseltjes wilt opgeven.

Wijs het mij eens.’

‘Hei, menier.’

‘Oh, de dakgoot, en wat is daarmee gebeurd?’

‘Er lik oeterein.’

‘Zoo likt die, en wat is dat ‘oeterdein’ wat hij likt?’

‘Dat wil zooveul zekke es dat er kapot is.’

‘Oh....en wat zeg je nog meer: dat ich gekuld zou zijn als er ‘wat’ kwam.’

‘En schoer.’

‘Wat is dat?’

‘Geer wèt wel, es het zoe ‘hel’¹⁾ regent.’

‘Als het in de hel regent? Wat heb ik daarmee te maken, of zie je mij soms voor een duivel aan?’

‘Mè menier, wie kint geer noe zoe get van mich dinke; geer zeet toch geine badraof²⁾ al maakt geer e bitteke ambras³⁾? Ich vind uch ene gans vrundelike mins, en ich hōb ouch neet gesproke van ‘in de hel’, mè van ‘hel’; geer wit wel es et zoe van die gans dikke droppels regent, zoe es ‘huiven’ of ‘marbels’ of ‘kanneklitsen.’⁴⁾

1) Hard.

2) Gemeene kerel.

3) Lawaai.

4) Verschillende soorten knickers.

‘Jongen, jongen, dat wordt mij te geleerd; voor vandaag heb ik er genoeg van; ga jij nu maar met je werk voort, en als je met ophangen klaar bent, vraag dan even aan Berbke naar een paar reparaties, die ik nog gaarne vóór Zondag in het ‘salon’ en in den ‘corridor’ gedaan had, en neem dan meteen de ‘jardinière’ mee, die in de ‘vestibule’ staat.

‘Mè menier, ich zou neet geer - dat wief mitnumme, die knaktuut, en wat zou m'n vrouw wel daovan zekke? Dee zou mich 'n allegaasie¹⁾ en beheij²⁾ make van de andere wereld; ich bin geine baallenger.’³⁾

‘Over wien heb je het toch?’

‘Wel, euver de vrouw van den hoveneer, die geer mich zagt, dat ich oet de vestibule moot mitnumme.’

‘Ik heb over geen vrouw gesproken, ik bedoel dat ding, waarin die bloemen staan.’

‘Oh, geer meint de blommetaofel; jè wis ich dat me⁴⁾ dat in het Hollandsch ene ‘jardinière’ numpt.’

‘Onthoud dat dan.’

En de timmerman verwijdert zich, in zich zelven

- 1) Spektakel.
- 2) Lawaai.
- 3) Twistzoeker.
- 4) Men.

mompelend: ‘n raar taol, dat Hollandsch, mèt niks anders es fransche weurd er in.’

* * *

Rustig zit de jeugdige Staatsambtenaar voor de met stapels papieren en gedrukte formulieren bedekte tafel; hij zal heden zijn nieuwen werkring inwijden, zijn eersten zittingsdag.

Het zal hem hier niet zoo moeielijk vallen de menschen te verstaan; zij hebben slechts te betalen wat op hun biljetten staat en dat kan hij lezen; hij zal derhalve slechts hebben te tellen en te teekenen.

* * *

Een oud vrouwtje de eerste.

‘Daag menier de ontvänger.’

‘Dag.’

‘Menier, 't spit mich uch te moote zekke, dat ich uch neet kin betaole veur wat eure veurgänger mich heet opgeschreeve: ich hōb al m'n ‘tirteie’¹⁾ rok en m'n ‘kazevekske’²⁾ en m'n nuije ‘scholk’³⁾ moote verkoupe um aon get geld te komme, mē ich hōb toch neet mie bieein könne kriege es ach wullempkes en twelf

1) Wollen gestreepte

2) Jakje.

3) Nieuwe boezelaar.

‘knepkjes’ en dat kom ich uch noe bringe.’

‘Wat kom je me brengen, vrouwtje, ‘wullemp-kes en knepkjes, als ik goed verstaan heb.’

‘Justement, menier.’

‘Laat maar eens zien wat dat is, want begriepen doe ik het niet.’

‘Hei menier’, terwijl zij de geldstukken in lange rij voor hem legt: ‘dat zien de wullempkes en dat de knepkjes.’

‘Oh, een kwartje, heet dat hier e wullempke?’

‘Jao, menier.’

‘Dat andere geld kan ik niet gebruiken; dat is vreemde munt; je moet met Hollandsch geld betalen.’

‘Dat hōb ich neet.’

‘t Is buitendien ook niet genoeg; je bent aangeslagen voor zeven gulden twintig cent.’

‘Dat weit ich wel, menier, en veer hōbbe ouch altied pront op tied betaold, mè sinds m'n maan bij ‘Sleevenier’ is, kin ich et neet mie opringe.’

‘Wel vrouwtje, als je man bij dien mijnheer ‘Sleevenier’ nietgenoeg verdient, laat hem dan weggaan.’

‘Weggoon, menier, weggoon, geer wèt toch pront eve good wie ich, dat Sleevenier niemand liet weggoon, die er ins bij zich heet genomme.’

Zou hij in de gevangenis zitten, peinst de heer van Heusden, zonder deze vraag tot haar te durven richten.

‘En.... moet hij daar lang blijven?’

‘Altied, menier, altied,’ met trillende verontwaardiging.

‘Levenslang derhalve, arme vrouw.’

‘En ich vind het gaar neet schoen van uch,’ toort zij voort in ratelenden vloed, dat geer zoe mit ooze hêlige religie durft spotten; dat heij ich van uch neet gedach.’

‘Spotten met je religie! ik denk er niet aan, vrouwtje, maar ik bgrijp je niet; zeg mij dan tenminste duidelijk waar je man is; ik heb nooit gehoord van dien mijnheer ‘Sleevenier’.

‘Höbt geer noets van ‘Sleevenier’ gehuurd,’ terwijl zij wijd opent de groote schrikvolle angstoogen, de bevende handen in elkaar strengelt, ‘ich wis neet, dat er zulke kettters bestonge.’

‘Maar verklaar mij dan toch in 's Hemelsnaam waar je man is, vrouwtje.’

‘Miene maan is in den Hiemel, er is doed es geer dat dan beter verstaot.’

‘O zoo’ en een vaag begrijpen, dat ‘Sleevenier’ eenzelvig is met ‘Onzen Lieven Heer,’ ‘neem

mij niet kwalijk, vrouwtje, maar heusch ik verstond je niet; ga nu maar heen; je zult later wel nader van mij hooren.’

De volgende: een klein onooglijk boertje met gelen, door de zon verbranden flaphoed op het sluike, sprieterige haar; een witblauwig verschoten, gerafelde kiel om de hoekige schouders; de voeten in vuil bemodderde klompen.

‘Daag menier de ontvänger.’

‘Dag.’

‘Menier ich kin neet alles betaole; 't is slech gegoon dit jaor mit het ‘getreide’¹⁾ wie geer wet.

‘Neen, ik weet niet wat dat is: het ‘getreide’, dus evenmin dat het er slecht mee is gegaan, ik meen alleen verstaan te hebben, dat je niet alles kunt betalen.’

‘Justement, menier.’

‘Hoeveel kun je dan betalen?’

‘Je menier, ich hōb allein zes ‘krentjes’²⁾ en 'n kahot’ es geer mich woudt permitteeren het euverige te betaole mit e paar ‘viedel’ eier, dat deeg de hier Kamps ouch wel zoe mit mich.’

‘Wat is dat een ‘krentje’ en een ‘kahot?’³⁾

‘Dit menier.’

1) Graanvruchten.

2) Halve marken.

3) Rol van vijftig centen.

‘Da's 'n halve mark: je moet met Hollandsch geld hier betalen; ik mag geen vreemde specie aannemen, die vijftig cent zijn goed en.... met wat voor soort eieren wou je mij voldoen?’

‘Soort’, ‘soort’, ich höb van gei soort gesproken.’

‘Wat zei jed an van vied....vied....eieren?’

‘E paar viedel.’

‘Wat is dat een ‘viedel’?’

‘Dat is zoeveul es zes en twintig.’

‘Zoo....zes en twintig is dat ‘viedel’ en.... wat is dan zeven en twintig?’

‘Ouch zeven en twintig, menier.’

‘Wel potdorie, wordt daar nu eens wijs uit’, terwijl driftig de vuist bonkt op tafel. Een geruime poos een doodstilte.

Toen weer het boertje met angstig benepen stem: ‘wie is et, menier, mit de eier?’

‘Spreek er maar eens met Berbke over, maar laat mij nu in 's Hemelsnaam met rust.’

‘Good menier, dag menier den ontvänger, dank uch wel.’

‘Dag’ kort, stroef.

Na dezen een jonge vrouw met weemoedigen lippentrek, met roode plekken om de traan volle oogen.

‘Menier,’ hakkend-stootend: ‘ich schaom mich zoe, mè....mè’de stem weigert.

‘Nu, wat is er, vrouwtje?’

‘Och menier, veer höbbe altied pront op tied betaold; geer kint et aon eure veurganger vraoge, mè.... mè noe is 't us onmeugelik: mène erme maan lik op Calvarieberg.’¹⁾

‘Dat is niet naast de deur.’

‘Oh, geer höbt et alzeoe al gehuurd, dat de erme schelm onder de deur is gekomme?’

‘D'r onder....onder een deur?’

‘Jaot menier; ich zal uch ins vertelle wie dat gekomme is: uns Jeängske, ene bobber²⁾ van e keend, waor mit z'ne kokkerel en smik³⁾ aon 't speule veur de poort, toe op ins de deur van ooze naober⁴⁾ op em aofkaom, de kop veuroet, mit ouge es gluietige aomere.’⁵⁾

Ich dach, dat ich e beschlaag⁶⁾ zou kriege van de schrik; ich veulde m'n bein neet mie onder mich; gelukkig stong Dorus, m'n maan, anders ene bussel⁷⁾ van ene mins, pront ne mich; ik keekde⁸⁾: Dorus zuug, zuug, ⁹⁾ anders kos ich niks zekke; dè bedach zich neet lang;

1) Hospitaal te Maastricht.

2) Dik.

3) Drijftol en zweep.

4) Buurman.

5) Houtskool.

6) Beroerte.

7) Goedig.

8) Schreeuwde.

9) Kijk.

de leep wat er loupe kos nao Jeängske tou: 't beukte¹⁾ van den angs 't erme keend.

Koelik²⁾ hauw de deur heum, miene Dorus wit geer, in de gate gekrege of er dreijde zich sebiet um, kwatschte dè tege de grond en toe heet mich de vermaledeide prei heum mit z'n puuj³⁾ op z'n vot⁴⁾ getramp⁵⁾ en mit z'n horens twie looker in z'n batzen gestoeten.'

'Wat zeg je, vrouwtje, wat heeft een deur geloope en gestoken met z'n horens? Looker, dat zijn immers gaten, niet waar?' Hij herinnert zich dat woord nog uit zijn gesprek met den timmerman over zijn zedeleer.

'Jao menier, dat zal wel zoe zien.'

'En gestoken in z'n.... in z'n.... in wat ook weer?'

'In z'n batzen, hei menier,' terwijl zij de beide handen legt op de dijen.

'Hebben de deuren dan hier horens?'

'Mè, wie hōb ich et noe mit uch, menier; dat heet toch eedere deur.'

'Maar deze dan toch niet,' wijzend naar den uitgang van het vertrek.

'Ich mein ouch zoe'n deur neet; ich mein -

- 1) Schreeuwde.
- 2) Nauwelijks.
- 3) Pooten.
- 4) Achterste.
- 5) Getrapt.

jè, wie zal ich uch dat noe explicereen - ich mein: de maan van de kooi.’

‘De maan van de kooi?’ in niet begripend herhalen.

‘De vader van et kaaf, es geer dat dan beter verstaot.’

‘De maan van de kooi.... de vader van et kaaf: och hemel, bedoel je soms een stier?’

Justement, menier, justement, ‘stier,’ dat zag lès dè viekoupman oet et Prusus ouch.’

‘t Is kras; de Duitsche taal moet de tolk zijn om twee Nederlanders elkaar te doen begrijpen.

Goed, vrouwtje, kom dan maar terug, als je het geld hebt.’

Dat houdt hij nooit uit, nooit van z'n leven -wat een taal, wat een taal!

De jonge van Heusden héeft het uitgehouden, juist zoals zijn collega hem heeft voorspeld.

Hij bewondert, verafgoodt zijn Berbke; hij smult van de door haar toebereide gerechten met de voor hem zoo barbaarsche namen; hij is vroolijk, opgewekt, te midden der immer zich blij voelende bevolking; een vriendelijke glimlach steeds tegen de liefallige, hem gemoedelijk toe-

knikkende schoonen; hij verstaat reeds een weinig het Roosdaalsch dialekt; hij heeft zelfs al de beteekenis van ‘punen’¹⁾ leeren begrijpen.

1) Zoenen.

VII.

Een Vader.

't Is een deugniet, een slechte, gemeene jongen, Fons Lahaie, de zoon van den veldwachter van Emmikhoven, een der kleine dorpen in de omgeving van Roosdaal.

Als er in den omtrek kippen, konijnen of duiven zijn gestolen, dan hoort men terstond het algemeen, met zekere overtuiging uitgesproken gerucht: 'dat heet natuurlijk weer dat loeder, dé jong van de baoi¹⁾ gedoon', en als dan de door het publiek aangewezen dader niet terstond wordt gevangen genomen, niet dadelijk geboeid naar Maastricht wordt gebracht, direct uit alle monden: 'jè, dat sprik, da's nog al glad, de garde-champietier zal z'n eigen zoon in de kas duije, kinste begriepen,

1) Bode.

en de maréchaussées kniepe ouch mer 'n uigske tou, zien ouch zoeveul es stekeblind; hon, die zich neet biete; mé laot 'n ander ins de courage in z'n prei hōbbe mer de hand oet te steke nao 'n kuuke, laot em d'r mer nao loere, dan is er d'r ouch gleuientig bij'.

‘En dan altied dat verdomde lachende snoet van dé kèl, es er dich passeert, pront of er zekke wil: ‘ich trek er mich niks van aon, gei fetsch van al eur gewauwel; es geer meint dat miene jong e deaf is, bewies et em dan mer - jé, gank mer ins bewieze, es de vajer heum tied en occasie genog gieft um et gestolene kwiet te rake - ze welle neet daomit zekke, dat heer¹⁾ d'r zelf van profiteert, dat Lahaie neet vreuger altied is gewès ene gooie, brave, ierlike kèl, dat moot men'em naogeve; dao geit niks van aof; daoveur koste de burgemeister en die van 't tribunaal oet Mastreech ouch gei koed woord van em huure, mè dat lache, dat verdulde gemeine judaslache.....

Hij lacht inderdaad, maar met de wanhoop in de ziel; hij lacht immer, als anderen hem zien, om te verbergen zijn intens leed, zijn droeve smart.

Hij weet dat zijn zoon, zijn eenig kind, slecht,

1) Hij

verdorven is; hij weet, dat hij is een misdadiger, een dief, dat hij eens in de gevangenis zal komen - o God, die dag, die dag, dat dit zal gebeuren, die dag, dat ze hem zullen pakken, als een boef zullen brengen naar Maastricht, die dag zal ook zijn de dood van zijn vrouw, van zijn goede, brave vrouw, die niets weet, niets; eigenlijk gelukkig dat ze stokdoof is, dat *hij* alleen maar met haar kan spreken, alles, wat hij haar te zeggen heeft, moet schreeuwen in het oor; anderen hebben haar nooit kunnen vertellen de slechtheid van haar jongen, haar alles, haar afgod.

Heilige Maria, Moeder Gods, hij moet er niet aan denken, 't zou te verschrikkelijk, te wreed zijn.

Voor haar heeft hij zijn plicht verzaakt, hij, de vroeger eerlijke, plichtgetrouwe ambtenaar; hij weet, hij weet, hij heeft de bewijzen in handen van de misdrijven van den ellendeling, en toch heeft hij gezwegen voor haar....voor haar alleen.

Hij deugt niet meer voor veldwachter; hij moet zijn ontslag nemen, omdat hij niet meer eerlijk is, een meenedige, die niet meer houdt den eed, dien hij heeft gezworen; en toch durft hij niet, voor haar, altijd voor haar - zijn opvolger zou hem al heel gauw te pakken krijgen, die had

geen consideratie te gebruiken, niemand te ontzien; de oneer, de schande zouden er heel spoedig zijn; hij zou ze niet meer verborgen kunnen houden voor haar; hij zou haar dan wel alles moeten zeggen. En als ze dan dood ging, dan.... dan.... dan zou hij hem wurgen met eigen hand; hij zou worden de moordenaar van zijn zoon, omdat deze zijn moeder vermoord had.... o God, o God, 't maakt hem gek, stapelgek, en hij stapt voort met driftigen tred over eenzame veldwegen, over donkere boschpaden, waar niemand hem ziet, waar hij niet gedoemd is zijn kaken te verwringen tot dien eeuwigen lach, waar hij kan uithuilen zijn eindeloos verdriet.

* * *

De knechts van een boerenhoeve hebben eens Fons Lahaie geattrappeerd op donkeren avond, bezig met een stuk ijzer het slot te verbreken van een kist, waarin geld.

Ze hebben hem met hunne ruwe bonkvuisten het geheele gezicht kapot geslagen; bewusteloos hebben zij hem naar buiten gesleept; zij hebben het slappe lijf op een kruikar gelegd om het te vervoeren naar de maréchaussées, met blijde

jubelstemmen den enkelen voorbijgangers toeschreeuwend, 'dat ze n'em indelik te pakke hauwe gekrege, dé schinnaos, dé gemeine gouwdeef, dé jong van de baoi'.

* * *

Een razende, tierende woede den volgenden morgen in Emmikhoven.

Toen de maréchaussées den dief kwamen halen om hem met de boeien om de polsen naar Maastricht te geleiden, was de cel leeg, en toch was de zware eikenhouten deur goed gesloten en gegrendeld geweest; dáardoor had hij niet kunnen ontvluchten; een nader onderzoek bracht aan het licht, dat de ijzeren staven voor het venster waren doorgevijld; dit had iemand van buiten moeten doen; zelf had hij dat nooit kunnen klaar spelen, want hij had niets bij zich gehad, geen vijl, geen ander gereedschap; de gendarmen hadden, na fouilleering, hem alles afgenomen.

Dat had natuurlijk de vader, de baoi, gedoon, dat kon niet anders, dat moest zoo.

'Wis dè et dan al gisteravond', vroeg er een.

'Jao zeker, zoe get weurd gauw genog verteld aon dem et aongeit; dao zien altied lui, die d'r

plezeer in hōbbe um eemes z'n leid te vertelle'.

'Jummig jao', een ander, 'noeste n'et zes,¹⁾ da's woer ouch, ich hōb em gisterenaovond gezeen in de contrée van de maréchaussées kazerne.'

* * *

Het algemeen gerucht bleek waar te zijn: Lahaie was zijn zoon behulpzaam geweest bij de ontvluchting; hij heeft het niet durven ontkennen tegenover de tal van onloochenbare feiten en bewijzen, die hem als den dader aanwezen. Hij had het gedaan voor zijn vrouw, z'n arme ongelukkige vrouw, zooals hij stotterend, schouderchokkend, huilend den heeren van het tribunaal vertelde - 't zou haar dood geweest zijn, als zij ooit te weten was gekomen, dat haar jongen in de gevangenis zat - hij begreep wel, dat hij geen veldwachter meer kon blijven, dat sprak..... als *zij* er maar niets van te weten kwam, zij..... de moeder van den schelm.

* * *

Hij heeft zijn ontslag genomen, met tal van harde woorden en bittere verwijten, dat het een schandaal was, dat hij zoo zeer zijn plicht had

1) Nu je het zegt.

vergeten; dat hij als beëdigd ambtenaar toch de eerste had moeten zijn om zijn plicht getrouw te blijven, zonder partijdigheid, zonder aanzien des persoons; dat hij van geluk mocht spreken, dat ze hem niet de kast konden indraaien, omdat hij de vader van den boef was.

Stil, zwijgend, de oogen terneergeslagen, trillend op de knikkende knieën, heeft hij de verbolgen woedewoorden aangehoord; hij heeft hakkelend nog iets gelispeld van z'n vrouw, die het niet zou overleefd hebben, maar ze hebben hem niet aangehoord, de hooge heeren; met strenge barschheid hebben zij hem weggejaagd.

* * *

Vreeselijk, ondragelijk zijn tehuis zijn; daar moet hij liegen, liegen, en altijd met dien dwingwongen lach om zijn lippen, terwijl zijn ziel weent; altijd zijn gezicht vertrekken tot clownmombakkes, terwijl hij smoort de vloeken in zijn keel; hij moet bemoedigen, steunen, troosten, terwijl hij zelf is vol smart en wanhoop, en dan die angst, die eeuwige knagende angst, die als met ijzeren band zijn hersenen samenperst, dat zij éens zal weten, éens zal ontdekken het

ontzettende, het verschrikkelijke, het afschuwelijke.

Zij heeft hem gevraagd, telkens en telkens, wanneer Fons toch eens terugkwam, en hij heeft haar geantwoord, met dien lach, dien vervloekten lach, dat daar nog wel eenige tijd overheen zou gaan; de jongen had in dolle bui het dorp verlaten met een kameraad uit Nieuwenhagen; samen waren ze naar Duitschland gegaan; ze hadden werk gevonden, verdienden ruim geld - affijn, het ging hem goed - 't was niet mooi van hem geweest tegenover zijn ouders, vooral niet tegenover haar, z'n moeder, die toch altijd zoo lief en zoo goed voor hem was geweest, zoo, zonder zelfs goeden dag te zeggen, d'r van door te gaan. Zeker, zeker, 't was ondankbaar van hem, dat was niet goed te praten, maar ze moest maar denken: hij was nog jong, 't was een kwajongensstreek geweest, en als hij terugkwam, zou hij hem eens flink de waarheid zeggen en dan zou weer alles vergeten en vergeven zijn. - Ze moest het zich maar niet zoo aantrekken; en weer die akelige grijnslach om de van woede bibberende lippen.

Hij neemt z'n stok en drukt even een vluchtigen kus op haar betraande wangen; hij moet

z'n tournee gaan maken.... want hij heeft haar niet durven vertellen, dat hij zijn ontslag heeft gekregen. Zij zou hem natuurlijk gevraagd hebben 'waarom', zoo'n ferme, flinke kerel nog, zoo sterk als een paard en met zooveel mooie brieven van de hooge heeren, allemaal compelementen.... en wat dan, wat dan te antwoorden, God in den Hemel.... nauwer, nauwer die ijzeren gordel om zijn hoofd; hij voelt de scherpe randen dringen in het vleesch; een heete gloed, die alles daarbinnen verzengt.... hij moet weg, naar buiten, waar lucht is.

* * *

Maanden zijn voorbijgegaan.

De hemel is donker bewolkt en in de verte wazen de logge, vale wolken en aarde aaneen tot grauwen, somberen nacht; slechts schaarsch, dat de flauw glimmende maan even, vluchtig als vaag lichtgeschemer, de ijlschuivende roetgevaarten doorbreekt.

Alles stil, doodsch in het wijd rondom; overal kalmte, overal rust - niet in het huisje van den ouden Lahaie.

Met wijd open speroogen, strak starend in de

zwarte duisternis, ligt hij te bed; hij kan niet slapen, altijd, eeuwigdurend gepijnigd, gemarteld door die ééne tobbede gedachte: wanneer zal zij het weten, dát van hun zoon?

In verbolgen woede heeft hij hem vervloekt, terwijl zijn mond uitbraakte de meest snoode, onbarmhartige verwenschingen, terwijl zijn krampachtig gesloten vuisten hoog dreigden in de lucht, als wilden ze hem verpletteren, vermorzelen; en dan, een oogenblik later, in weerwil van zich zelve, een bidden, een vurig smeeken, dat hij zou terugkomen, nu op dit moment, terwijl niemand hem zou zien,.... alleen voor z'n vrouw; 't zou haar weer rust en kalmte geven; ze zou weer gelukkig zijn, als ze maar weer eens haar armen om zijn hals had kunnen slaan, hem weer had kunnen liefkoozen, - en hij zelf, God weet wat hij zou doen op zoo'n moment; 't was en bleef toch zijn eenig kind; hij werpt weg de brandende dekens van zijn heete lijf; hij springt uit het bed om het gloeihoofd te dompelen in het koude water.

* * *

Een geritsel, dat zijn oor treft; een zacht, snerpend geruisch als van opengaande deur, schuivend over steenen drempel; hij luistert, luistert, inhoudend den adem.... 't is zoo, hij vergist zich niet.... daar is iemand in 't achterkamertje.... als zijn bede toch eens verhoord was geworden, als hij het tóch eens was.... een oogenblik voor de deur, stil, onbewegelijk op de looden beenen, terwijl hij sluit de oogen om beter, oplettender te hooren; dan plots grijpt de bevende hand den knop en opent schier tegelijkertijd de deur, terwijl de stem uit beklemde keel stottert: 'wè is dao?'

Een kromgebogen schim, die wegvlucht; hij heeft hem gezien, slechts even, een seconde in het vage nevelschijnsel van de troebele maan, maar hij heeft hem toch herkend - hij was het, zijn zoon, zijn kind, maar waarom is hij niet gebleven, hij wist toch, dat hij veilig was hier bij zijn eigen vader, dat die hem niet zou verraden, waarom dan dat vluchten, waarom niet gekomen bij zijn moeder, of zou hij zich geschaamd hebben? Maar wat deed hij dan hier?

Plots een gedachte, die als vlijmende dolk priemt in zijn brein: Jezus, Jezus.... als dat

toch.... z'n vingeren grijpen een zwavelstok, dien hij wrijft langs den muur met ruwen streek; een knetterend vlammetje, een even flauw licht, dat spoedig uitdooft; z'n hand heeft te sterk gebeefd; weer een, nog een, tot hij eindelijk de quinquet heeft kunnen ontsteken - Goddank neen, terwijl diepe zucht welt uit zijn borst. Alles op zijn plaats, ja alles, terwijl z'n oogen vorschend rondstaren.... neen toch niet, z'n schoenen zijn weg.... alzoó tóch een dief van zijn eigen vader, toch ingebroken in het huis, waarin zijn moeder woont.... hij heeft zeker den tijd niet gehad om nog meer te stelen, ellendeling, canaille.... oh, als hij hem nu hier had, hier in z'n knuisten, zelf zou hij hem naar Maastricht sleepen, aan het gerecht overleveren, als hij hem voor dien tijd niet had doodgeranseld.

Den volgenden morgen het dorp in rep en roer: ze hadden geprobeerd om te stelen bij den rijken pachter Hoefels; een kast was opengebroken; gelukkig, dat er geen geld in was.

O God, o God.... dat.... dat heeft hij weer gedaan, dat kan niemand anders gedaan hebben.

Log, zwaar als looden massa, valt Lahaie op den stoel voor hem; zijn niets ziende oogen turen voor zich uit in strak gestaar.

Niet lang; een brandende onrust, die verschroeit de keel, die met felle mokerslagen behamert de slapen, hij houdt het niet uit, hij stikt, stikt; hij moet weg, weg, daar naar toe, naar Hoefels, hij wil weten, zeker weten, zien met z'n eigen oogen.

Hij ijlt voort in woesten draf; tal van buren, en ook de maréchaussées, in de nabijheid der geplunderde woning, maar niet hij, niet z'n jongen; ze hebben hem dus nog niet. Goddank!

Onwillekeurig valt zijn blik op enkele voetdruksels in het stof, en tegelijkertijd een draaien en zwenken van alles om hem heen; de boomen, de huizen, de menschen, een compacte nevelmassa deinend op en neer.... hij heeft herkend zijn schoenen.... twee spijkers, die ontbreken aan den rechter kant van den linkervoet, net zooals in die sporen; als ze hem te pakken krijgen, dan hebben ze meteen het bewijs, het onwederlegbaar bewijs, en ook het eenige; niemand heeft hem gezien, anders zouden ze hem wel genoemd hebben; geld zouden ze niet bij hem vinden, dat had hij niet

kunnen stelen, 't was er niet.... maar die voetstappen, die sporen, die ontbrekende nagels.... een nieuw schandaal, en ze waren het vorige al zoo wat vergeten; niemand sprak er bijkans meer over in het dorp, enkel hij, hij alleen, die er altijd aan dacht.

Toen glurend om zich heen met zoekende, vorschende blikken, overtuigd, dat niemand op hem let, volgt hij voorzichtig de lange lijn der sporen, wrijft ze weg met z'n schoenen, bij elken tred kijkend, onderzoekend met wijd opengespalkte oogen of ze nog zichtbaar zijn in den grond.... die spijkerzolen, waaraan ontbreken die twee.... het onomstootelijk bewijs.

't Is gemeen wat hij doet, een laag bedrog, maar een vader kan toch zijn eigen kind niet in de gevangenis brengen, al is het ook nog zoo slecht, al heeft het hem zelf ook bestolen.... dat, dat kan niet; hij heeft in z'n drift, in z'n razernij wel dikwijls tot zich zelf gezegd, dat hij het doen zou, maar 't kan niet, 't is Gods onmogelijk, dat doet geen vader, op de geheele wereld niet.

Zie zoo, eindelijk, als overal onzichtbaar is gemaakt het bewijs: voor dit zullen ze hem ten minste niks kunnen maken. En langzaam, met moeilijke sleepvoeten, keert hij terug naar huis om weer te lijden, dat ontzaglijk leed, dat nameloos verdriet.

VIII.**‘Lucifer’ en de Roosdalers.**

In Roosdaal troont de Rederijderskamer ‘In Liefde Bloeiende.’

De vereeniging mag zich verheugen in de achting en sympathie van alle Roosdalers. Hunne samenkomsten zijn dan ook geen drinkgelagen, zooals dit veelvuldig het geval is in kleine plaatsen; verre van dien: bij alle leden, jonge mannen en vrouwen, het ernstig willen, het onverpoosd streven om hun geest te ontwikkelen, de kunst te dienen - zij het dan ook op bescheidene wijze.

Een ijverig gedoe, een druk beweeg weken lang voor de openbare tooneeluitvoering, waarop zij hun dorpsgenooten zullen vergasten.

Veelmalige repetities des avonds in het eene

of andere lokaal, na den volbrachten dagarbeid; eerst het lezen der rollen, dan het nog hortend, stootend opdreunen der van buiten geleerde zinnen, allengskens vlugger, vlotter, gepaard met stemklankwisseling en gebaren.

Dan eindelijk de uitvoering voor een talrijk, bij voorbaat dankbaar gestemd publiek, wyl het overtuigd is zijn toejuichingen te mogen schenken aan goed, degelijk, met zorg voorbereid spel -de eenige belooning voor de jeugdige priesters en priesteressen van Thalia.

Eens de tijding: Royaards, de beroemde tooneelspeler uit Amsterdam, zal met zijn gezelschap te Maastricht komen. - Lucifer, het grootsche gewrocht van den Vorst der Nederlandsche dichters, zullen zij voor het voetlicht brengen.

Dat moesten zij zien, dat moesten zij hooren - 't zou hun kunstzin ontwikkelen, verruimen - een prachtige school.

Iemand heeft hun echter verteld, dat zij onvoorwaardelijk eerst het werk moeten lezen, dat de taal van Vondel te verheven, te dichterlijk is om deze te begrijpen, te doorgronden zonder eenige voorbereiding, en terstond allen,

die den boodschapslooper van Roosdaal den last geven het te Maastricht voor de vensters der boekhandelaren liggende boekske 'Lucifer' te koopen.

En zij lezen, lezen, tot ze geheele brokstukken van buiten kennen.

Toen eindelijk de plechtige dag, maar tevens de dag der vreugde; in een grooten wagen rijden zij allen stadwaarts; hun plicht, maar tevens hun goede faam dwingen hen dien zelfden avond weder te keeren; er is geen stoomende afstandszwelger meer zoo laat, die hen nog terug kan voeren; de afstand tusschen Roosdaal en Limburg's hoofdstad is te groot om dezen te voet af te leggen voor hen, die reeds des morgens vroeg hun dagtaak moeten aanvangen en buitendien 't ware niet gepast die lange wandeling in het nachtelijk uur - er waren jonge meisjes in het gezelschap.

Na korte poos, nauwelijks op den Houthemmerweg een der schoonen, welke een grooten zak met suikergoed haren metgezellen aanbiedt.

'O gèr,¹⁾ Mieke, gér, leef keend!' allen.

't Gezicht bekoort den mont.

Wie zou niet watertanden naar aertsche lekkerny!'

1) Gaarne.

Een der snoepers, die als dank de milde geefster even onder de kin strijkt.

'Het schynt, ghy blaecht van minne om 't vrouwelycke dier,' voegt een der ijverzuchtigen hem toe, met spottenden glimlach.

'Zuug, zuug ins dao' een ander.

'Laet hooren, wat ghe zaegt: wij luisteren 't zamen toe.'

*'E kenien op ene moutheuvel.'*¹⁾

En voort in vroolijk, luidruchtig gesnap met hartelijke gullachen tot voor den schouwburg; de koetsier, ook rederijker, krijscht, in stede van het gewone 'huu bai!' zijn paarden toe:

'Ghy, snelle geesten, houdt nu stant met onze wagen.'

Spoedig tal van trappen omhoog naar de plaats der hemelingen, naar den Engelenbak, en als de honderd-kilo zware Wappers zijn plaats heeft ingenomen, verzekert deze:

'Het viel me swaer van onder op te styghen.'

'Mè sappredekrik, veer könne hei niks sien.' vloekt Mandus Mennekes in boezen wrevel, *'veer zitte pront achter de lüchter; woeveur hōbbe veer ouch gei parterre genomme veur dat*

1) Molshoop.

wullempke,¹⁾ dat het oos mie zou gekos hōbbe, veur den einen kier, dat Royaards kump!’

‘Het baet geen deizen meer.

Wij zijn te hoogh geklommen,’ sust zijn broeder Bertus.

‘Stil noe, stil noe, ze beginnen, de rideau geit al op.

‘Hooftoe ghy Engelen.

Hooftoe ghij hemellieden.’

‘Zuus te get²⁾ Tielke, zuus te get?’

‘Nein niks, de verdikkemese lüchter veur mich!’

‘Daer hoor ick Lucifer... ’

‘En dat neumme ze noe het ‘Paradies, heiboven, woe's te niks van al dat schoens kins zien,’ fluistert Leuzen het naast hem zittend Treeske in het oor.

‘Men zou ons Paradijs verwenschen.’

Met gekromde ruggen, de lijven hoekgebogen, de ellebogen op de knieën, de kinnen op de beschotranden, loeren zij in strak gestaar naar de heen en weer zich bewegende beenen der tooneelspelers, die hun toeschijnen uit te galmen de goddelijke verzen; en als de eerste akte ten einde is, als het gordijn is gevallen, vraagt Broers zijnen buurman:

1) Kwartje.

2) Zie je wat.

‘Gabels wie vinds te n'et,’ en deze antwoordt:

*‘Ich heb zoo vlytigh als ick kon,
Het laegh gewest bespriet, zoo diep beneden ons.’*

‘En ich’ grijslacht Hendriks, ‘ich hüb mich veramuseerd met ze pröpkes op hunne kop te goeie daonder.’

*Want wie de hemel terghet,
gevoelt de wraak van bove’.*

‘En dich, Mina, höbs dich get gezeen?

‘Geine fetsch.’

*‘Hoe kan men in zijn waen,
zoo vroegh bedrogen worden.’*

En zoo duurt het voort, vier in stede van vijf bedrijven lang.

Teleurgesteld, mismoedig, verlaten zij het gebouw, maar de vroolijke, opgewonden Limburger vergeet spoedig zijn leed, vergeet even ras den ernst; weer buiten, allen arm in arm, een lange rij zingend uit volle borsten:

*‘Veer goon nog neet nao hoes
nog lang neet, nog lang neet’.*

Vondel, het hoog klassieke, heeft moeten wijken voor het licht lieflijk lyrische.

Heel lang duurt echter de pret niet; zij hebben

om twaalf uur hun voertuig ontboden bij een der talrijke koffiehuisen in Wijk.

Met loome slenterpassen, treurend, dat het genot van hun jolig te zamen zijn zoo ras ten einde spoedt, schrijden zij voort over de Maasbrug naar de bestemde plaats.

‘Dè, de wagel is er nog neet’, een blij vreugdevol geroep.

‘Werrechtig, 't is zoe, er is er nog neet; noe dan pakke veer d'r us nog ein.’ Een voorstel, dat algemeene instemming vindt.

Enkele oogenblikken later, de mannen neergezeten achter het glas schuimend bier, de jonge maagden zich verkwikkend aan het gleske parfait amouúr.

Plots een dienaar van den heiligen Hermandad, die als dreigend spook verschijnt en verklaart met luide stemme: ‘dames en hieren, ich moot uch allemaol bekeure, geer zeet euver den tied.’

‘Dat is een donderslag in d'ooren’.

Een schrikangst, die ophuivert langs hunne ruggen, en tegelijk met die bange vreeze ook weer de ernst in hun brein.

Mina Gabels onmiddellijk in vertwijfelende wanhoop:

*‘Waer bergh ick mij van schrick,
hoe rijzen mijne haeren?’*

En haar jongere zuster, in vleiend smeecken tot den gestrengen handhaver der wet:

‘Vergeef het ons en scheld ons quijt’.

‘Oh, ich huur et al; de compenie is in Lucifer gewees; ich ouch, dames en hieren, ich hōb dao bei de brandspuit de wach gehad, en geer hōbt dan toch vas en zeker ouch gehuurd:

‘ Wort iemand, als gezant, gezonden van een Grootte.

Dat hij zijn last verricht - zoo luidt mijn last’,

Mè veer könne d'r toch niks aon doen, dat de wagel, dee veer bestèld hōbbe, nog neet hei is: geer kint toch neet exigeeren, dat veer in den nach een paar oor wiet loupe.’

*‘Hier gelt geen tegenspraeck,
Ick hanthaeft heiligh recht*

‘Eure naam, menier?’

‘Theo Wappers.’

‘En woe woent geer?’

‘Roosdaal, Groete Straot.’

‘Nommer?’

‘Gei nommer.’

‘Wat zweeft er voor een lucht, waer bij dat

schepsel leeft?' lispelt Tielke haar vriendinnetje in het oor.

'Ich geluif dat er e paar piereverschrikkers nao binne heet' antwoordt deze.

Gabels, inmiddels in zacht murmelend gepevel: *Hoe zullen wij ons best in dees' vertwijfling dragen. Men trooste zich een kans, een stouten sprong te wagen*, en schier tegelijkertijd heeft hij met een enkelen sprong de deur bereikt, opent deze metforsch geweld en verdwijnt.

'Da's niks, dé krieg ich toch' verzekert de Maastrichtsche politiedienaar, en dan vriendelijk tot een der maagden:

'*Ay, dochter tre wat nader.*' Wie schrijftgeeruch?'

'Mina Gabels.'

'En woe woent geer?'

'Ouch Roosdaal, Groete Stroat.'

'En welk nommer?'

'Gei nommer.'

'Alweer gei nommer, mè wat is dat veur 'n negerij, woe de hoester gein nommers hōbbe?'

'Wat negerij,' antwoordt hem bits de verbolgen schoone, bij deze grievende belediging hare geboorteplaats aangedaan.

'*Gij zweeft hier op een vlackte en zonder poort*

en wallen, en veer, veer hōbbe bergen, twie poorten, de Birckel en de Grendelpoort, en nog zeven en zeventig meter wallen - noe geer.'

En haar metgezellen, deelend den toorn der jonge vrouw bij den lasterlijken toon tegen hun geliefd stedeke; ook in waede ontstoken, steken zij hun dreigende vuist omhoog, terwijl hunne monden uitbraken verdoemende verwenschingen tegen den ruwen klabak.

'Trük' dondert deze, terwijl hij de getrokken sabel hoog zwaait.

*'Ick zwicht voor geen geweld,
noch aertsgeweldenaren.
Laat zwichten al wat wil;
ick wyk niet eenen voet.*

'En noe diene naam?'

'Guillaume Donker.'

'En woe woenste?'

'Roosdaal, Groete Straot.'

'Alweer groete straot. Is er dan in gansch Roosdaal mer ein straot??' -

'En dich?'

'Gerard Leusen.'

'En de woens?'

'In de Allée?'

‘A la bonne heure, da's noe ins get anders.

‘In welke Allée?’

‘In de groete Allée.’

‘Kemiek, effectief kemiek; in het ‘kleine’ Roosdaal schijnt alles ‘groet’ te zien. -

‘En geer, juffrouw?’

‘Mathilde Borren.’

‘Zoe, zoe,’ en met klein lachende monsterende oogjes:

‘*Geen schepsel heeft omhoogh mijn oogen zoo behaegt.*’ Ich geluif noe hōb ich se allemaol, behalve den einen, dè mich d'r van door is gegange, wè waor dat?’

‘Dat weite veer neet, dè huurde neet bij ös.’

‘Jao, jao, dat kinne veer, zich neet verraaje onder kameraoden - ziene naam, of geer gaot allemaol mèt nao ondere, nao de spekkamer.’

‘Dat zoue veer waal ins wélle zien, dao hōbt geer neet het recht tou.’

‘*Dat schynt een razernij, wie durft het hoogh bevel berispen?*’ Geer wèlt het alzoet neet zekke?’

Aller hoofden knikken neen.

‘Da's niks, wacht mèr euren daag aof; veer spreken us bij den kantonrechter. En noe d'roet, allemaol’, met wijd uitgestrekt armgebaar. ‘*Ick*

wil dat elck vertrecke op 't wenken van mijn hand'.

Schoorvoetend in grom gemor gehoorzamen zij.

D'een janckt en d'ander huilt - wat ziet men al grimassen.'

Gelukkig, de wagen staat thans voor de deur; snel hebben zij hunne plaatsen ingenomen; een klappende zweeps slag en de paarden, de koppen omlaag, blazend uit zware borsten breede ademstralen, sjokken voort den zwaar beladen wagen.

Op de Meerssenerweg een stilstaan en tevens een geroep uit koperen monden:
'Gabels, Gabels.'

'Ich bidde u, hoor ons.'

'Woe zou dè gebleven zien, vraagt er een.

'Ich weit het neet', krijgt hij ten antwoord, 'mé veer goon neet nao hoes, veur dat veer em höbbe, samen oet, samen thoes.'

*'Laat scheiden al wat wil,
wij houden ons bijeen.'*

Een stem uit de verte: 'hei bin ich jongens.'

Die klanck behaegt me meer dan Gabriëls bazuin' verzekert zijn zuster in blijde vervoering.

Als ook hij weer heeft plaats genomen, te midden zijner kunst- en lotgenooten, ratelschokt verder het groote rijtuig door den duisteren nacht langs de wegdonkerende rijen van boomen, terwijl de heu-

velen echoën den droefgeestigen, weemoedigen zang:

‘Helaes, helaes, helaes gebroeders hemelrijen, Helaes, helaes, helaes, waer is ons heil gevaren?’

* * *

Enkele maanden later; een vreemde heer met zwart lederen portefeuille onder den arm, welke in Roosdaal verschijnt.

Een klingelend bellen aan een der huizen der ‘Groote Straat.’

Een jonge vrouw verschijnt al ras.

‘Met wien spreek ick?’

‘Mèt mich, menier, wie geer zeet.’

‘Ghij zijt alleen dan die ghij zijt.’

‘U zelf bekennt?’

‘Wat zèkt geer, menier?’

‘Och jè, nump et mich neet koelik; ich bin bij de Lucifer gewees en dée zit mich nog in miene kop.’

‘Oh zoe! Ich bin ouch bij Lucifer geweest, mèr er hing mich de keel oet.’

‘Wee zeet geer¹⁾ juffrouw.’

‘Wilhelmina Gabels.’

‘Die moot ich jus hōbbe!’

‘Woeveur?’

1) Wie bent u.

‘Ich höb hei 'n dagvaarding veur uch.’

‘Och is 't dat, g6éf mèr op dit papier, ich weit al woeveur het is, dat, ouch nog gèt van dèe'n duuvelsche Satan, dat heet dat kernalietuug os ouch nog geflik’.

‘Hei, juffrouw, bezeet uch dat mer ins good en kint geer casueel ouch zekke boe de anderen woenen?’

‘Zeker; ein hei tegeneuver, 'n ander hei neven, en dan moot geer mer ins wijer vraogen.’

‘Dank uch, juffrouw, wel bedank’.

* * *

Een half uur later alle Rederijkers met vale groezelige gezichten het langwerpig, half bedrukt, half beschreven papier sidderend in de hand, vereenigd in het huis van hunnen voorzitter Mennekens, luide weeklagend.

‘Wat raet, hoe paeit men hen; zij steunen op hun recht’.

‘Veer moote beginne met kalm te zien, de zaak ins good beredeneere’, verkondigt hun raadsman.

‘Zet u hier, in eenen ring

In t'ronde, zet u hier te samen’.

En noe laote veer ins prakkezeere: *‘Hoe grij-*

pen wij dit stuck met kans van voordeel aen?

Jè, jè, waat moote veer doen, waat moote veer beginnen?’

‘Zij mompelen alree, men hoort een strijt van tongen’.

‘Stil, stil noe, zoe komme veer neet wijer’. weer de president, ‘wat dunks uch er van, es eine van os nao Mastreech ging en dan veur allemaol de zaak ins expliceerde aon den kantonrechter?’

‘Dat waor ein ideé, 'n subliem ideé, dat zou neet veul kosten.’

‘Mè wem wèlle veer noe schikken?’

‘Dich natuurlijk, doe bis ooze presedent.’

‘De hemel weet, hoe noode ick het gerechte soeck. - Mè ich zal het doen, ich zal veur uch goon en spreken. ‘Ick zal u voortreen naer den troon van 't groot palais’.

De dag des oordeels is aangebroken. Met popelend hart, terwijl het bonsdreunt in zijn slapen, treedt hij nader met beleefden, onderdanigen groet, buigend tot bij den zwart getabberden man.

‘Genade, o rechter, gewaerdigh mij te hooren Eer ghij een vonnis doet uit ijverigen toren.’

Met even nikkend hoofd en kort handgebaar: *‘Spreek zoo lang het u behaeght.’*

En de afgezant van ‘de Bloeiende Liefde’ vertelt langzaam, den nadruk op elk woord, in volle overtuiging: hunne hoog gespannen kunstverwachting, hun teleurstelling, dat ze niks van al de Engelen hadden gezien, en ze waren toch in den Engelenbak geweest; en vervolgens hun geheel onwillekeurig, onschuldig zondigen tegen het heilig recht, om te eindigen met de bedevraag:

‘*Gena, wat vonnis wort op dit vergrijp gestreecken?*’

‘Uitspraak heden over acht dagen’ is het kort bescheid.

* * *

‘Twee gulden boete, te vervangen door twee dagen hechtenis’ luidde het vonnis.

‘*Heiligh is het hoogh gebodt.*

Men aenbidde zijn bevel’

Aangeboden!!! Jawel: geraasd, getierd, gekrijscht, gevloekt zelfs hebben de ‘Engelen’.

‘Twie gulle boete of twee daog de kas in? e schandaol, e krimineel schandaol!’
Verwenscht hebben ze Royaards met zijn Cherubijnen en Serafijnen, met zijn ‘Engelsdom’.

‘*In drijderhande rij en negenvoudige orde*’.

En den kantonrechter zelve, o hadden zij

hem die twee dagen het lot kunnen doen deelen van Lucifer, hadden zij ook hem kunnen voeren naar

‘Dien zwavelpoel, in 't middelpunt der aerde In 't eeuwig brandend vier, gemengt met killen vorst,’ waarachtig zij hadden het niet gelaten in hun verbolgen woede, in hun razenden toorn.

IX.**Een dag van Roem.**

Gedurende weken, maanden, op de bovenzaal van een der voornaamste herbergen, geregeld des Woensdags en Zaterdags, het valsch getoeter van trompetten, het schrill piepgeluid van fluiten, het raasgeboem van de groote trom, dikwijls, heel dikwijls, afgebroken door het afgetik van den directeur van 'Euterpe', de harmonie van Roosdaal.

Het vermaarde muziekgezelschap heeft gehoor gegeven aan de uitnoodiging, door een zustervereniging in Holland tot haar gericht, om in den aanstaanden zomer deel te nemen aan den door haar uitgeschreven wedstrijd.

En thans houdt 'Euterpe' hare repetities.

Driftige lichaamsomdraaiingen in hunne bedden der naaste bureen, gepaard met luidgebromde

vervloekingen tegen dat helsch lawaai en spektakel, dat hun den slaap ontroofte; diepe zuchten van blij verlichten uit hunne borsten, als ze hooren den eersten dreunenden metaalgalm van het kerkklokje, de eerste der elf slagen, het uur, dat volgens gemeentelijke verordening alle Roosdaalsche herbergen moeten gesloten worden.

Gesloten.... stipt, nauwkeurig wordt steeds aan dit bevel voldaan; geregeld worden de deuren gegrendeld met zware, ijzeren bouten, nadat de bezoekers de voor het publiek bestemde lokalen hebben verlaten. Dit beteekent volstrekt niet, dat ze ook het huis hebben verlaten: ik ken Roosdalers, die schier elken avond na elf uur een bijzondere voorliefde koesteren om het schreeuwend wicht in een der huiskamers in slaap te gaan wiegen; ik ken keukentjes, waar nog jonge, ongetrouwde mannen zich met hartstochtelijken ijver toeleggen op de culinaire wetenschappen, ik ken.... doch waarom verder uit te weiden over mijn kennen, ik schrijf over deleden van 'Euterpe,' en dezen, blaasmoede, met kramptrekkingen in de bolle wangen of jeukbranderig gevoel in de droge lippen, spoeden zich naar huis, de zwaar koperen instrumenten zorgvuldig in zwarte doeken onder hunne armen.

In den beginne, bij de eerste oefeningen, een moedeloze wanhoop in hunne zielen; 'ze zouë n'et van z'n leve noets liere: 't waor veul te meuielik: ze mooste 't mer aofschrieve, neet mitdoon aon dat concours,' maar ook telkenmale weer opgewekt, bemoedigd door den voorzitter der vereeniging 't waor niks anders es schele wauwel wat ze zagten, 't waor noe weer pront hetzelfde es de veurige kier: toen hauwe ze in 't begin ouch zoe gelamenteerd, ouch zoe'n auw wieverpraot oetgeschlage en toch hauwe ze biekans altied d'n iersten pries gehaold, is 't woer of neet waat er zag of loog er et duks.'

Nein, nein, de president hauw geliek; 't woar effectief zoe; ze hauwe eedere kier naatigheid geveuld en 't waor toch altied good gegange; ze moos te noe ouch mer neet de kop laote hange. En enkele dagen later weer in hun vereenigingslokaal, en weer met nieuwen moed en ijver de inmiddels geslonken wangen en frisch geworden lippen aan hunne instrumenten.

Allengskens beter, zekerder, het geheel: de attaques meer a tempo, de piano's en pianissimo's zuiverder, de forto's krachtiger; geen afgetik meer van den directeur; een regelmatig maatslaan met

stok, hoofd en voet, gepaard met telkens goedkeurend geknik; op straat voor het gebouw, tal van groepjes, oplettend luisterend, elkaar verzeikerend, dat et deez kier ouch waal weer zou goon.

De baoi, anders strenge handhaver van de wet, hoort niet het elfuurgeklang, als het stuk op dit oogenblik nog niet ten einde is - hij is ook ingezetene van Roosdaal, wat bliksem, en de burenen in hunne bedden vloeken ook niet meer - zij ook Roosdalers; zij zullen ook deelen in den roem van hunne harmonie; zij hebben ook een broer of een zoon of een neef, die meespeelt.

* * *

‘En noe zek ich uch, jongens’ de directeur na de op Zaterdagavond laatst gehouden repetitie, ‘dat die anderen het verdikkemes good moote speule es ze us d'n iersten pries wille aofsnoope.

De oogen glinsteren; een vroolijke lach om de monden; bij allen een vast, hecht vertrouwen op een schitterende overwinning, na deze moed inboezemende verzekering van hun leider.

Ook de voorzitter, groote man met schrandere oogen onder het hooge voorhoofd, omlijst met

grijs doorweven donkere haren, beziel met blijde hoop door deze woorden: ‘allo jongens, noe drinke veer dr'ein op 't succes: ‘Crapels’, tot den kastelein, ‘ene tournée veur mich’ en weldra klinken en klotsen de schuimende glazen tegen elkaar, terwijl de monden juichen; niet lang echter; en noe heivers,¹⁾ jongens’ weer de president, ‘t is mörge vreug daag, um zes oor allemaol hei present, zonder mankeeren, huurt geer?’

‘Jao, jao’ allen tegelijk.

Ze slapen dien nacht niet; voor hun gesloten oogen tal van visioenen: nu eens zien ze zich zelve, het geheele corps der Roosdaalsche harmonie, op de met vlaggen versierde kiosk en voor zich de leden van de jury, duidelijk omljnd, met ernstige, leelijke grimmige gezichten, meewarige spottrekken om de hoeken der lippen, hoofdschuddend met blijken van afkeur, terwijl de tallooze toehoorders achter hen in ijzige bange stilte even optrekken de schouders; - dan weer 'n ander beeld: vroolijk glinsterend de sympathieke koppen der scheidsmannen, flinke kerels, die telkenmale knikken, teeken van mooi vinden;

1) Naar huis.

luistervolle, bewonderende aandacht in de blikken dier duizenden, strak star op hen gericht; ze hooren het daverend handgeklap, het geestdriftig bravogeroep; ze hooren.... eerste prijs.... 'Euterpe' van Roosdaal; ze zien de bollende enveloppe met bankbiljetten, door den voorzitter met diepe buiging in ontvangst genomen, alles helder glansverlicht, maar dan plots weer die zwarte donkere duisternis, waarin langzaam opdoemen enkele vaag schemerende, grijswitte plekken, allengskens grooter, tot weer alles in glinsterenden zonnegloed.

Zoo steeds in hunne gedachten een beurtelings hopen en vreezen; voor hun oogen de afwisselende fata morgana der overwinning en van de nederlaag.

* * *

Zondagmorgen zes uur; allen voor het vereenigingslokaal in Zondagsche kleedij, het hoofd bedekt met de met gouden rand afgezette Euterpepet, enkel de voorzitter zwartgerokt, witgedast en hoog gehoed; een luid gegons van stemmen met telkens herhaalden schaterlach, die moet verbergen den bangen zenuwangst, die wèèr zetelt in hunne harten.

Om hen heen talrijke Roosdalers, die gekomen zijn om de vrienden te bemoedigen met verzekeringen van hun overtuigd zijn van de zege; een dezer met een mandje, waarin twee postduiven in de hand, die ze direkt moeten oplaten nadat ze den eersten prijs behaald hebben; ze zouden het dan nog van nacht hier weten, gauwer dan met de telegraaf, die Zondags gesloten is.

‘Zien veer allemaol bieëin,’ vraagt de voorzitter, terwijl hij met scherp oog zijn bende monstert.

‘Jao allemaol, president.’

‘Good; Jeanc, gank dan mer de drapeau holen’. Weldra een krachtige man, die te voorschijn treedt met rood fluweelen vaandel, waarop in dik goud gestikt het beeld van een Heilige, den patroon van het dorp, omcirkeld door ‘Roosdaal’ eveneens in gulden letters; aan den top, onder glimmenden vogel, tal van rinkelbellende gouden en zilveren medailles, prijzen, die Euterpe bij verschillende wedstrijden heeft behaald; de banierdrager, den stok in den lederen koker, heeft zich geplaatst voor den stoet.

‘Alles veerdig?’ weer de voorzitter.

‘Jao.’

‘Allo en avant mit de muziek, marsch.’

Een slag op de groote trom; de muzikanten brengen de instrumenten aan hunne lippen; de directeur heft het stokje omhoog; een korte zwaai, en plots dreunt in wijd geschetter een marsch, waarop de stoet in krachtig maatgestap zich in beweging stelt, onmiddellijk gevolgd door de schare van dorpsgenooten, die hunne ten strijde tiggende vrienden tot aan het station zullen uitgeleide doen.

Vensters worden geopend, waaruit luide kreten van schoone maagden met nog ongekamde haren ‘hauwt uch good, jongens, proficiat, good succes!’ vriendelijk met wijd armgebaar beantwoord door den voorzitter.

Aan het station krachtige stevige handdrukken, steeds vergezeld van moed insprekende betuigingen van hun beslist zeker vertrouwen in de overwinning.

Eindelijk de trein; de fluitist, de muzikant met het minst omvangrijk instrument, heeft het hem overgereikt korfje met postduiven genomen met de stellige belofte ze direkt op te laten met 1 op het schachtje of 2, indien zij onverhoopt zich met den tweeden prijs hadden moeten tevreden stellen, mè en tout cas toch ouch telegrafeeren,

zoe gauw es et bureau ope waor; 't kos ins geböre, dat de doeve neet jus op tied aonkaome.

Een schrill gefluit, de trein zet zich in beweging; hoedengewuif, zakdoekgezwaai met krijschende gilkreten 'hauwt uch good, iersten pries,' totdat het zwarte gevaarte wegschuift tusschen het groen der bosschen.

* * *

Dienzelfden avond op de anders zoo verlaten, doodsche straten tal van jonge mannen turend met wenkbrauwgefronste oogen, in het luchtruim, als willen zij met hunne blikken de duisternis doorboren.

Eensklaps een hunner met wijd uitgestrekten arm omhoog; 'dao, dao' in blijde verrukking, spoedig teleurgesteld door de bewering van zijn kameraad: 'nè jong, da's gein douf, 't is 'n kreij.

'Dan is et ouch dondere; 't weurd al te laat.

'Och waat' troost hem zijn buurman, en tegelijkertijd zich zelven; ze könne zich gans good in de weeg verdaold¹⁾ hōbbe in het duuster, en 't is misschien ouch nog te vreug, es de oetspraak get laat gewees is.

1) Vergist.

En weer in ongeduldig, zenuwmartelend wachten, onbewegelijk als steenen beelden op dezelfde plaatsen, staren ze naar de voorbischuivende wolken, totdat ze eindelijk... eindelijk in angstige moedeloosheid op looden beenen slenteren naar huis.

* * *

Maandag morgen heel vroeg, nog geen gevleugelde bode.

Teekenen van bittere teleurstelling, gebaren van smartvolle wanhoop zonder enkel woord, als ze elkaar ontwaren, de jongens van Roosdaal.

‘Nein 't waor noe mis, vas en zeker mis’ eindelijk de duivenmelker ‘t waore de beste, die heer hauw; ze waore al in Bordeaux gewès, in Ingeland, ze waore euver de zie komme vleege en altied op tied gekomme, zonder mankeere.’

‘Och, de kins nog neet weite, ze könne 'n malheur gehad hōbbe onder weeg: 't gebōrt zoe duks mit doeve’, een ander, ‘um ach oor geit 't telegraafbureauope, dan weite veer et secuur’, en onwillekeurig, instinctmatig, de handen in de zakken, in stom zwijgen richten zij hunne langzame schreden naar het postkantoor, en weer een

wachten,... wachten met koortsschroeiend ongeduld.

Plots in de verte de telegrambesteller van het station, naderend vliegensvlug op zijn rijwiel.

‘Wèts te get, Hoebèr?’ vraagt men hem met angst benepen stem.

‘Jao, ierste pries.’

‘Serieus woer,’ terwijl de zoo even nog doffe oogen weer flikkeren.

‘Jao serieus, effectief woer.’

Een luide galmkreet tegelijk uit aller borst; vreugderazend hollen zij weg naar alle kanten om uit te schetteren het roemrijk nieuws.

Binnen enkele minuten geheel Roosdaal vol leven en vertier; de arbeiders hebben hun werk verlaten, niet weerhouden door hun meesters; jongens en meisjes hebben vergeten den weg naar school; overal hoog open lachende monden, waaruit slechts één juichklank, één feestgeluid: ‘ierste pries, ierste pries.’

Ras bolwapperen de vlaggen uit elk huis, is elk venster herschapen in een bloemenhof, hangen lange groene slingerkransen voor de gevels van Euterpe's verenigingslokaal en van de woning van den voorzitter.

Mannen met schoppen en houweelen trekken op in vroolijk gezang, en weldra voor het station prijkt een eereboog, waartusschen te midden van dennengroen en veelkleurige papieren bloemen het: ‘Vivat Euterpe’ in groote letters.

Een zenuwachtig druk gedoe den geheelen dag; luide, levendige gesprekken, waarbij ze elkaar de plechtige verzekering geven, dat ze geen oogenblik, geen moment hebben getwijfeld aan de overwinning, dat ze het hun wel op een briefje hadden willen meegeven: ‘eerste prijs’; ze gunnen zich schier den tijd niet om tehuis te gaan eten; ze willen zijn en blijven bij elkaar, om in driftige opwinding te spreken, te juichen, te jubelen over de victorie.

Lang voor de aankomst van den trein, welke de overwinnaars in den roemrijken strijd terug zal voeren, voor het stationsgebouw enkele sierlijke rijtuigen; de koetsiers met glimmend gestreken hooge hoeden op het hoofd hebben bloemversierde zweepen in de hand; achter hen de Roosdaalsche schutterij in groot uniform, de geweren aan den voet, met bloemen in de looppen, dan verschillende harmonieën uit de omliggende dorpen, die, bij het vernemen der blijde tijding, hierheen zijn getogen

ter luisterrijke, huldebrennende verwelkoming der prijswinnende zustervereniging; vervolgens, de duivenclub, het kegelgezelschap 'Alle neuge', de rederijkerskamer 'Kunst door oefening', de voetbalvereniging 'R.V.', kortom alle gezelschappen van het plaatsje met hunne vaandels, en daarachter de menigte, het volk, een breede zwarte massa, de lijven vast tegen elkaar gedrukt, waar tusschen een luid, galmend stemmenrumoer.

Eensklaps, nog heel ver, enkele rookballen, rollend omhoog in de heldere lucht, een piepend gefluit en terstond een zwaar-ernstige kalmte te midden dier duizenden, de halzen hoog uitgestrekt, de glinsterende oogen allen turend in één richting; de schutters op commando van hun generaal hebben zich stram in het gelid geplaatst; de vaandeldragers hebben hunne banieren opgeheven en nader, nader inmiddels het stoomend gevaarte waarin zij, hun helden, hun gelauwerden. Een kort dampend gesis, een geweldig rammelgestoot, en de trein staat stil; portieren worden met geweld geopend en de voorzitter met den directeur betreden den Roosdaalschen bodem, onmiddellijk gevolgd door de muzikanten, die blij vroolijk lachend spring-

huppelen van de treden, scharend zich achter hun hoogwaardigheidsbekleeders.

Met verheven woorden en gezwollen zinnen worden zij verwelkomd door het gemeentehoofd, waarbij hij hun de plechtige verzekering geeft van de oprechte vreugde, den trots der ingezetenen bij het vernemen der heugelijke tijding; het is hem een bijzondere eer, een buitengewoon voorrecht, de eerste te mogen zijn om hun allen den dank te brengen voor de eer en glorie Roosdaal bereid, en als blijk van de oprechtheid zijner gevoelens reikt hij den voorzitter een omvangrijken lauwerkrans over.

En nu verzoekt hij den heeren overwinnaars beleefd hem te volgen naar buiten, om zich zelven te overtuigen van de uitbundige blijdschap der Roosdalers, om ook hun hulde in ontvangst te nemen.

Als de zwartgerokte figuur van den voorzitter verschijnt op den drempel van het gebouw, dan één spontane kreet uit aller kelen, een 'vivathoera' geschreeuw, een 'lang zullen ze leven' daverend in het luchtruim, overdonderend de schetterende fanfares der bevriende muziekcorsen, de knallende saluutschoten der schutters.

Een stormende orkaan, die gierend loeit door de lucht, een onstuimige zee, die voortrolt tot bij de overwinnaars, hun zonen, hun broeders, hun vrienden, die ratellachend drukken de handen van het woud der hun toegestoken armen.

De voorzitter en directeur, die met den burgemeester in het eerste rijtuig hebben plaats genomen, knikbuigen naar alle zijden, dankzwaaien hunne hoeden naar de opdringende in extasevolle vereering verrukte menigte.

't Duurt lang, heel lang voor dat de stoet zich in beweging kan stellen: voorop de schutterij, dan de bevriende muziekcorpsen, de rijtuigen met de gemeente- en Euterpe-autoriteiten, de verschillende vereenigingen, onmiddellijk gevolgd door de massa, arm in arm, dansend, hossend, brallend in vurige geestdrift:

‘En oos Euterpe geit noets verlore.
Hopsalderië, hopsaldera.

Langzaam, stapvoets door alle versierde straten de ommegang; uit de vensters jonge meisjes bloemenstrooiend in de rijtuigen, op de hoofden der overwinnaars; op de kruinheuvels brandende teertonnen, die bij de allengskens invallende

duisternis het geheele dorp zetten in lichten laaien gloed en altijd door in eeuwigdurende herhaling:

‘En oos Euterpe geit noets verlore.
Hopsalderië, hopsaldera.

Later, in het nachtelijk uur, hebben ze moeten vertellen de leden der zegerijke harmonie in alle kroegen en herbergen, hoe ze gespeeld hadden, hoe ze zich voelden toen ze speelden, hoe de andere wedijverende gezelschappen hadden gespeeld, of ze eenigen angst hadden gekoesterd of dat ze terstond overtuigd waren geweest van de victorie, of ze met algemeene stemmen den eersten prijs hadden gekregen of dat er misschien nog een paar stommelingen geweest waren die deze aan een andere vereniging hadden willen geven, of de jury ook nog iets bizonders had gezegd, een compliment of zoo iets, dat ze toch zeker verdiend hadden...., ‘hoe’ en ‘of’ honderde malen herhaald in verschillende vormen, honderde malen beantwoord met zelfbewusten trots.

Dien avond en ook de volgende avonden gedurende de geheele week, is de elfuursluitings-verordening niet gehandhaafd in Roosdaal.

X.**Een held van Napoleon.**

Een merkwaardig ras, dat is uitgestorven; typen die niet meer bestaan, de soldaten van Napoleon.

In vroegere jaren, schier in elk Limburgsch dorp enkelen dezer oude krijgslieden; sommigen strompelend voort op den houten beenstok, anderen de leege mouw, slap neerhangend langs het lijf, den ingevallen wang gekerfd door diepholle streep, zwaar grijze knevels, vuurvlammende schitteroogen onder de borstelwenkbrauwen, allen, allen afgodendienaars van hun keizer.

Met bewonderenden eerbied staarden wij, toenmaals jeugdige knapen, hen aan, de onversaagde helden, de geheele wereld-veroveraars, de wezens van hooger orde, de Uebermensen.

Een blijde, hoogmoedige trots in ons, als een hunner zich had verwaardigd ons, bij nederig pet afnemen, te vereeren met korte hoofdknikgroet; uitbundig onze vreugde, als hij ons een enkel woord toevoegde; een zaligheid, als hij ons vertelde over de oorlogen, die hij had medegemaakt, over de legers der vijanden, die hij had verslagen, over zijn onversaagde dapperheid, over zijn wonderen moed.

Uren en uren heb ik als kleine jongen gezeten in het kleine kamertje bij den ouden Kobus Hansen, vastgeplakt op den houten vermolmden stoel, zwijgstil met groote speroogen hem aanstarend, schier niet ademend, luisterend, luisterend, luisterend naar die snerpende kraakstem, waarmede hij vertelde het wonderbare, het fantastische, honderd malen reeds gehoord en toch weer altijd nieuw, niet gestoord in mijn opmerkzame aandacht door het geschrob, gekeer en geveeg van zijn oude vrouw, noch door het gesis van het stukje spek in den goudgloeienden pan.

Ik zie het nog duidelijk voor mij: 't staat nog in vastomlijste trekken in mijn geest, dat zwartberookte hokvertrekje met zijn hobbelenden leemen vloer, zijn wiebelende grenenhouten tafel, zijn

bollende wit blauwige muren, waartegen enkele grove zwartomlijste gravures met bruine vochtvlekken onder het dofgroene glas.

Die platen waren de aanschouwelijkste voorstellingen van zijn daden, de landkaarten van zijn heldhaftigheid.

‘Zuuste junske,’ terwijl hij mij wees een groote breede stroom, waarin tal van grilvormen een vaag denkbeeld gaven van kruierende ijsschotsen, waartegen opbonkten mannen op steigerende paarden, ‘dat is noe de Bresina, ein van die groetste waters oet Rusland; die zien veer zoe euvergetrokke middel in de winter - zuuste dè dao.... dat bin ich; jè de kins mich neet d'roet kinnen, umdes te mich op m'ne ruk zuus, me effectief dat bin ich.

Jummig es ich dao aon dink, wie et oos dao gegange is, dan kook mich nog et blood, wie lang et ouch al geleije is; dan wouw ich, dat ik noe nog ins e paar van die duppeschurgers, dat kernalietuug onder m'n kneuk hauw, die schwerenötter, die lafbekke, die te beroerd en te wezelechtig waore um zich mit os te kloppe en os zoe belazerd höbbe - wets te wat ze gedoon höbbe jungske; höb ich dich dat oets verteld?’

Nein Hansen, de eerste maal, dat ik het bizonder voorrecht genoot toegelaten te worden tot zijn domein.

Dan zal ich dich dat ins expliceere:

Veer waore dao in e land, woe'ste altied mit e stuk ies veur de moul leeps, van wege de aozem,¹⁾ dè subiet bevrore waor, es er in de loch kaom, zoe kaaid waor 't dao; dat waor e duvelswerk altied op die stukke ies te moote trije²⁾ van de neergevallen aozem van de kèls, die veur us leepe, me afijn de zags³⁾ mer niks, allemaol kameraode ongerein, allemaol soldaote van Napoleon en de dachs zoe in d'n eige zelvvers: ich hōb de beroerdigheid van de lui, die veur mich loupe en die achter mich loupe hōbben et van mich, alzoe eederein toer op toer; mè dat waor allemaol nog niks, dat waor 't ergste nog neet, mè da's te noets,⁴⁾ noets ene vijand zaogs, zoe wiet es te kos kieke, dat waor verduld lamnadig; die keersen- en rattevreters, die oliezoepers gingen d'r mer van door, altied van door als ze os in de gate kreege: ze wisten toch veuroet, dat ze zwens es verkes zouë kriege es ze de courage in d'r zielemint zouë

- 1) Adem.
- 2) Trappen.
- 3) Zeide.
- 4) Nooit.

gehad hōbbe um te blieve stoon - mè mit dat al, plezeerig waor et neet: de waors in d'n oorlog, nondepie nog, en dan wils te ouch oorlog hōbbe, dat is nog al glad hē - afijn um toch mer get kapot te scheete, hōbbe veer de wuif¹⁾ geschoten, die dao mit doezenden rondleepen; 't waor mitein um get eten te hōbbe, want de begrips wel, dat in dat beroerde pestland van snie en nog ins snie an altijd snie niks greuide woe ste e stuk commiesbrood van kos bakke of e teleur²⁾ sop van koke.

Zoe hōbbe veer daag en weke in ein stuk doorgeloupe door de snie, die mer altijd, toejoer door, op os neerveel; veer waore allemaol Sinter Klaoze in plaots van Franzoze-soldaote, mè Sinter Klaoze, die niks koste geve, umdet ze zelve niks hauwe; 't donderde neet, veer marcheerden mer door, van tied tot tied um de mood er in te hauwe zingeteerend:

Veer goon nog neet nao hoes
Nog lang neet, nog lang neet

Ins op zekere mōrge zaoge veer nog wiet eweeg get zwart gefladders bove al die wittigheid.

- 1) Wolven.
- 2) Bord.

‘Jongens, zag Napoleon tegen os: dat is noe Moskou, dat goon veer effekes innumme en dan blieve veer dao e paar maond logeere en geer numpt et uch d'r mer good van, geer laot et uch aon niks mankeeren, en geine cent hoeft geer te betaole: 't steit uch vrij um e drinkgeld te geve aon de knech of meeg, die uch bedeend hōbbe, es veer vortgoon, altied es geer content euver hun zeet gewees, dat versteit zich van zelf.

‘Hoera, hoera, vivat Napoleon, reepe os mün en tegeliekertied sloog ooze boek ene roffel bij 't gedach, dat ze weer ins get anders zou kriege es e stuk mager wouf, weer ins ene jandoedel, e pieringeverschrikkerke of zoe get hitzigheid, dat d'n bevrore kneuk weer ins get verwormen kos; me 't hoofde neet, huur - 't waor donderen - witste waat ze os geflik hōbbe, die satankerels: de gansche stad hōbbe ze in brand gestoke, dat tuug; 't waor pront of veer de hel veur os zaoge, mè zonder duvelen, die waore d'r van door gegoon.

Toe veer dao kaome, niks, niks, geine fetsch mie, niks anders es e rond zwart look, wo niks anders es asse laog mit hei en dao get roukende stein: gein eten, gein drinken, gein jandoedel,

gein schnaps, geine knecht, gein maog - en m'n scheun moste abseluut gepots wère - niks, niks, alles zoe kaal wie m'n hand, alles hauwe ze verbrand, allein hun geld, hun vluuj, hun luis en al dat ongeciefer¹⁾ mie hauwe ze mitgemomme, die hondsvotten.

Dao stonge veer noe, erm schelme, mit de pens vol jeuk; dat waor ouch het inzige wat d'rin zaot.

Ich höb duks huure vlooke en gemein vlooke, mè zoe, zoe vlooke es op dat moment, nè zoe höb ich 't nog noets gehuurd en in alle taole van de wereld; veer höbbe ouch gevlook, veer jongens oet Roosdaal en dao waor gei woord fransch bei; ich bin blij, dat mien Katrien dao neet bei waor, die hauw zich zeker de lippe kapot gebeit en de vingers zich laam gemaakt mit kruuser te sloon en mich hauw ze vas en zeker noets wille höbbe.'

'Jao, ich weit 't wel, des te ene gemeine ketter gewees bös,' onderbreekt hem zijn vrouw, terwijl zij hem een boos verontwaardigden blik toewerpt, 'mè dao hoofste noe gaar oet neet zoe gruutsch op te zien, dat steit tich niks schoen.'

1) Ongedierte.

‘Stil mer vrouw, stil mer, de bös e good wief en de wits wel, dat ich et neet mie zou doen, mè Napoleon heet ouch gevlook, dè zag ouch: ‘tonnère fiesjuflambè’ en wat dè deeg, dat koste veer ouch doe dat zek, nich.

Al dat gevlooks heet os toch niks gehollepe; veer mooste truk nao 't Franzozeland um neet van d'n honger te crepeeren en veer zien truk gegoon zonder ene scheut te kinnen losse dan op die wuif.

Dao stonge veer op ins veur e groet water vol ies, wie op dat printsje, dat ich dich getuind hōb, dao mooste veer noe euver - wie? dat woord us neet gevraog en ouch neet gezag; 't moos en daomit waos et oet.’

Veer hōbbe get stoon prakkezeeren en toen hōbbe veer dat oetgevonje: de kavalderie zou mit de peerd in het water goon en eeder zou en vrouw veur zich numme.’

‘Waore d'r dan ouch vrouwe bij,’ vroeg ik verwonderd.

‘Jao natuurlik, de merketenterse, jungske.’

‘En waor d'r dan veur eeder soldaot ene marketentsterse?’

Jè jungske, es te mich altied in de reie vils,

kin ich neet door vertelle; woe waor ich noe ouch al weer?’

‘Dat de kavalderie met de peerd euver het water gong; me wie kaom noe het voetvolk, d'r euver.’

Dat zal ich dich zekke, jungske, die schaatse koste reije mit de schaatse en die dat neet koste mooste zich vas hauwe aon de stert van de peerd.

‘Hadde de soldaote schaatsen bie zich,’ weer mijn vraag.

Nein natuurlijk neet, jungske, mè zich hōbbe zich de bajonetten onder de veut gebonden en zoe zien ze gesprongen van den einen schol op de andere, bis ze aon den euverkant waore, ten minste die neet verzope zien, en dat waos e gans kud,¹⁾ dao kaveer ich dich veur.²⁾

Toen zien veer nao de Spanjolen getrokken: dao waor et gans get anders: dat waore nog mennekes putters; dao kos me mit gewère; die gaove dich ten minste kamp; die hauwe courage, die ier moot me hun naogeve, wat woer is is woer.’

‘Zuug ins hei,’ terwijl hij mij weer voor een der groove gravures leidt, ‘zuuste de moer?’³⁾

- 1) Heele boel.
- 2) Dat verzeker ik je.
- 3) Muur.

‘Jao Hansen.’

Dat waor Saragossa; dao binne zaote de duvelkèls, maander, vrouwen en keenjer en alles houwde zich mit; noe mooste ins kieke hei op de ledder ‘zuuste dè kleinen piot dao gans veuraon?’

Jao.

‘Dat waor Napoleon en pront dao achter, dè mit dè knievel, dat waor ich - jè, ich weit wel, 't liekent neet veul op mich, mè de moos dinke ze waore in dèn tied nog neet zoe wiet mit de potografie es allewijl.¹⁾

‘Ick durf zekke, dat ich toe Napoleon twie kier het leven hōb gered, jao ich ene simpele soldaot, twie kier.

Dat waor zoe: den iersten kier keek ich zoe casjeeweel nao bove en toe zaog ich, dat mich zoe'n kanjer van e wief mit pikzwarte haoren en ougen op et punt waor zoe get es ene meulenstein op us te goeien. Sire, reep ich, Sire, doek²⁾ uch e bitteke, en tegeliekertied dreij ich m'n geweer um mit de kolf in de huugte en toe de helleveeg em noa onderen goeide, hōb ich em opgevangen pront bove de kop van Napoleon; m'n ganse geweer in honderd stukke.

1) Tegenwoordig.

2) Buk.

Napoleon dreijde rich effekes um en zag toe: danke Kobus, ich maak dich kapraol.'

'Kos Napoleon uch dan,' onderbrak ik hem.

'Napoleon kos al z'n soldaote, allemaol.'

'En in welke taol zag er dat tegen uch?'

'In het Roosdaalsch, Napoleon kos alle taolen, allemaol van de gansche wereld.'

Ondertusse veer weer e paar sporten hoeger: toe stong dao bove weer zoe'n ander satanswief mit ene ketel vol kokende olie, de damp schloog d'r oet in dikke wolken; ich es de weerlich pak mich m'ne schako van miene kop en heel dee boven Napoleon; dao hōb ich alles in opgevange; e paar druppels op mien vinger, - mordieu wie dat brandde.

En Napoleon dreijde zich weer um en zag: Kobus danke, ich géf dich het kruus van St. Helena, mè toen waore veer d'r mitein in, heer et allerierst en toe ich en van de andere ledders spronge oos soldaote ouch al in de vesting; potz sapprement, wat hōbbe veer er toen op ingehouwe; mūrg hōbbe veer ze geschlage mit oos geweere en ich altied achter hem.

'Waor eur geweer dan neet kapot, Hansen?'

'Zeker, jungske, mè toe ich bove waor hōb

ich mich direk zoe ne Spanjool bie z'n lurve gepak, heum mit m'n voes de hersens ingeslagen en z'n geweer genomme. Zoe deit me dat in d'n oorlog; mè noe mooste neet dinke, dat veer al gewonne waore, um de duuvel neet; 't waore gein Russen, die op de luipe ginge es ze oos zaoge of nog leever de boel in brand staoke es zich mit us te houwe; werechtig neet, geklop höbbe ze zich, gevochte, dat de stukke d'r van aof vloge en de vrouwluu en de keender, die gei geweere hadden, pakden zich van die lang plant mit spitse punten, zoe scherp es e scheermets - kaktusse neumde ze dat - dat is et inzuge Spaansche woord, dat ich enthouwe hōb, kaktusse - 't waor nog al gemekelik te enthauwe! dat gebruikte ze es bajonetten en och erm de kameraod, dè zoe'ne kaktus in z'n ribben kreeg die hauw mitein e look in z'n pens, zoe groet, dat er ene hond kos doorspringe; dè waor mort pour la partie, zoe es Napoleon zag.

't Heet meuite gekos, wat woer is is woer, mè veer zien d'r toch mit veerdig gekomme en toe höbbe veer e broor van Napoleon köning van de Spanjolen gemaak.

Noe zal ich dich nog ins get vertelle euver

Waterloo in het Belzenland. Zuug de veerde op dees rei gans veuraon, dat bin ich - jè, waor de potografle in den tied mer get beter gewees, dan heij ich dich dat beter könne tuine - dat is de ongelukkigste daag gewees, dee Napoleon in z'n ganse leve heet gehad, en ich ouch. Dao stonge veer op ein gans groete wei zoe groet, zoe groet, dat dao voor¹⁾ genog drop waor veur honderddoezend keui, verkes en schaöp tegeliek; dao hōbbe veer os geklop iers mit de Holländers en de Ingelsche, later mit de Pruussen en die hōbbe n'et os geflik.

Veer, de Franzoze stonge middel in de wei. Zuug mer op het printsje; do ich, de kapraol, de wits wel van Saragossa; pront neven mich Drikus Mertens, neve dem Hari Kruts en daoneve Jeang Keulen, allemaol jongens oet Roosdaal.

Toen Napoleon os zaog, zag er tegen os: jongens dink er aon wat ich uch altied hōb veurgehauwe: 'vaincre ou courir.'

Geer zult euver us content zien, Sire, zag ich.

Koelik had ich dat gezag of veer huurde dao in de veerte 'toeteretoet,' en dao kaome ze op oos aof, kekend²⁾ es mager verkes - ze dachten

1) Voeder.

2) Schreeuwend.

zeker us daomit bang te maken, dom onnuzel halzen: veer leete ze stillekes tot op honderd pas en toe commandeerde Napoleon ‘vuur jongens’: rang, sjing, boem en dao vele mich de veursten es peperkooke mennekes plat op hunne boek, mè die achter hun kaome leepe door in stormpas nao us tou; ‘vuur’ commandeerde Napoleon nog ins en alweer rang, sjing, boem, ganse rijen, die in 't graas laoge te biete mit allerlei lielijke grimassen, mer de andere leepe mer altied door, veer hauwe gein tied um de gewere op e nuits te laoje; veer hauwe ze toen nog neet die van noe, die mer altied door scheete; daoveur spronge veer mer veuroet, ich mit de jongens van Roosdaal middel in zoo'n gansche trop Ingelsche en toen hōbbe veer mer mit de kōlfe van de geweren d'r op ingeslage, altied mer in de rondte, 'n oor lank; eus erm waore pront windmeulens gewore; op ins veul ich dat mich dat ding oet de vinger zou glitzen¹⁾ daoveur reep ich op Mertens: kom ins hei Drikus, kom 'n ougenblik veur mich stoon, ich moot effekes in m'n han speië.²⁾

‘Ich kin neet kapraol, reep dé: ich hōb e scheut in me bein; ich kin neet loupe, allein mer stoon

- 1) Glijden.
- 2) Spuwen.

en hauwe; aon m'n erm mankeert gelukkig nog niks, altied houwenteerend door, en patsch dao laoge weer zoe'n paar Ingeländer tegen de grond.

Gelukkig kreeg ich 'n ougenblik loch, want de vijanden laoge dao mit honderde es'ne pot mit pieringe um us her; toe doorde het neet lang mie; die van Holland en Ingeland zaoge wel, dat ze het toch neet koste oethauwe en toe zien ze op de luip gegoon.

Kobus, zag Napoleon toe tegen mich, ich höb dich dao aon 't wirk gezeen, dich mit die jongens oet Roosdaal; flinke kerels, sappremment nog; geer höbt e groet deil gehad in de euverwinning: gef mich de vijf, kapraol.

En toe.... toe jungske, toe is mich get gebörd, nè zoe'n chagrijn höb ich nog noets gehad: ich kos allebei m'n erm neet mie optille.

‘Geneer dich neet, Kobus, al bin ich keizer, gef mich de vijf; 't zal mich 'n ier zien de hand te drukke van ein van de beste soldaote van m'n ganse armee.’

Sire Napoleon, zag ich: ich kin neet; allebei m'n erm zien oet het gelid, mè dat deit niks, Sire Napoleon, geer kint allebei m'n bein ouch höbbe, es geer ze nuudig höbt.

Brave jong, zag de keizer; en er klopte mich op de schouder; noe gef ich dich ouch het kruus van Sebastopol.

En toe dachte veer, dat et oet waor, dat veer zoe es veer dat gewind waore, weer de euverwinning hadde behaold, mè dees kier waor het anders; dao huurden veer weer op ins toeteretoet, gans wiet eweeg.

Das m'n generaol Ney, dè kump e bitteke laot, mè veer hōbbe n'et zonder heum ouch veerdig gespeuld, zag de keizer.

Ongelukkig hauw Napoleon zich dees kier verdaold:¹⁾ 't waor neet Ney mè Plüker mit e paar honderddoezend van die verd.... Pruisische Pruusen achter zich en toen de Ingelsche en Hollenders, die al bijkans tot aon de zie waore geloupe, dat zaoge, kaome die ouch weer truk, en dao stonge veer kapot van meugheid tusse hun in en waat zulle veer d'r noe nog langer euver redeneere, jungske, 't is mis gegoon; veer zien verslaogen veur d'n ierste, alleriersten kier - jè es mien twie erm neet oet het gelid waore gewees en Mertens nog hauw könne loupe en Kruts z'n kop neet waos aofgeschote door ene

1) Vergist.

kanonskogel, es veer de jongens oet Roosdaal nog mit heije könne speule, dan waor et misschien gans anders geloupe en dan waor ich noe vas en zeker generaol gewees, mè dat is allemaol mer kal¹⁾ achteraof, dat gief us Napoleon neet truk, want dat kernalietuug heet den ermen schelm gevangen genomme en urgens op e eiland gezat middel in de zie; me zeet, dat er dao gestorve is.

Eens ben ik geheel onwillig de onschuldige oorzaak geweest van een hevige ruzie tusschen mijn vriend en zijn vrouw. Ik had eens een mooi portret gekocht van den grooten wereldveroveraar, dat ik terstond mijn ouden vriend heb ten geschenke gegeven.

Lang heeft hij de beeltenis aanschouwd met innige, eerbiedvolle vereering, zwijgstil, in stom gepeins, de oogranden tranenvol; toen, in extase van bewonderende aanbidding, haalde hij met beefvingeren zijn kerkboek uit een kast en voorzichtig, als reliquie legde hij het tusschen de geelbruine bladen.

‘Wat deis te noe, Hansen,’ voegde zijn vrouw hem verwijtend toe, ‘liks te Napoleon in die

1) Praat.

bey-book, dat maag neet, Napoleon is toch geine hêlige!’

‘Wat zès te Katrien.... Napoleon geine hêlige.... Napoleon geine hêlige.... Napoleon is de hêligste hêlige van alle hêlige, die oets hêlig zien gewees,’ terwijl de krampachtig gesloten vuist splinters beukt van de wiebelende tafel.

XI.**Een Volksrechtspraak.**

Niet tevreden met de rechtspraak van de door den vorst of de regeering gestelde machten, heeft reeds vóór eeuwen het volk eigen rechters gekozen, om de misdadigers te vonnissen, die door hooge geboorte, door invloedrijke bescherming, door de macht van het geld zich aan den arm der gerechtigheid hadden weten te onttrekken.

Ik noem het in de Middeleeuwen zoozeer gevreesde Veemgericht. Gedagvaard door een met onbekende hand geschreven oproeping, gespijkerd aan de deur van zijne woning, om te verschijnen voor deze geheime rechtbank, zou niemand het gewaagd hebben geen gehoor te geven aan dit bevel. Bij voorbaat wist hij, dat elk pogen tot ontvluchten ijdel zou zijn; hij was overtuigd, dat de eene of andere trawant van het geheime

genootschap hem heden of morgen een dolk in het hart zou stooten, of dat een kogel van een onzichtbare hem zou vellen.

Eeuwen zijn sinds dien voorbij, maar nog immer leeft die rechtspraak, onafhankelijk van het wettelijk gezag.

Niet enkel in Duitschland, maar ook in onze Zuid-Limbursche dorpen heerscht nog altijd de oude geest van het veemgericht, zij het dan ook in milderen vorm; de veroordeelde wordt niet meer vermoord, maar weggejaagd, verbannen uit de plaats zijner inwoning.

Heeft een jongeman een eerbaar meisje verleid, en weigert hij haar te huwen, het door hem verwekte kind zijn naam te geven, te wettigen, of leeft een gehuwde man in overspel met eene andere vrouw, eigen gezin verwaarloozend, dan wordt hem namens alle dorpelingen de eisch gesteld: het gepleegd onrecht te herstellen of terstond het dorp te verlaten.

Weigert hij te voldoen aan dien volkswil, gehoor te geven aan dat op ongeschreven wet steunend vonnis, dan de executie, het zoogenaamde varen, het ketelmuziek-maken voor de woning van den veroordeelde.

Ik heb de ten uitvoerlegging van zulk vonnis eens van nabij mogen gadeslaan: ik heb in Roosdaal gezien dat ‘varen.’

Enkele maanden geleden had er zich een vreemdeling met eene vrouw en twee kinderen gevestigd; ze hadden hun intrek genomen in een der kleine villa's op den grooten weg naar Eschweiler.

Ze leefden kalm, bescheiden, weinig omgang zoekend met de andere dorpingen, niemand aanstoot gevend, geregeld zelfs ter kerk gaande, en toch.... toch reeds spoedig bij het voorbijgaan der woning een wantrouwend hoofdschudden met geheimzinnig knipoogen, een fluisterend elkaar vertellen, ‘dat et dao gei zuuver speul waor, dat et zoe get van de koeschelemoeschele waor.’

* * *

Zekeren dag een nog jonge, eenvoudig, toch net gekleede vrouw, die bescheiden trekt aan den belknop; vluchtig een gezicht aan een der vensters, ras verdwenen.

Lang, heel lang in trippelend ongeduld, schuw kijkend om zich heen, toen weder een ruk aan

de bel, iets harder; de deur blijft gesloten, en in het huis geen beweeg; doodstil alles daarbinnen. Forscher, krachtiger het trekken, maar immer te vergeefs; toen plots een uitbarsting van schouder schokkend weenen.

Buren, die turen met belangstellende nieuwsgierigheid door hunne vensters; een voorbijganger die staan blijft; weldra meerderen, velen.

Een hunner, die medelijdend vraagt ‘of ze dao moos zien, of ze get hauw oetschtoon mit die lui’; en toen, hortend, stootend, telkens onderbroken door luide, korte snikken, vertelt ze, dat haar man daar woont met een gemeen vrouwspersoon, waarvoor hij haar heeft verlaten; dat ze ook haar beide kinderen hebben meegenomen, dat die daar ook zijn, in dat huis, en dat zij die terugeischt, zij, de moeder, de echte moeder.

‘En willen die canailles uch neet bei eur keenjer laote?’ in trillende verontwaardiging.

‘Neen’, schudt ze.

‘Dan wacht mer ins get!’ en terstond enkelen gereed om met geweld het slot te verbreken.

‘Nein, nein, doot dat neet!’ zegt een oudere man, terwijl hij hen met vooruitgestoken handpalmen weerhoudt: ‘da's de maneer neet, daomit

bringe veer oos zelf mer in de ambras, en de errem vrouw is d'r geine fetsch weier mit gehollepe; veer moote ze varen, d's veul beter, en daomit kónne ze oos ouch niks maaken.'

'Jao, jao, de auwe Kwoib heet geliek! Vare vare! dao zulle veer ze op tracteere, dat kernalie tuug, die galgenaos,' - en de monden geperst tegen de deur, uitend hun woesten toorn, dreig-schreeuwen ze: 'bis van aovend, crapule, loeders! bis van aovend, rapaille!' om zich vervolgens ijlings te verwijderen in de richting van het dorp, terwijl de arme ongelukkige, steeds uithuilend haar wanhopig droef-zijn, langzaam voortschrijdt aan de zijde van een der buurlieden, die haar gastvrijheid is komen aanbieden.

Een half uur later een heete drift, die zich heeft meester gemaakt van schier alle bewoners van Roosdaal, die lucht zich geeft in krachtige vloekwoorden en verdoemende vermaledijdingen: 'die zouë ze van aovond d'roet trampe, ville, radbraken, es ze neet subiet opdonderden!'

In de herbergen worden geldinzamelingen gehouden voor een ton bier, voor enkele kistjes sigaren, want ze moeten onthaald worden, de uitvoerders van het volksgericht, de rechters.

Op den anders zoo eenzamen, stildoodschen weg, dien avond bijkans alle Roosdalers vereenigd, slenterend heen en weer, elkander met levendige heftige driftgebaren wijzend het huis van den Judas, van dien vrouwenbeul, bewaakt door vier gendarmen, stoere, breedgeschouderde figuren.

Eensklaps wordt de deur geopend; de beschuldigde, groote, plompe kerel, verschijnt met een tafel tusschen de wijduitgestrekte armen, welke hij plaatst tegen den gevel der woning; de vrouw volgt met brandende petroleumlamp, welke haar mat schijnsel werpt op het flets, bleek, hoekig gelaat; een oogenblik later halen zij een tweetal stoelen en flesschen wijn, die zij zetten op tafel. Ze zullen hun vijanden toonen, dat zij hen niet vreezen, dat zij spotten met hun dreigen, lachen met hunne rechtspleging.

Raasjejoel, kreten van hartstochtelijke woede, welke oplawaaien uit de dicht saamgedrongen menigte; een groote sterke kerel, die brullend uit de vloekverwenschingen, zich op hen wil werpen, met moeite weerhouden, teruggedrongen door de maréchaussées.

‘Wach mèr, kreng, da's te bös, gemein tuug,

ich krieg dich toch!’ tiert hij, den arm met vastgebalde vuist wijduitgestrekt over de hoofden der gerechtsdienaars, ‘kapot maok ich uch, kapot allebei, dich en diene boel!’

‘Prosit’ antwoordt de bedreigde, met gedwongen lach om den scheefgewrongen mond, terwijl hij opheft het volle wijnglas.

In de verte plots een kletterrammelend geluid.

Een algemeen gejuich en blij geroep: ‘dao komme ze, dao komme ze!’ en tegelijkertijd een willig achteruitdringen.

Nader, nader het geratel, het geknars eener schokkende kar, waaronder gebonden een aantal tegen elkaar kletsende leege petroleumblikken, en tegelijkertijd van naastbijgelegen erven woedende, dreunende hamerslagen op dikke ijzeren staven, in het midden steunend op een steen; een in razend tempo getrommel op gedeukte blikken emmers; het scherp schetterend geklingel van groote bellen; het klinklanktingelen van reuzen triangels; het dondergeroffel van zware stokken, wild gedraaid in diepe ketels; het bonsdreunend geklop op aan boomen vastgehechte ijzerplaten; valsch kraaksnerpende trompetten, echo rollend langs den heuvelenkring, en daartusschen de

krijtschende scheldwoorden uit gillende monden: ‘boel, gemein tuug, canaille, hondsvotten, loeders, crapule!’ en altijd heen en weer die kar met de slingerende, rammelende petroleumblikken.

Doodsbleek, ivoorwit, de beide gevonnissen, maar toch halsstarrig in hun verzet, in hun niet-wijken; nog altijd die lachmonden onder de van angst trillende wangspieren; nog immer in de bevende vingers vastgeklemd de opgeheven glazen.

Dan grijpt er een 'n steen van den weg om dien te slingeren ‘nao dè smèrlap mit z'n h...’ met kracht hem ontwongen door zijn buurman hem verzekerend: ‘dat er gek, stapelgek waor, veur dat schweinetuug zich e procesverbaal te laote opmaoke door de maréchausées; ze waore net jao neet weerd, die schwerenöther, en d'roet mooste ze toch, wie astrant ze ouch degen; dao hauw et nog noets eemes oetgehauwe.’

Meerderen en meerderen, die komen uit naburige gehuchten en dorpen, tot waar is doorgedrongen het hellespektakel; thans geen beweging meer tusschen dien vast gemetselden muur van lijven, waartusschen de kar zich niet meer kan wringen, maar daarentegen geweldiger, woester

steeds het hamerbeuken op de ijzeren staven, het stokgerommel in de ketels, het gedreun der platen; snerpender het trompetgeschal; krijschender de uitgebrachte scheldwoorden, gepaard met tierend raasjejoel uit duizenden kelen, maar nog altijd de slachtoffers van dezen volkshaat voor hunne woning, sidderangstig in het midden van den bleek-matten licht-cirkel, door de lamp om hen heen verspreid.

De maréchaussées hebben herhaaldelijk gekeken op hunne zakuurwerken. - 't Is hun onmogelijk te hooren het slaan van de torenklok te midden van dit donderrumoer.

Eensklaps een armopheffen, ten teeken dat ze moeten ophouden, dat het elf uur is.

Gewillig geven zij gehoor: 't is slechts eene schorsing van 'het zaakje' tot morgen.

Toen een laatste pogen om door brutalen overmoed zijn geding voor deze rechtbank te winnen; met een stem, die tevergeefs naar vastheid streeft, schreeuwt de bewoner van het huis, dat hij hen allen dankt voor de hem gebrachte serenade, - hij zou hen allen gaarne onthaald hebben, maar tot zijn spijt hadden zij het niet verdiend; de muziek was niet mooi genoeg geweest.

‘Dan wach mèr bis mörge, dan zulle veer dich op nog get beters tracteere, doe gemeine smèrlap!’ enkelen vooraan, die zijn woorden hebben kunnen verstaan.

* * *

Beiden, man en vrouw, ze hebben den volgenden dag geen schrede in het plaatsje kunnen zetten zonder begeleiding van de wilde dorpsjeugd, welke hen naschreeuwt de schimpwoorden en vervloekingen, gisteren gehoord.

De mannen en vrouwen wijzen, elleboog stootend, hen elkander aan en spuwen op den grond in hunne nabijheid.

Des avonds weer geheel Roosdaal op den Esch-weilerschen weg, waarbij zich hebben gevoegd de bewoners uit de naastbijgelegen dorpen, ook gewapend met tal van rumoerende instrumenten. ‘Ze wouen mitdoon in de spasz um dè vrènde prei mit dat gemein schandaol van e wief oet het durp te jaogen.’

Een bittere teleurstelling echter voor deze nieuwelingen: ze hadden hem ook zoo gaarne gezien, dien ‘schinaos’, dien ‘frechen duvel’; de

geprikkelde nieuwsgierigheid zou echter niet bevredigd worden.

Het huis is gesloten, de vensters verborgen achter de dichte blinden, waardoor geen enkel straaltje licht glimt; alles stil, lijkstil, doodsch, in de zwarte duisternis daarbinnen.

‘Zouë ze al vort zien?’ vragen enkelen met angstigen spijt.

‘Nein, nein, veer höbbe ze van middag d'r zien ingoon, en ze zien neet d'roet gekomme,’ verzekerden de bureu.

‘Allo, dan ouch mer weer op e nuits !’ en weer dat satanische, oorverscheurende gefluit, getoeter, gebonk en gejoel, woester, nijdiger nog dan den vorigen dag, omdat het ‘crapule’ zich schuil houdt, zich niet weer vertoont, zooals ze hadden gehoopt.

Ze gehoorzamen ditmaal niet terstond den maréchaussées, als dezen om elf uur bevelen het rumoer te staken; de mannen der wet moeten dreigen proces-verbaal op te maken, om de opgewonden, toornrazende massa te dwingen zich te verwijderen.

Langzaam, met luie sleepvoeten, telkens omkijkend, schrijden ze voort, scheldend, tierend, dreigend, dat ze weer zullen ‘trukkomme.’

't Zou niet gebeuren.

Den volgenden morgen, heel vroeg reeds, de blijde tijding, dat ze d'r van tusse waore gegoon, mit d'n iersten trein nao Aoke, en zonder de keenjer; ze hauwe de courage neet gehad um die ouch mit te numme; ze heije n'et ouch ins hōbbe moote probeeren, de ribbekas zouë ze hun hōbbe ingestamp, tot moos zouë ze hun hōbbe geslaogen.'

'Me,' beweert er een, - 'es ze hun neet hōbbe mit genomme, dan moote die erm schaöp gans allein thoes zien.... tenminste, es ze hun niks gedoon hōbbe.'

'Potverdikkeme, dat zouë ze direk goon onderzeuke! Sebiet nao het hoes!'

Geen gehoor, als ze schellen, herhaaldelijk schellen, met forsche krachtrukken.

'Ze zien zeker bang, de erm preikes! Of... zou er toch get mit hun gebörd zien?' terwijl angst hun gezichten bedekt.

Een kort beraad, of ze den smid zullen halen, om het slot open te breken, of dat ze zelve de deur zullen intrappen, Toen een: 'Laote veer leever de moeder hole, es die hun röp, doon ze misschien open, - altied.... es ze.... nog leven'.

‘Jao, dat waor en idéé, e good idéé!’

Vliegensvlug, in uitgelaten blijdschap, ijlt zij mede, de vreemde vrouw, met hare helpers, haar trouwe vrienden, die ze niet kent, nooit heeft gezien.

Ze bonst met forsche slagen tegen de blinden, niet wetend waar zij zijn, hare lievelingen, hen niet kunnende zien door de houten luiken; ze roept hunne namen, en toen... spoedig van binnen hooge kinderstemmetjes: ‘mooder, moeder!’

‘Ze zien er, ze zien er!’ jubelt ze in blijde verrukking; ‘ze höbbe mich gehuurd - doot de deur ope, keenjer, dan kin moeder bei uch komme’.

Enkele oogenblikken later heeft de verstoote moeder haar beide kinderen in de armen, en weenend, in blij-zalig geluk, bedekt ze hunne gezichtjes met hartstochtelijke kussen.

‘Proficiat, Madame!’ spreken de mannen achter haar, met trillende stem, een lach om den mond, een traan in het oog.

‘Dank uch, dank uch allemaol!’ en vaster, vaster drukt ze de kleinen tegen haar borst.

De rechtspraak van het volk heeft gezegevierd; het vonnis is ten uitvoer gelegd.

XII.**De oude Bergwerker.**

De huizen van Roosdaal en omliggende dorpen zijn schier alle gebouwd van witte zandsteen, herkomstig uit de mergelgroeven, die dooraderen de duistere aardkorst, waarop in helderen zonneglans hoog zich verheffen de groengekruinde heuvelen, de ontzagwekkende geelgrijze rotsen, waaronder stroomen de snelvlietende beken.

Lang, lang al geleden, toen de eerste bewoners dezer streken zich bewust waren van deze rijke gave, hun door de natuur geschonken, toen zij dit steen wisten aan te wenden voor den bouw hunner woningen.

Reeds de Romeinsche keizer Antonius, levend in de tweede helft der tweede eeuw na Chr., maakt er gewag van in zijn Itinerarium of Reisboek.

Eigenaardig zooals zij te werk gingen onze voorouders; aanvankelijk hieuwen en groeven zij, later, bij betere volmaking van hun gereedschappen zaagden zij het steen uit verder en verder, wroetten allengskens dieper en dieper in het ingewand der Aarde.

Het is duidelijk, dat, na eerst een rechte gang van zekere lengte op die wijze te hebben uitgegraven of gezaagd, zij, ten einde het materiaal dichter, derhalve ook spoediger bij de hand te hebben, er weldra op bedacht waren ook zijgangen te maken; zoo ontstonden die uitholingen links en rechts in verschillende richtingen; zoo in den loop van reeksen van eeuwen, die als een spinneweb elkaar kruisende wegen, uren ver zich uitstrekkend; zoo werd door menschenhanden gevormd in den schoot der Aarde die doolhof, waarin slechts zij, van hun jeugd af gewoon hier rond te dwalen, den weg weten te vinden.

* * *

Thans, in de zomermaanden voor de tallooze, in Roosdaal vertoevende vreemdelingen een oord van uitgelaten pret, van joelende vroolijkheid,

als zij, de veelkleurige lampions in de hand, hossen en springen door deze sombere gewelven, luid medegalmend de deunen door Euterpe, de Roosdaalsche harmonie uitgeschetterd; in vroegere tijden de plaats, getuige van veel kommer en ellende, van veel droefenis en leed, van veel angst en schrik.

Hier hebben gemeene misdadigers een schuilplaats gezocht om te ontkomen aan de gerechte straf; hier hebben plichtgetrouwe priesters zich verborgen, omdat zij weigerden te zweren den eed van haat, door de Fransche overweldigers van hen geëischt; hier hebben zij Missen gelezen, huwelijken gesloten, kinderen gedoopt, stervenden bijgestaan met de laatste genademiddelen; hier hebben zij verkondigd het woord van God, in weerwil van het verbod der menschen.

* * *

Ik was nog jong, zeer jong, nauwelijks zes jaren, toen ik, des Zondagsmorgens, gezeten op een stuk zandblok voor den ingang van den berg, met onverdeelde aandacht luisterde naar de verhalen van den ouden Reinier, in die

rampzalige tijden de getrouwe helper der vervolgte dienaren des Heeren.

Nog zie ik hem duidelijk voor mijn geest, den stokouden grijsaard met zijn door rimpels dooretst voorhoofd onder de blauwe trekmut, waaronder eenige dunne witte vlokken; de fletse, strakstarende oogen, diep in hunne kassen in het gelig tanig gelaat; de gore, stoppelige, verweerde wangen, diep ingevallen onder de vooruitstekende kaakknobbels; in den tandeloozen murmelenden mond een kort stompje pijp, de zwart doorrookte kop vlak bij de vale, bloedlooze lippen; de puntkin op den glansloozen, gerafelden blauwen kiel, wijd fladderend om de hoekige schouders; in de bevende perkamenthandsen steeds een dikken, ruwen stok.

‘Ich waor toen nog mer e jungske,’ zijn telkens herhaalde vertelling, ‘zoe get van ach jaor - ich bin van 't jaor 1786, en 't waor in 1794, woevan ich uch vertel, reket et noe mer zelf oet; ich kos den weeg in de berg eve good es de beste blokzeeger, want ich moos altied van mooder zaliger het ete bringe aon vader zaliger, dè ouch blokzeeger waor, en geer begriep wel, keenjer, dat ze neet altied op de zelfde plaots

wèrkten, dan ins hei, dan weer dao - 't is mèr um uch te zekke, dat ik good de weeg kos; in 't duuster kos ik em vinde mit m'n ouge tou.

't Waor jus in den tied, dat de Franzoze hei kaome, die loeders, dat kernalietuug', en een woeste woedeflikkering in het dof, mat, levenloos oog, terwijl de hand zich balt tot machteloze vuist, 'die ooze gooie, brave pastoer, - Max Delacroix waor ziene gezegende naom, - en z'n kapelaon en nog veul mie geistelike oet de contrèe hōbbe verboje um de H. Mis te leze, mè ze hōbbe zich neet laote commandeere; ze hōbbe et toch gedoon, waat ze aon Slevener hauwe versproke, mér geer begriep, keenjer, dat dit neet gemekelik waor; in de kirk ging het neet, dao zou hun dat crapule gauw oetgehaold en nao 't cachot in Mastreech gebrach hōbbe, toen zeen ze hei gekomme in d'n berg en ze hōbbe hei gesermoend en deens gedoon; 't kirkske besteit nog mit z'n altaor en beech-stool en communiebank. Afijn, ich zal uch dat ins allemaol tuine.

'Dat wiste de Franzoze, die maordeneers, ouch wel, dat sprik, mè ze koste hun niks make, want ze hauwe de courage neet mie in d'r prei

um zich te tuine veur de berg, naodat d'r 'n paar van die verkes waore kapot geschoten.'

En als dan een onzer nieuwsgierig vroeg: 'mè Reinier, hōbbe de Franzoze die dan niks gedoon, die hun kameraode hauwe kapot geschoten', dan steeds als antwoord: 'mè wie koste ze dat noe weite wè hun dat geflik hauw; van boete kins te neet nao binne zien, de zuus niks anders es e zwart look, mè van binne kins te alles zeen wat boete steit.

'Toen ginge de Fransche piotte¹⁾ neve den berg stoon en leete neemes passeere; ze dachte op zoe'n maneer, al de lui, die er in waore, van d'n honger te laote sterve, die stom bollekluiten, want ze wisten neet, dat er nog genug looker in den grond waore van het bos, woe de Roosdalers door koste, en dan ging ich altied mit, umdet ich zoe good d'n weeg wis en umdet de Franzoze op mich gei verdach hauwe, umdet ich nog zoe klein waor, wie op de andere berg-wèrkers; die koste geine voot verzette of ze hauwe zoe'ne piot achter hun vot; ich hōb de Roosdalers, die Zondags nao de Mis wilde komme, nao 't kirkske gebrach, ich hōb ze d'r ouch weer oetgebrach, en dan stonge die onnuuzele

1) Scheldnaam voor soldaat.

kèls dao mit gelaje geweer neve de oetgäng; ich höb aon de geistelike broed en ete gebrach en breekkes van andere lui; wat dao in stong wis ich neet, mè ich zaog wel, dat de pastoer altied erg content waor, es er zoe'n pampierke kreeg.'

'Dè zeet ins', terwijl hij met uitgestreken vinger wijst naar een oude vrouw, 'dao geit Marieke Magermans, die is hei in d'n berg gebore, die höb ich nog zien duipe', en dan weer vervolgend zijn verhaal: 'dat heet zoe get ander half jaor gedoord, veur dat ze d'roet koste, dat waor toen veer hun keizer Napoleon, dè vermaledeide kèl, hadde verslage en op 'n eiland middel in de zie, op de Hèlige Helena, wie dat heesch, hadde gezat.... mè det waor toch get later, es ich mich neet verdaol. Afijn, dat kump er ouch neet op aon.

'Ooze pastoer mit z'n kapelaon en de andere geistelike hiere ze koste noe d'roet, weer in de loch komme, weer in hun eige zalige kirk de Mis doen.

'Jusses Maria Joesef, dat waor mich e fies en plezeer; 't gansche durp waor gek, stapelgek van plezeer, de maander en vrouwlui jenkten ouch al van plezeer, en ich bin Misdeener gewore

en de pastoer heet mich een schoen gebeibook gegeve mit gauwe letters en mit zeker honderd Hèlige printjes d'r in, umdet ich heum zoe good hauw geholpen; ich hōb et altied bewaord; 't lik nog bei mich in d'n berg onder mie kusse.

‘Jè, je, ich hōb dao binne al get gezeen, ich hōb dao al get belèf en daoveur houw ich ouch zoe veul van de berg.’

* * *

Hij hield van den berg; hij had ze lief, die donkere spelonk, dat duistere hol, waarin hij van kind is opgegroeid tot man, waarin hij heeft gewerkt, blokken gezaagd, waarin hij is oud geworden, waarin hij geleefd heeft zijn leven.

Geen edelman kon den blik omhoog slaan naar het oud voorvaderlijk slot met meer fieren trots dan de oude Reinier, de eenvoudige, nederige bergwerker, naar het rondgapende gat, de poort tot zijn domein; geen rijke landheer kon beschouwen met meer welgevallen, met meer bewondering de sierlijke, langs weelderige bloembedden kronkelende paden in het door de zon begloeiende park, dan hij de eindelooze rechte mulle zandwegen, door de sombere hoge muren begrensd.

Hier heeft hij gedoold met zijn vrouw, met zijne kinderen; hij heeft hun ontsluit de geheimnissen van die eenzame verlaten wereld; hij heeft hun gewezen als kostbare zeldzame plant de lange spichtige haarvezels, die opwoekeren, zonder licht, zonder vocht, uit den drogen kalen bodem, als reusachtige verdorde geraamte-bladen zich vasthechten aan de zandwanden;¹⁾ hij heeft hun getoond de kleine nietige dwergvliegjes, die leven, en na weer leven te hebben gegeven, sterven op de zelfde donkere plaats, waar ze het leven hebben gekregen; hij heeft hun geleerd het krachtige, gezonde steen te onderscheiden van het zieke; hij heeft hun aandacht gevestigd op den mergel vol 'graaf', de kleine miniatuur schelpjes, 't bewijs, dat eenmaal de golven der zee hier hebben gespoeld zooals hij hun wist te vertellen; hij heeft hun geleerd, dat de zandmuren, waarin scheuren of reten zichtbaar waren of waarin voorkwam de 'hert', dikke vuursteen, ten eenenmale ongeschikt waren voor bouw materiaal; hij heeft hen opgeleid tot goede, degelijke blokzagers, die eenmaal hem zouden ter zijde staan, later zijn

1) Ritzomorpha subterranea.

plaats innemen, zooals hij zijn vader had geholpen, diens plaats had ingenomen.

* * *

Zóó vele jaren, toen op zekeren dag Reinier zijn vrouw verloor. Toen is de berg geworden zijn troost in zijn folterend lijden, zijn passie, zijn obsessie.

Hij geworden zijn woning, zijn tehuis; hij heeft er gebracht z'n enkele povere meubeltjes, z'n bed; hij heeft zich gevoed met het sober maal, hem door z'n kinderen en kleinkinderen gebracht, met de overgeschoten boterhammen, hem door de bergwerkers gegeven.

Uren, uren heeft hij gedwaald, de berglamp bengelend aan den slap neerhangenden arm, in den eeuwigen nacht door gangen en wegen, door niemand meer betreden, door de meeste blokzagers niet meer gekend, aaiend, als strelende liefkoozing, de korrelige gewelven, rustend uit op neergestorte blokgevaarten.

Alleen des Zondags verliet hij voor enkele uren zijn gebied; onder den arm, vastgedrukt tegen het lijf, het hem door pastoor Delacroix geschonken gebedenboek, in zwaren papieren

omslag, begaf hij zich met haastigen tred op de knikkende knieën naar de vroegmis; na het einde weer met koortsigen spoed naar zijn huis.

Voor den ingang zette hij zich dan neer als trouwe schildwacht, bewakend zijn domein, vertellend, vertellend, vertellend over zijn grot, van zijn berg, aan ouderen van dagen, aan jonge mannen en vrouwen, aan kleine kinderen, aan iedereen, die hooren wilde zijn verhalen over zijn Eden.

Slechts eens op een weekdag heb ik hem in Roosdaal gezien, de oogranden vol tranen, het gebedenboek weer onder den arm, de lippen in murmelend geprevel, strompelend achter de lijkbaar van Marieke Magermans, de oude vrouw, gedoopt in zijn berg, de laatste voor hem nog levende herinnering aan zijn steun, zijn hulpe aan de ongelukkigen, die heil en redding hadden gezocht in zijn nirwana.

Den volgenden Zondag verscheen hij niet in de vroegmis.

Blokszagers, die hem zijn gaan zoeken, hebben zijn lijk gevonden in een donker verborgen hoek, de beenderige knokkelhanden gevouwen om het kerkboek op zijn borst.

XIV. Getuigen.

Musik, die Harmonie der Seele!.... jawel, nergens meer dissonanten, meer disharmonie, dan tusschen de beoefenaars der Harmonie.

De groote mannen, de maestro's, de roemvol befaamde componisten verkonden hun denken over de zielewerken hunner kunstbroeders in welwillende, vergoelijkende critieken, waarin niettemin elke regel, elk woord getuigt van klein, waardeloos vinden, van diep medelijden; de beoefenaars, de uitvoerders der meesterwerken uiten hun voelen, wanneer genoemd wordt de naam van een hunner collegas door een smalenden, nauw merkbaren lippentrek, door een minachtend schouderophalen.

Geheel anders op onze Limburgsche dorpen;

daar immer open, onomwonden de strijd tusschen de leden der verschillende harmonieën of muziekgezelschappen, een woest, woedend gevecht, bijna immer gevoerd des Zondagsavonds in de eene of andere herberg, aanvangend met door luide schreeuw-stemmen verkonde verzekeringen, dat 't wedijverend gezelschap 'miserabel gespeuld hauw', of 'dat ze gezongen hadde zoe valsch es 'n kat'. Dan een schelden, een bekvechten tusschen de spelers onderling, ras gevolgd door uitdagingen met dreigend opgeheven vuisten, eindelijk een doffe slag en schier op het zelfde oogenblik een kluwe van menschenlijven met hamerende armen, heen en weer zeilend door het vertrek; in een hoek het houtgekraak van een stukgetrapten stoel, het glasgerinkel van de verbrijzelde lamp, gepaard met donderbassende vloeken der vechtenden en schrille gilcreten der vrouwen. Eindelijk, na geruime poos, witte strepen glimmend in de duisternis, de tressen der maréchaussées, door een der vrouwen gehaald ter beëindiging van den harmonie-oorlog.

Werkelijk, bij hun verschijnen het einde van den strijd; geen getier, geraas, gekrijsch meer; de zoeven krampachtig gebalde, in de lucht

zwaaiende vuisten nu losvingerig diep in de zakken; eenige die zich hebben laten vallen op de enkele niet vernielde stoelen, rustig met beenen languit neerzittend aan de gedurende den veldslag tegen de hoekwanden geschoven tafels; anderen, die klein zich bukkend, gevluht zijn door een achterdeur naar buiten, nu als nieuwsgierig belangstellenden voor de deur van het huis, elkaar verwonderend vragend, 'wat dao toch binne gebörd zou könne zien'. In het zwart duistere lokaal zelf, een doodstilte als in een kerk; een zonder woorden afgesproken wapenstilstand tusschen de verschillende harmonieërs, een zwijgend, zich verbroederen tegen den gemeenschappelijken vijand; 'niks zekke, zich neet verraoje' is het algemeen parool, niet uitgesproken.

'Steek de lamp aan, Madame', plots de stem van den gehaalden wachtmeester, kenbaar aan het in het Hollandsch gegeven bevel.

'Jè.... de lamp.... de lamp zekt geer.... die is kapot.'

'Dan steek je maar een nieuwe aan: je zult toch nog wel een andere lamp in huis hebben?'

'Nein, wachtmeester, ich hōb gein andere'.

'En hierboven brandt licht, zooals ik gezien heb'.

‘Jè, dè is neet van us, dè is van d'n commensaal’.

‘Dan ga je die maar halen’.

‘Jè, ich weit neet of er dat zal goodvinde’.

‘Je kunt het hem in elk geval gaan vragen’.

‘Ich geluif neet dat er thoes is’.

‘O zoo, geloof je dat... och Willems’, tot een zijner ondergeschikten, ‘ga jij eens even die lamp boven halen, de juffrouw zal wel zoo goed zijn om je den weg te wijzen’.

‘Best, wachtmeester’.

Weer enkelen, die trachten weg te sluipen, weerhouden echter door de gewapende machthebbers.

‘Mè ich moot nao hoes’, een hunner, ‘mien vrouw zit op mich te wachten, die kin neet sloope, es ich neet bei heur bin, en ze hauw jus vandaog zoe'n miserabele koppien’.

‘Dan had jij beter gedaan bij haar te blijven; zij heeft al zoo lang gewacht; 't zal er nu niet op aan komen of het nog een beetje langer duurt.’

‘Terug jij!’ tot een ander, ook schuifelend naar den uitgang.

‘Jè mè, ich moot 't voor veur de verkes goon

veerdig maoke, anders hōbbe die mōrge vreug niks te vrete’.

‘Dan vrete ze maar wat later’.

Inmiddels is de maréchaussée teruggekeerd met de lamp van den commensaal.

Tal van oogen, streep klein, diep liggend onder de dikgezwollen kwabben, als gleuven in een kussen; lange bloedstreepen, druppende omlaag uit neusgaten en roode wonde plekken, waarin vastgekleefd breede haarvlokken; lippen hoog opgezwollen boven beweegbare tanden; kragen, dassen als vodderafelen om de door nagels opengescheurde halzen; de hobbelige leemen vloer een zaaiveld van ingedrukte hoeden; geen knoop meer aan een jas; stuk getrapte stoelen en tafels als knibbelspel op den bodem; onder den balk, waar straks de lamp hing en op het buffet een puinhoop van glasscherven.

‘Jelui hebt hier aardig huisgehouden,’ meent de wachtmeester, ‘kastelein, wat is hier gebeurd?’

‘Waat zal ich uch daovan zekke, wachtmeister, de lui waore zoe'n bitteke aon 't redeneere euver muziek; ich waor jus e glaas beer aon 't inschin-ke; dao hauw ich al mien attentie bij om te zōrge, dat et good vol waor zonder te veul schoem,

toen ich op ins dao get huurde es ene schlaag.’

‘En wie heeft die slag gegeven?’

‘Dat zou ich uch neet precies könne zekke; ich höb uch jao gezag, dat ich al mien attentie hauw bei 't inschinke van 't beer.’

‘Dus jij weet niets?’

‘Absoluut niks, wachmeister; ich maag de bubblezenis kriege es ich urgens van aof weit; ich zou et uch anders toch wel zekke; dao kint geer mich genug veur.’

‘Ja, daar ken ik je genoeg voor; we zullen eens zien of je voor de Rechtbank ook niets weet -denk d'raan: er staat zes jaar op een valschen eed.’

‘Moot ich dan duks zweere, dat ich et wel weit, es ich toch niks gezeen höb, es ich al mien attentie hauw bei 't beer inschinke; ich höb gèr, dat mien klante content euver mich zien.’

‘Jawel, jawel, dat liedje kennen we’ - ‘en jij, Hamers, wie heeft jou dien slag op het oog gegeven?’

‘Dat weit ich neet, wachmeister.’

‘Zoo, weet jij dat niet - hoe ben jij er dan aan gekomen?’

‘Dat zal ich uch ins vertelle; veer redeneerde zoe get euver muziek, die schoen kuns, en toen

zag ich, dat er bij de lui van Polyhymnia - ich bin van Euterpe, zeet geer - gein inzige
 waor dè de dreidobbel gestripte C oet volle boors kos zinge, wie ich. Koelik hauw
 ich dat gezag, dao veul ich mich ene slaag tegen m'ne kop, dat m'n oug vuur piste.'

'Wel, wel, piste jouw oog vuur, en je weet niet, wie je dat vuurpissen geleverd
 heeft?'

'Wie wil ich dat noe weite, es die van Polyhymnia allemaol veur mich stonge?'

'Dus dan is het er toch een van Polyhymnia geweest?'

'Dat kin ich neet absoluut zeker zekke, e paar van Euterpe stonge er ouch tusse.'

'Maar die zullen het toch niet gedaan hebben, je eigen kameraden.'

'Me kin noets weite, wachmeister; dao könne ouch wel e paar jaloeze tusse zien,
 want ich hōb e mirabilant schoen stum, al zek ich et zelve. Wil ich uch ins get
 veurzinge?'

'Geen gekheid, hē, ik sta hier niet om door jou voor den mal gehouden te worden;
 dus jij beweert, dat je niet weet wie je geslagen heeft?'

'Ich wou, dat ich em kos, dè gemeine onnut, det kernalietuug, dat loeder; ich
 verassereer uch,

det ich em mit et groetste plezeer veur e paar jaor nao de Minderbroedersberg¹⁾ leet bringe, mè.... ich durf mien conscientie neet bezwoere mit cassueel ene onschuldige d'r in te laote dreije.'

'Dus jij houdt vol, dat jij absoluut niets weet?'

'Es ich get wis, zou ich et uch wel zekke, al waor et allein um dè gemeine duppeschurger logies in 't Hotel de 'Houten Lepel' te bezörge, zoe'ne niksnut, dè neet ins de dreidubbel gestripte C kin zinge.'

'Hoe weet jij dat-als jij niet weet wie het is?'

'Da's nog al duudelik, omdat ich de inzige bin, dee et kin.'

'Wacht maar, wij spreken elkaar wel nader voor de Rechtbank - en jij, Crapels, hoe ben jij aan de wonde in je nek gekomen; 't lijkt wel een snee met een mes?'

'Es ich dat wis, dan gaof ich nog gèr 'n tournée, wie groet de compenie ouch zou zien.'

'Vertel dan eens hoe je er aan gekomen bent.'

'Gèr, es ich uch daomit plezeer kin doen; ich zaat mit Hameleers dao aon 't taofelke, dat dao gestande heet; ich zag toe tegen men kameraod, dat et dit jaor e good jaor veur de eereppel zou

1) Gevangenis te Maastricht.

zien; toer¹⁾ Hameleers, hōb ich dat neet tegen dich gezag?’

‘Ik spreek met ‘*jou*’ en niet met Hameleers,’ zegt de dienaar der gerechtigheid, ruw barsch, ‘je hoeft hem niet wijs te maken, wat hij straks te vertellen heeft.’

‘Ich maak hem niks wies, wachmeister; ich spreek de woerheid zoe es mien geweente is - vraog et mer aon de pastoer of ich neet altied de woerheid zek.’

‘De pastoor heeft hier niets te maken, laat die er asjeblieft buiten.’

‘Good, good, wie geer et hōbbe wilt; ich zag dan tege Hameleers: 't zal good zien mit de eereppel, besunders de Magnum bonum en ouch de Corona mit die klein witte blōmkes, wie geer wit, wachmeister, belaoef veul...’

‘Verder, verder, hoe ben je aan die snee in je hals gekomen?’

‘Wie wel ich dat noe weite, ich hōb toch gein ouge op miene ruk.’

‘Dus je weigert om te zeggen wie dat gedaan heeft?’

1) Niet waar.

‘Weigere, weigere, gei kwestie van weigere, mè es ich et noe toch neet weit.’

‘Goed, goed, wacht maar, jouw dag komt ook.’

‘En jij Wingen, jij bent ook verwond.’

‘Ich höb niks gezeen, niks, ich weit absoluut niks,’ met ratelenden vloed; ‘ich waor pront effekes nao achteren gegoon, en toe ich trukkaom waor et pikkeduuster; me kos gei hand veur ouge zien, pront of de zonneklips weer aon de gank waor.... toe veul ich op ins, dat eemes mich op mien gezich kietelde, mè wee dè schinnaos gewees is - maak dat mer ins oet in de donkerte.’

‘Jij weet derhalve ook al niets, jelui weet zeker geen van allen iets?’

‘Nein, nein,’ algemeene instemming.

‘En jij, Marieke,’ tot de dochter van den kastelein, ‘jij moet toch wel wat gezien of gehoord hebben, anders was jij ons toch niet komen halen.’

Booze blikken uit de enkele nog niet geheel gesloten oogen, nog niet geheel verborgen achter de vleeschwallen, dreigende waarschuwingen zonder woorden geuit, niettemin duidelijk verstaanbaar.

‘Jè, ich bin uch komme holen, da's woer, wachmeister....

‘Waarvoor dan?’

‘Umdet ze et neet gansch mitein ins waore, dao waor zoe get es e bitteke verschil van opinie.’

‘En ben je daarvoor bij ons gekomen, om ons dat te komen vertellen?’

‘Nein.... neet allein daoveur.’

‘Waarvoor dan nog meer?’

‘Jè, ze hōbbe zich ouch zoe'n bitteke geklop.’

‘Ziezoo, dat is toch al een stap verder; vertel me nu ook wie zich alzoo heeft geklopt.’

‘Dat zou ich uch neet kōnne zekke; ze stonge allemaol ongerein; 't waor pront zoe get es ene mishoup en ze keekden allemaol es mager verkes.’

‘Dus jij hebt niets gehoord van de hooge C en de Magnum Bonum en de Corona?’

‘Det rappeleer ich mich neet; ich hōb neet geluusterd; ich hōb gei interesse in de hooge c.’

‘Van de ruzie zelve heb je dus niets gezien?’

‘Nein, wachmeister, da's nog al dudelik, det sprik es e book; ich bin ommers vortgeloupe nao uch tou, toe et zou beginne.’

‘Toen al? Ik moet zeggen: je bent voorzichtig, maar 't is goed hoor, jelui zult later wel van mij hooren’, en driftig zich omkeerend, verlaat hij

het vertrek, onmiddellijk gevolgd door zijn onderhoorigen.

* * *

Een algemeene pais en vree te midden der achtergeblevenen; geen oneenigheid, geen strijd meer over de superioriteit van Euterpe of Polyhymnia, over den besten zanger, over de driedubbel gestreepte c; tusschen allen een broederlijke eendracht, een wederzijdsche groote dankbaarheid voor het elkander steunen, voor het bondgenootschap tegenover den gemeenschappelijken vijand.

Met fluweelen vingeren worden ze gewasschen de bloederige wonden, door hen zelve gebeukt in de hoofden der tegenstanders van zooeven; de op den grond verspreide hoeden en petten worden opgeraapt en de ingetrapte deuken met zachte vuisten bolgestooten, met de ellebogen-mouwen zorgvuldig geborsteld; de glasscherven met forsche bezemvegen tot hoogen hoop verzameld, met manden weggedragen.

‘t Zal veur dich nog al schaoi zien’, zegt een hunner tot den kastelein.

‘Minstens honderd francs’, met lange zucht, diep uit de borst.

‘Da's niks, maok dich dao gei zörg euver; kommende Zondag geve veer, Polyhymnia en Euterpe, te zaam en concert, en alles wat veer loesche¹⁾ is veur dich; geit uch dat, dat, jongens, same speule tour op tour en lote wee begint?’

‘Jao, jao, da's zeker, de kastelein maag er gein schaoi van höbbe’, is het algemeen gevoelen.

‘Da's good, dan zal ich murge mer direk nuij glazer op de pof koupe en de steul en taofel ouch mer laote repareere’.

‘Zeker, zeker, kastelein en es te dan alles weer bieein höbs, könne veer 'op e nuits beginne’.

1) Inzamelen.

XV.**Inkwartiering.**

Een blijde, levendige vroolijkheid bij de jonge schoonen van Roosdaal!

Weer zullen door 'het volk' manoeuvres gehouden worden in de omstreken van hun dorp; weer zal de inkwartiering komen; weer, evenals voor enkelen jaren, zullen door de heuvelen worden geëchood de onschuldige, niets rakende schoten uit geweren en kanonnen, en eveneens de schuldige harten treffende lach der jonge krijgers; weer zullen de jeugdige maagden in bewondering gadeslaan den stoeren moed, den sluwen list der aanvallers en verdedigers, voorthollend over kale stoppelvelden den gewissen schijndood te gemoet, onder de muziek van het kanongebulder, en des avonds zullen zij dansen met vijanden

en vrienden van vaderlandschen bodem op de tonen van een harmonica of van een kriskrassende viool. In hun beeldrijken geest aanschouwen ze reeds de helden, die hunne gasten zullen zijn gedurende die feestdagen: flinke, kranige jeugdkerels met glundere oogen en puntgeknevelde lippen; dan plots wreed verstoord hunne fantasiën door de luide knorstem van den vader, ‘woevuur dat die kerels weer de boel mooste komme opvrete, dat et e schandaol, e gemein schandaol waor.’

En als een der dochteren schuchter, met verlegen stem, hem onder het oog brengt, dat heer d'r toch veur betaold woort, dan met op het tafelblad beukenden vuistslag: waat, betaole, betaole, die onnuuzele zestig cents, dè luizige mark, es ze dich veur minstens drei frank opvrete mit hun oetgerammelde preien; dat ze hun vas en zeker minstens veertien daag hōbbe laote vaste um zich bie hun de boek te laote volstoppe en.... woevuur, woevuur, heer zou wel ins wille weite woevuur dat deene moot, dat verscheete van al dat polver, veur doezende en doezende francs, zonder dat er ouch nog mer eine piot ene korrel schroot in z'n bats¹⁾

1) Dij.

kreeg - niks anders es flauwe kul, een keenderechtig speul, en dao doen zich auw kerels mit gries haor en knievels aon mit, kernels en generaols of wie dat tuug hèt.... 't waos um te lache, um zich kapot te lache es et neet zoe triestig waor, want noe wiste ze mitein ouch woe de cents bleve, die's te noblantz-coblantz eedere maond nao den ontvänger has te bringe, es te dich ten minste neet d'n boel onder de vot¹⁾ wous laote verkoupe - schandaol, schandaol en nog ins schandaol,' en ieder schandaal met hernieuwden vuistslag bezegeld.

'Mè vader,' weer een der schoonen, angstlispelend, 'es geer ze absoluut neet bei uch in hoes wilt hōbbe, dan kint geer ze toch urgens anders onder daak bringe: ich hōb gehuurd, dat Kwoib Hermans 't veur twie mark de maan deit.'

'Waat, waat.... twie mark.... ich zal de kèl, dè schinnaos, dè aofzetter, veur eedere piot en veur eedere daag ene mark in z'n tes duië; meinste noe dat ich gek, stapelgek bin gewore?'

'Me.... es ze uch noe toch veur drei francs opete....'

'Halt dien moule, doe niks nut, en gang d'n

1) Billen.

neere keere.¹⁾ dan deiste beter es al die onzin oet te sloon, en dich ouch,' tot andere pruttelende dochter, 'gank de keui melleke; geer maakt mich laam mit eur geklets en schele wauwel.'

Ook bij Huibers een raaswoede bij het vernemen van 't weder te verwachten krijgspel in onze grensstreek, een toorn, echter niet met krachtwoorden en vloeken geuit, 'dao kaom er geine fetsch wijer mit, dat gaof allemaol niks,' zooals de voor zijn sluwheid en gierigheid alom bekende boer overwoog.

'Mer zich schtil hauwe, da's veul beter; heer zou er ins mit z'n vrouw euver prakkezeere, die waas pront zoe gescheidt es heer, en die weerp 't geld ouch neet 't vinster oet, die dreijde ene cent ouch dreimaol um, veurdats ze n'em oetgaof - dat waos ouch de inzige maneer um veuroet te komme, ins get in 't laoke te legke veur d'n aaien daag.'

Zwijgstil zitten ze over elkaar, de vrek en z'n Katrien.

'Jè, waat zouë ze doen um dat gespuus oet het hoes te hauwe, die opvreters.'

'Es ich ins zag, dat ich krank, miserabel

1) Het voorportaal bezemen.

krank waor,' geeft de boerin in overweging.

'Mè, dat gief niks, absoluut niks,' verzekert hij, 'de wets toch wel, dat er altied e paar van die kerels veuroet komme um alles te inspecteere; die zouë natuurlik e dokter hole um dich te onderzeuke en de zuus d'r nog al krenkelik oet, doe mit dien drei en negentig kilo, nog veer kilo mie es eus verke.'

'Da's woer, dao höbs te geliek in, dus dao neet mie vaan.... es veer dan ins zagte, dat de keenjer de mazele hauwe, dat er zoeveul es besmettelijke ziekte in hoes waos.'

'Niks, niks, dat zien de dokters ouch wel, dat et neet woer is.'

'Of mond- en klauwzeer in de stal of trichinen bie de verkes'.

'Ouch neet, ouch neet'.

'Dat de hond dol waor gewore: 't zal ze misschien bang maoke'.

'Nein, nein, da's allemaol niks weerd; zoe gemekekelik laote ze zich neet kulle'.

'Dan weit ich niks mie, dan moos dich mer get prakkezeere, dao moot get op gevonde were, want dat zek ich dich, maan, ich wil geinen inzige van dat soldaotegetuug in hoes hōbbe - 't

zou get schoens zien, veer spaore et us oet ooze mond en dan zouë die vrem preiën et us komme opvrete - noets, noets van z'n leve'.

'Gelkiek höbs te, ich bin gans mit dich einverstande.... mè wach ins get, dao höb ich get, Jummig Marante, da's en good idéé'.

'Waat, waat?'

'De spraoks zoe metein van krank zien en van keender.... es veer ins zagte, da's te in 't keenderbed laogs, ich höb wel ins gehuurd dat woe e kraomvrouw is dat dao gei inkwartiering kump.'

'Zek is dat noe dat schoen idée: dat heijs te ouch wel veur dich könne hauwe; ich krijg dich dao e keend, zoe fble fors in e paar weke tied - laot nao dich kieke, gek da's te bös.'

'De versteis mich neet vrouw; ich zek hun dat mèr'.

'Jao, dat zulle ze dich mer direk zoe geluive, dao höbs dich nog al e gezich veur'.

'Ze hoove mich neet te geluive; veer zulle het hun tuine'.

'Waat tuine?'

'Wel et keend'.

'Zek, belazer dich noe wee's te wèls, mè mich neet'.

‘Huur noe toch ins vrouw, waat ich gedach h**ö**b: zoe gauw es die rangeerders, of wie die k**è**rels heite, in Roosdaal komme, geis dich in bed ligke en dan ligke veer eus jongste neve dich.’

‘Och loup nao de weerlich, mit dee onzin, die lui zulle neet zien, dat e keend van twie en e haaf jaor neet pas gebore is!’

Ze moote n'et ouch neet zien; veer ligke n'et good onder de dekens, de tr**è**ks em 't mutske good euver de kop, deis ter nog e voile of zoe get veur en dan zekke veer em, dat et zich good moot stil hauwe - 't is e schlum keend oos Wullemke’.

‘Dat is et’, de moeder in fleren trots.

‘Noe dan, woeveur zou et dan neet lukke?’

‘Afijn, 't is te probeere’.

Enkele weken later verschijnt werkelijk de commissie, belast met de zorgen voor de inkwartiering in Roosdaal, met vriendelijke pretlachjes welkom geheeten door de tallooze buitenmeisjes, die met vluchtige fluisterstemmen, met vertrouwelijke knipoogjes vragen: ‘zekt hiere, schikt us, es uch bleef, get kwieke, fideele jongens, toer.’

Minder gul, minder hartelijk ontvangen door de vaders, die brompruttelend verzoeken: ‘er hun toch neet te veul te schikken, dat gei

laots genug hauwe weer um ze good te ligke.

Een buitengewoon vriendelijk onthaal daarentegen bij Huibers:

‘t Speet em toch zoe kolossaal, dat heer deez kier de hierne neet van deens kos zien; 't waore toch zoe'n charmante jongens gewees, die er de veurige kier had gehad, toen ouch de manoeuvres hei gewees waore; z'n vrouw waos gek, stapelgek op hun gewés en zou ze met et groetste plezeer van de wereld weer bei zich hóbbe, mè ongelukkig 't ging neet, 't waos veur deez kier onmeugelik; z'n vrouw laog jus in 't kinderbed, die zou dus neet veur de braof jonges könne zörge - de hierne waore zeker ouch getrouwd, die wiste zeker ouch, dat et zonder vrouw neet ging.

‘Is et al lang geleije’, vraagt een der heeren, toevallig een Limburger.

‘Gisteren hierne, gisteren aovend um karteer veur ach - gelukkig is alles good gegange, zoe gezond es ene vusch; ze heet al twie teleure sop op en e ganse berg zoermoes mit spek - moot ze ins zien hierne, geneert uch neet, geer zeet toch zeker ouch getrouwd; 't zal heur plezeer doen; ze is raozend dol op 't militaire volk’, en met zachte, aanmoedigende duwtjes stoot hij

zijn bezoekers binnen het aangrenzend vertrek - 'Ze mooste zich zelvvers ouch euvertuuge, dat heer de woerheid zag, dan koste ze mitein ins zeen waat veur een monter wief er hauw en waat veur een flink kinneke ze heum hauw gegeve.... es 't ten minste neet sleep.'

Werkelijk een kranige vrouw onder de propere heldere lakens, die vriendelijk den gasten toeknikt; naast haar het één-dag-wicht zorgvuldig gewikkeld in luiers en windselen, het gezichtje door dichten sluier bedekt.

'Proficiat, Madame', begint de Limburger officier, 't heet uch gei koed gedoon, wie ich zeen.'

'Goddank neet, menier.'

'En wie hèt et kinneke?'

Toen het mirakel, het wonder: een schraal stemmetje, dat piept uit de windselen van onder den sluier: 'ich heit Ullemke.'

Huibers en zijn vrouw plots krijtwit van geweldigen schrik, de heeren vuurrood van onbedaarlijk lachen.

Wullemke kreeg later klappen, Huibers dubbele inkwartiering.

XVI.**Twee Verschoppelingen.**

't Waren twee verschoppelingen, Bertus Puts en zijn hond.

Hij, een wees van dood-arme ouders, na hun overlijden ten laste van de gemeente.

De boer Moors heeft zich - na eerst de verzekering te hebben ontvangen, dat de jongen niet meer schoolplichtig is en dat hij zijn H. Communie reeds heeft gedaan - bereid verklaard Bertus tegen luttel vergoeding bij zich te nemen; hij zou dan de varkens kunnen voeren, de paar koeien en de schapen laten weiden; hij zou hem daarvoor den kost en de noodige kleeren geven, een aanbod, dat door de gemeente met dankbaarheid is aanvaard.

't Is een leelijk kind, klein, mager, schriel,

met breeden stompneus tusschen de loensche oogen, boven het vaal, bleek, sproetig gezicht; roode haren, die stijf opstaan op het lage bollende voorhoofd. Om de hoekige, puntige schouders een overal gescheurde jas, die als voddenzak bengelt om 't karkaslif, bijna tot op de gebarsten klompen; de schier ontvleesde stokbeenen bedekt door een kleurlooze rafelbroek; oude lompen, waarover Moors heeft gedacht of hij ze zou gebruiken als vogelverschrikker of ze aan den armoedzaaier zou geven; hij heeft het laatste gekozen, omdat hij hem toch niet naakt kon laten loopen; daar zou hij nog last van hebben kunnen krijgen.

't Is een schuwe, angstige jongen, zich volkomen bewust van zijn verstooten zijn, van zijn niet mogen vertoeven in het bijzijn van andere kinderen, hij, de voor het armlastige dorp lastige arme, de knaap zonder vader, zonder moeder, zonder familie, voor wien niemand zorgt, voor wien de gemeente geld moet betalen, omdat anders hem niemand zou willen hebben en omdat ze hem nu eenmaal niet van den honger kunnen laten crepeeren.

Hij heeft gedurende de eerste dagen van zijn

hier zijn getracht enkele woorden te zeggen tot de kinderen van den boer, maar ze hebben hem niet geantwoord; ze zijn hem voorbijgelopen met norsche toornblikken; zij hebben hem getoond hun verachting voor den bedelaar.

Van af dat oogenblik heeft hij tot niemand meer gesproken; slechts stotterend, met afgewende vreesoogen, heeft hij geantwoord op de enkele vragen, hem door den boer gesteld; 'ja' geknikt met het hoofd, op de korte, stoeve bevelen, hem gegeven; enkel een zacht, bedeesd 'dank' gestameld als men hem in den stal enkele sneden droog brood of den aarden pot met de overgebleven aardappelen bracht.

Alleen, altijd alleen, slechts een hond tot gezelschap, oud leelijk beest, met tallooze onthaarde plekken op den nek, kenteekenen van zijn vroeger krachtig zijn, het ingeprente merk van den folterhalsgordel, toen hij zwaar beladen wagens moest voorttrekken, thans zwak, met slappe spieren, tot niets meer in staat dan de afgedoolde schapen aan te keffen, ze weer terug te brengen bij de kudde.

Ze zijn vrienden, kameraden geworden, de twee eenzamen, de twee verstootenen; ze slapen

samen in een donkeren hoek van den stal; ze deelen samen het sobere, karige maal; zij lijden samen honger.

Zij spreken ook samen. Bertus met tal van hartelijke vleiwoorden, vergezeld van aaiende kopstreelingen, het beest hem zijn dankbaar voelen vertellend met zacht blaffen, met trouw hem aankijkende oogen, met het kwispelen van den ontpluimden staart.

Bij koude of regenweer slaat hij de voddenjas om het geraamtelijf van het bibberend dier, dat dank zegt met likkende, ruige tong.

Hij ziet kinderen van zijn leeftijd met elkaar spelen en stoeien; hij speelt en stoeit met zijn hond; hij hoort ze elkaar uitschelden, hij ziet ze samen vechten, - hij scheldt nooit, hij vecht nooit met zijn kameraad; tusschen hen een trouwe, onverbreekbare vriendschap.

* * *

Een koude Novembernacht; de sneeuw ligt reeds voeten hoog op velden en wegen en altijd voort wriemelt ze neer in lange draden; een eindeloos dikgeweven gordijn van hemel tot aarde,

telkens in wijde golven bewogen door gierende windvlagen. Een zwarte duisternis in het wijde rondom, waarin slechts enkele vierkante vuurvlakken, hangend in de lucht, de verlichte vensters der naburige hoeven.

Een driftig kloppen op het venster van Moors.

‘Jussus, wè zou dat zien, in dat wèr,’ zegt deze tot zijn vrouw, terwijl hij snel opstaat, de deur opent.

‘Jussemit, Gradus, bös dich dat, wat kumpste doen,’ als hij een zijner burenen ontwaart, kleumkoud, bibberend onder den mantel van sneeuw; ‘dao is toch niks serieus bie uch gebörd?’

‘Da's naovenant; veer zien allemaol gelukkig gezond, mè e koo is mich losgebroken en d'r van door gegoon en noe kaom ich dich vraoge ofste zoe good zous wille zien um mich dè jong van dich, dat gemeentekeend, zoe lang te lienen um et te zeuke - mien knech vertikt et en m'n eige jong durf ich er neet aon riskeere in deez kauw; de wets, dè is altied get zwaak op de boors gewes.’

‘Good Gradus, gank mèr effekes bie heum in de stal en zek mèr, dat ich et good vind.’

En Bertus is terstond bereid, nadat de boer

hem een mark heeft beloofd, als hij hem het beest terugbrengt.

* * *

Het toeval is hem gunstig; niet lang, als Caro reeds spitst de ooren, een luid geblaf doet hooren en in rechte lijn voortholt naar een heg, onmiddellijk gevolgd door zijn jongen meester; werkelijk vinden zij het verdwaalde dier en Bertus bindt het 't medegenomen stuk touw om de horens, trekt het vervolgens naar den stal van Gradus.

‘Noe jong dat höbs te gauw verdeend,’ zijn de eenige dankwoorden, die deze hem toevoegt, terwijl hij het beloofde zilverstuk hem in de hand duwt.

Een mark.... een mark.... zestig centen, zooveel heeft hij nog nooit gehad; zoo rijk is hij nog nooit geweest, een schat.... wat zal hij er mee doen, met zooveel geld? En hij bekijkt met strakken, verbaasden blik dat glinsterend zilverstuk.

Hij knijpt het vast in de krampachtig dicht gesloten vuist, angstig zijn rijkdom te zullen verliezen - na enkele stappen weer een voorzichtig openen van de hand, weer een kijken of hij het nog heeft; ‘jao, jao,’ juicht hij in extasevolle vervoering. Net een groot rond oog,

dat hem tegenstraalt met fonkelenden gloed, of het hem aankijkt met vriendelijken lach, en sneller, sneller zijn loopen, zijn hollen naar huis, niet voelend de tegen zijn wangen kletsende scherpe sneeuwvlokken; 't bonsende hoofd heet gloeiend in deze vinnige koude.

Eindelijk weer tehuis, weer in den donkeren stalhoek; nu is hij zeker, dat hij het niet meer zal verliezen; hij zal het vannacht onder zijn kussen leggen en morgen vroeg zal hij het verbergen op veilige plaats, waar niemand het ooit zal kunnen vinden.

Dien nacht heerlijke, zalige visioenen: zijn mark, z'n eigen fel schitterende mark, van hem, van hem alleen, op zilveren streepbeenen dans-springend op de maat van rinkinkelende muziek, en grooter, steeds grooter, breeder dat witglanzende hoofd, woester dat dansen, luider, schetterender die muziek.

Als hij den volgenden morgen heel vroeg bij het eerste schemerlicht ontwaakt, terstond met koortsigen angst een wegwerpen van het kussen: het is er, het is er nog. 'Noe zulle veer et goon verstoppe, Caro, en neemes, neemes op de gansche wereld zal et weite es veer twie; oos geheim,

hè Caro; doe zuls et neet verraoje, want 't is toch eigelik ouch van dich, doe höbs het met verdeend, doe höbs de koo gevonde, hè Caro', streel-aaïend den tegen zijn borst leunenden snuit.

Na zich met loerend oog overtuigd te hebben, dat niemand hem bespiedt, heeft hij den mark verborgen achter een lossen steen in den muur, en telken morgen heeft hij zijn geest van blijdschap verzadigd met bewonderend, stijf strak staren naar z'n schat, z'n rijk-zijn.

* * *

5 December: St. Nicolaasavond.

In de kasteelen der rijken weelderige cadeaux, groote, kostbare stukken speelgoed, fijne bonbons en suikerwerk in sierlijke, met satijnen linten omwonden doozen, door kinderen met eerbiedvolle vrees ontvangen uit de handen van den Heiligen Man; in de woningen der minder gegoeden meer practische, nuttige geschenken, warme kleeren, nieuwe schoenen en letters van amandelgebak met dankbaarheid aanvaard; in de hutten der armen luttele, onaanzienlijke ding-zigheden en grove centskoekjes, waarmede de kleinen worden verrast.

Overal een jolige vreugde, overal een joelende blijdschap, overal een smullen, een zich vergasten aan de ontvangen versnaperingen, waaraan deelnemen de ouderen in prettig gezellig tezamen zijn.

Niet in den duisteren stalhoek.

Uitgestooten, verbannen van elk oord, van elke plek, waar feest wordt gevierd, waar lachkreten schateren, waar zangen galmen, zitten zij, de lijven tegen elkaar gedrukt, de verworpelingen, de pariahs.

Ze doen hem pijn, die krijschende pretgillen, die doordringen tot hem van uit de helverlichte kamer van den boer; een schrijnende smart in zijn ziel bij het hooren van dat luid gejubel, bij het denken, dat hij is het eenig, eenig kind, weggetrapt, geschuwd als een verpeste, dat gebrek lijdt op dezen weildedag voor allen.

Langzaam daalt het hoofd neer in de handen, en de arme knaap barst uit in luidruchtig wanhopig snikken; een akelig, pijnvol kreungejank van Caro, die niet begrijpt dat wreede leed; het trouwe beest aait, likt, als wil het te kennen geven zijn deelnemen in die intense smart.

Plots een bliksemende gedachte, die flitst door het brein van den knaap; hij veegt de tranen

uit zijn oogen met ruw armstrijken; hij springt op en grijpt den verborgen mark.

‘Zuus te dat, Caro’, terwijl hij het geldstuk hem voorhoudt tusschen duim en wijsvinger; ‘zuus te dat; dat is van os saome; dat hōbbe veer saome verdeend en dao goon veer noe saome Sinterklaos van hauwe, dao goon veer saome plezeer van maoke, pront wie de andere; kom mer mit, Caro, mè stil, huurste stil; neemes hoof et te weite’.

Met onhoorbare sleepvoeten sluipt Bertus weg van het erf, gevolgd door zijn trouwen metgezel; hij holt naar het dorp; in een winkel koopt hij een wittebrood, eenige onsen margarine en een groot stuk spek.

Teruggekeerd in hun hol, hebben zij gesmuld hun weeldemaal, te samen alles eerlijk gedeeld als trouwe, goede vrienden, Bertus telkens en telkens met vollen, bollen mond vraagverzekierend: ‘lekker hē, Caro, lekker hē, bieske; noe hōbbe veer ouch ooze Sinterklaos!’

Op dit oogenblik een innig gelukkig voelen in de harten der diep rampzaligen.

XVII.**Op het Kerkhof.**

Ik wensch geen stap terug te treden op
d' afgelegde levensbaan,

heeft Borger gezongen, - woorden, door velen ongetwijfeld honderden malen herhaald.

Niemand, die zal willen herleven zijn leven; niemand, die zijn verleden weer zou willen maken tot zijn heden, en toch: wij denken zoo gaarne aan dat verleden met al zijn lief, met al zijn leed, met al zijn vroolijke blijdschap, met al zijn droevig verdriet, met zijn lach en zijn traan; ze zijn zoo zoet, zoo dierbaar, die herinneringen aan die lang vervlogen tijden!

Een warme vreugde, een intens zalig genot in onze zielen bij het plots, onverwacht ontmoeten van een ouden vriend, met wien we kunnen

spreken over de dagen van onze jeugd, over onze kinderjaren, heerlijken, nooit volprezen zonnetijd van ons bestaan.

Eens heb ik dat geluk gehad.... bij Mersel, het dorp, getuige van mijn prilste jeugd-zijn.

* * *

Door een weinig bekend paadje, kronkel-stijgend door een dicht begroeid lommerrijk boschje, heb ik den Broekheuvel beklommen; op den top heb ik mij neergevlijd, languit op den buik, de kin steunend op de vuisten, in eerbiedige bewondering voor het grootsch, wondervol panorama voor mij.

Overall in het onmetelijk rondom kleine kerktorens, als glinsterende zwarte naalden, priemend in de lucht.

Beneden mij de groote ellipsvormige gemeentewei, als dik mollig tapijt, in lange diagonaal doorsneden door een allee van zware populieren; op het heldergroene gras tallooze koeien, klein, nietig als beweegbare witte en roode vlekken; de neerliggende herder een dunne zwarte streep; verder de Geul: zilverdraad onder de

kromverdraaide knotwilligen; dan velden in vierkante vakken van nog teer groen, rood-blauw gespikkeld door klaprozen en korenbloemen; daar achter het dorp met zijn roodgedakte, witte huizen, waarboven hoog uitsteekt de zwart leien toren van den ouden, in Gothischen stijl gebouwden Godstempel der katholieken; klein, dun, als uit een speeldoos, daarnaast het torentje van het Protestantsch kerkje; aan de andere zijde de Proostdij: groot, massaal huis, eertijds het verblijf der proosten, de heerschers van het dorp, te midden van sierlijk, smaakvol aangelegde tuinen met hoog springende fonteinen in door de zon goudgeschubde vijvers; verder, als groene kegel, een stomkoppige berg, waarop statig een roodsteenen kasteel; links, in diep dal, Maastricht, tintelend in gouden glans, in wijden cirkel zich kringend om de torens van de eerbiedwaardige, eeuwenoude St. Servaas en van de St. Jan; rechts, trotschdreigend, steil zich verheffend op den witzanderigen bodem, massaal hoge rotsen, groen gekleurd door de lange, spichtig neerhangende wingerdranken aan den voet van een lange heuvelenreeks, schittergeel onder bloeiende brem.

Overall, zoover het oog reikt, een geluidlooze

eenzaamheid, een rustige kalmte, een verheven stilte, een enkele maal slechts gestoord door den zilver-metalen klank van een kerkklokje, door het melodieuze gezang van de leeuwerik hoog in de lucht, door het eentonig geroep van den koekoek, door net blij geblaf van een hond.

Een wondervolle harmonie, een elyseum van natuurschoon, 'n stuk poëzie en idylle....

* * *

Plots achter mij een geschuifel van voetstappen in het gras; onwillekeurig wend ik het hoofd om, en ik zie een breedgeschouderden man, het gezicht overschaduwde door breedgeranden strooien hoed; een oogenblik een elkander aanstaren met zoekenden, vorschenden blik, en toen schier tegelijkertijd: 'Jules!' 'Louis!'

Lange, lange jaren, dat wij elkander niet gezien hadden. Samen waren wij kinderleerlingen op de dorpschool van Mersel geweest; samen hadden wij zitten blokken aan Latijnsche en Grieksche themata op het Gymnasium te Maastricht, samen hadden wij gestudeerd, of liever: samen waren wij student geweest aan de Hooge-

school; na onze promotie was hij als rechterlijk ambtenaar naar Indië getogen, ik had mij tot taak gesteld, om hier te lande de onschuld mijner van diefstal en moord - en de Hemel mag weten van wat nog meer - betichte vrienden aan het daglicht te brengen. Een enkele maal hadden wij nog elkanders namen in de dagbladen gelezen, als hij een braven, eerlijken kerel had voorgesteld als een beruchte boef, - als ik, met innige overtuiging had betoogd, dat een beruchte boef een brave eerlijke kerel was.

En nu, na ruim vijf-en-twintig jaren, ons eerste wederzien.... Erg veranderd; veel meer maag en veel minder haren, toen donker, nu... onschuldiger van kleur.

In blijde opwinding bij de herdenking van onze jeugd hebben wij gesproken met radde tong, telkens ons in herinnering brengend een toen in die jaren voor ons gewichtig feit, een belangrijke gebeurtenis; wij hebben herdacht onze vriendjes en vriendinnetjes, nu ook al vaders en moeders van volwassen zonen en dochteren, en we wandelden inmiddels voort de berghelling af door het ons dierbaar dorpje, beschouwend de huizen, de gebouwen, de school,

alles, alles zoo geheel anders dan in onzen tijd: de menschen met voor het meerendeel ons geheel vreemde gezichten.

Toen Jules eensklaps: ‘Zek, jong, zuug ins, de barreer van het kerkhof steit ope: veer mooste toch ins kieke, of veer dao ouch bekinde vinde ligke.’

‘Da's good!’ en wij betreden de groene vlakte, waarboven zich verheffen de eenvoudige vierkante steenen met de gebeitelde namen der afgestorvenen, de hoog staande monumenten met gouden inschriften, en verder kleine zwarte kruisjes met witte letters, scheef op smalle langwerpige heuvelgraven.

Op den eersten steen lezen wij: ‘Hier ligt Marie Donkers, geb. 25 Mei 1888 gest. 4 Juni 1908’; een reusachtige immortellenkrans met breede linten, waarop in half vergane letters: ‘Aan onze geliefde dochter.’

Arm meisje; twintig jaar oud, in vollen lentebloei! Wij hebben haar echter niet gekend; te jong, niet van onzen tijd; zij wekt derhalve ook geen herinneringen bij ons op.

Langzaam verder. Onze aandacht wordt getrokken door: ‘Hier ligt mijn beminde echtgenoot

Willem Balders, geb. den.... gest. den....?

Brave, opofferende, plichtgetrouwe vrouw, welke dien man nog kon liefhebben! Dezen hadden wij wel gekend, van dezen hadden wij wèl herinneringen, - helaas geen aangename, geen sympathieke; 't was een walgelijke dronkaard.

Wij gaan verder, telkens lezend: 'Aan onzen geliefden zoon,' 'Aan onzen beminden vader.' 'Aan onzen innig geliefden oom,' 'Aan mijne beminde schoonmoeder' enz. enz. 't Geeft ons de innige overtuiging, dat de gelukkigste huisgezinnen ter wereld zich bevinden op het kerkhof; dáar vergoden allen elkaar, dáar hebben allen elkaar lief; daar worden zelfs schoonmoeders bemind.

Daar valt ons oog op een ons bij uitstek bekenden naam: 'Mathieu Nivel,' onzen ouden schoolmeester, en in onzen geest doemt weer op het beeld van den man, die in onze jeugd ons toescheen een halfgod; wij zien hem weer voor ons, die middelmatige gestalte met dat fijn besneden gelaat, die donkere kraaloogen onder de zwarte wenkbrauwen, een sterk contrast vormend met die fijne grijze krullen, die het hoofd bedekten, in schooltijden steeds verborgen

onder de zwart fluweelen jockeypet - slechts ontbloot bij het uitspreken van het gebed bij den aanvang en bij het einde der lesuren; wij hoorden weer die krachtig doordringende en tevens zoo sympathieke stem; weer klonken ons in de ooren zijn vermanende verwijten tegenover den luien, onoplettenden leerling, zijn met goedig medelijden bemoedigen van den niet vluggen jongen, zijn goedkeurend, lovend prijzen van den vlijtigen, leergierigen knaap.

Brave kerel, achtenswaardige grijsaard!

Zijn leven is niet ijdel geweest; hij heeft voor de maatschappij tal van mannen gevormd, waarop het vaderland kan bogen met fleren trots.

Vereering, dankbaarheid in onze harten voor dezen doode.

Weer andere namen, die wij stilzwijgend voorbijgaan.

‘Dè, zuug ins hei, Louis’, weer m'n vriend: ‘rappeleers te dich dè nog?’ en hij wijst mij in groote dikke gouden letters, in zwart marmer gebeiteld: ‘Charles Welleneers’.

‘Jao zeker rappeleer ich mich dè nog: ene beste, brave jong; 't wèr alevel good, dat zien vader veul cents hauw, want heer hauw et neet

kunnen verdeene; dè is noe vas en zeke in d'n Hiemel'.

'Wie wèts dich dat zoe secuur?'

'Wel, da's nog al glad: dè koste ze neet in de Hel laote passeere, dè waor te stom um veur den duuvel te danse. Wat zou er wel van dè gewore zien?'

'Renteneer natuurlijk! veur get anders dougde er neet 'den erme sukkeleer'.

'Wach ins get dao steit iemand', terwijl mijn vriend zijn blikken wendt naar een arbeider, bezig het gras te maaien, 'dè zulle veer et ins vraoge'.

'Zek, vrund', roept hij, 'kint geer mich ouch zekke waat d'n hier gewés is, dè heil ik?'

'Zeker, hier', van uit de verte, 'dat waor ooze député'.

'Waat zekt geer?' in stomme verbazing.

'Ooze député'.

In weerwil van ons zoo even nog ernstig-voelen op dezen gewijden akker, barsten wij uit in proestend lachen.... Die goeie Charles!.... député.... dat hadden wij als kinderen toch niet kunnen droomen; dat zou aan onze verbeeldingskracht een te zwaren eisch hebben gesteld.

‘Jao hieré’ - weer de werkman - ‘dao hoeft geer neet um te lache; 't waor ene gooie, ein van de beste députés, dè veer oets gehad hōbbe, ene echte brave mins, dè et neet er op aonkaom op e paor doezend francs, es er get veur de gemeente of veur de erme moos gedoon wère; altied z'n portemonnaie open, veur eederein eve vrundelik en affabel’.

Derhalve immer dezelfde gebleve, altijd beleefd, altijd vriendelijk, hartelijk, gul, voorkomend, door al zijn makkers bemind om zijn buitengewone goedheid en tevens beklaagd om zijn buitengewone domheid; ongetwijfeld een uitstekende voorzitter van het een of ander weldadigheidsgenootschap, waar slechts de hand had te geven; - maar.... député, de vertegenwoordiger van zijn district, de bepleiter van de belangen zijner gemeente, de woordvoerder zijner kiezers, hij, die vroeger niet in staat was z'n gedachten te uiten.... dat ging ons begrip te boven!

* * *

Wij zijn den armenhoek genaderd, waar de zwart geverfde kruisjes van ruw grenenhout

met de slordige witte letters onder het grijnzend doodshoofd, schier verborgen staan onder het hoge, nog ongemaaide gras.

Wij ontdekken den naam van 'Jeanc Plumers' - Hè, zou dat die jongen zijn, die altijd naast Welleneers zat? en weer ons wendend tot den werkman: 'zoudt geer oos ouch könne zekke, wè hei lik?'

'Lao's kieke, hieré', terwijl hij oneerbiedig met zijn voet het gras wegtrapt: 'oh, da's Jeanc, de leiendekker, dè veur en paor jaor van 't daak is gevalle, ongelukkig in ins doed, de erme kèl'.

Inderdaad een arme kerel! Hij, een uit arme ouders geboren jongen, niettemin een onzer meest beminde kameraden, een joviale, prettige speelmakker, wiens woord ons allen bezielde, immer de aanvoerder onzer spelen, en tevens ook een der vlugste, knapste leerlingen, van wien de toekomstige député immer zijn werk afkeek. Door zijn helder verstand, door zijn vlug begrijpen, door den gloed van zijn woord, door de gaven, hem zoo ruimschoots geschonken, was die knaap bestemd, als het ware aangewezen, om eenmaal te schitteren in de maatschappij, om hooger te staan dan een van ons allen.... Ja, dat heeft hij ook....

maar niet zoo.... niet zoo, niet op een dak, vanwaar hij is neergeploft in de diepte.

* * *

Het geboortetoeval is soms wreed, héel wreed!

Charles Welleneers, het dom, onontwikkeld individu, uit rijke ouders geboren, afgevaardigde, rustend onder een prachtig zuilenmonument van kostbaar marmer, door velen, zeer velen herdacht in dankbare herinnering, - en daar tegenover Jeanc Plumers, de zoon van den daglooner, de intelligente, leergierige knaap, verborgen, weggestopt in afgelegen hoek, door allen vergeten.

Als het eens anders geweest ware, - als d e z e laatste eens rijk....

Neen, de wereld heeft toch niet verwezenlijkt de verwachtingen van onze jeugd!

Zwijgend, in diepen overwegenden ernst verlaten wij den doodenakker....

XVIII.**Gekke Driek.**

Leelijk oud manneke, armoedig menschge-raamte; de magere, houterige beenen, waarover breed fladderend de wijde, overal gescheurde rafelbroek met vettig touw vastgeknoopt om de schonkige lendenen; over de hoekige schouders en gekuilde borst een vies wit verkleurde blauwe kiel; leelijk hoofd met kleine roodgerande kier-oogen, ter zijde van den groven stompneus, schier plat op de ingevallen bovenlip, bedekkend den tandeloozen beefmond, scheef vertrokken kerf tusschen de gore kaken.

Onder de vale pet, diep getrokken over den puntigen schedel, enkele witgelige haren, als draadgefladder over het met rimpels dooretst voorhoofd.

‘Gekke Driek,’ zooals de ouderen van dagen hem noemen, met een zweem van medelijden in hunne blikken. ‘Gekke Driek’, zooals de kinderen hem najouwen met spottende gilkreten.

* * *

Lange jaren geleden, een zwak ziekelijk knaapje, een leelijk kind, verstooten door andere jongens en meisjes van zijn leeftijd, die hem altijd beschimpten, hem uitscholden voor ‘lielike roeje,’ hem uitsloten uit hunne spelen, hem zooveel mogelijk ontweken en vermeden.

Allengskens geheel vereenzaamd, geheel eenzelvig, troost in zijn lijden zoekend tehuis, bij zijn vader, braven, oppassenden man, harden werker, om voor het gezin het dagelijksch brood te verdienen, bij zijne moeder, zorgzame, liefdevolle vrouw.

Zij woonden op den hoogen weg, welke Roosdaal en Holzheim met elkander verbindt, in een proper huisje, waarachter een moestuin met enkele vruchtboomen, opgroeiend te midden der kool- en aardappelplanten; voor het woninkje kleine voorhof, omlijst door groen-wit hekje, door

den vader getimmerd en geverfd; hierin enkele opgebolde bloemperkjes met vergeetmijnietjes, fuchsia's, geraniums.

Uren zitten zij, na voleindigde dagtaak van den vader, op de houten bank tegen den muurgevel, hij tusschen beiden in, zich vleileunend tegen den schouder der moeder, turend naar de rookwolken uit vaders pijp, frisch opgolvend in breede kolommen, allengskens flauwer, ijler, eindelijk zich verliezend in de helder blauwe lucht.

't Kan er soms vuurheet zijn in het open tuintje, als des zomers de gouden bal aan den wolkenloozen hemel de aarde verschroeit.

'Veer mooste hei get lommer hōbbe,' zegt eens de moeder.

'Dat waar neet slech', stemt in de vader, 'mè wie dat te kriege?'

'Es veer ins ene baum plantte'.

'Jè.... jè.... jaomer mer allein, dat et zoe lang doort, veur dat er lommer gief'.

'E bitteke geduld moote veer hōbbe, det sprik.... es veer ins ene kastanjebaum plantte: dè greuit gauw en 't is noe jus d'n tied d'r veur'.

'Mich good, vrouw'.

'Dan goon veer mōrge kastanjes zeuke, hè

Driekske, en dan maags dich em planten.’

‘Jao mooder, jao’, grinnikt de kleine, pretklappend de spichtige handjes tegen elkaar.

En den volgenden dag heeft het knaapje onder het toezicht der moeder een kleinen kuil gegraven in het tuintje en voorzichtig den diksten der aan den boschrand gevonden kastanjes er in gelegd, vervolgens met water begoten.

Elken morgen heeft hij getuurd met vorschende, zoekende oogjes naar het met een stokje aangeduide plekje; een droeve teleurstelling in hem, telkenmale, als hij ziet den grond even plat, even vlak als gisteren.

Eens echter een blijde, vreugdevolle opwinding; een nietig, groenig sprietje, als van glas door zichtig, dat het zwartgekapt kopje uit de aarde steekt.

‘Mooder, mooder’, met krijschend gejuich, ‘de baum is oetgekomme, mooder, kom ins gauw kieke’, en de vrouw staart met blijlachend oog naar het dunne teere plantje, door het vingertje aangewezen.

‘Wie lang zal het noe nog doore, mooder, veur dat er lommer gieft?’

‘Jè, dat zal nog wel e tedsje aonloupe’,

lachte ze, 'de moos em mer good verzörge'.

'Jao, jao, eedere mörge zal ich em waoter geve, daovan greuit er good, hè moeder?'

Van af dit oogenblik heeft Driekske al zijn zorgen besteed aan het boompje; hij heeft gejuicht, toen het eerste donzig groen zich ontwikkelde uit den lijmigen, glimmenden bolster; hij heeft elk volgend blaadje zien uitspruiten, ze geteld met nauwkeurige oplettendheid.

Na enkele lentes de eerste rosewitte bloempluimen, als gestoken in groene pyramide: hij beschouwt ze, bewondert ze met fieren trots, die eerste teekenen van kracht, van vruchtbaarheid; met belangstelling ziet hij naar de nog dunne streepschaduwen der jeugdige takken. Nu zal het niet lang meer duren, voordat vader de ronde bank gaat timmeren onder 'zijn' boom, waarop ze zullen zitten, hij tusschen vader en moeder, zooals altijd, om zich te verkoelen in 'zijn' schaduw.

* * *

Jaren zijn voorbijgegaan; de ouders van Driek zijn gestorven; de kastanjeboom is geworden een dikstammige kolos met dichtbegroeiden kruin,

die breede, donkere schaduwcirkelen werpt op den grond.

Weer zit hij hier, klein, tenger, leelijk mannetje, met z'n roode haren en sproeterig gezicht, en altijd alleen, geheel alleen; hij vermijdt de andere dorpingen, die grijnslachen met spottenden lippentrek, die met glunderoogen hem verwijten zijn leelijk zijn; hij heeft ze niet nodig, hij heeft niemand nodig; hij is niet rijk, maar hij heeft zijn huisje, hij heeft zijn moestuin, zijn koe, die hem melk en boter geeft, en brood kan hij zelf bakken, dat heeft moeder zaliger hem geleerd, en dan heeft hij ook nog zijn boom, den mooisten kastanjeboom van uren in de contrée.

* * *

Op zekeren dag twee deftige heeren met hooge hoeden en om de lendenen nauwsluitende jassen, die zijn erf betreden; beleefd vragen zij of zij het genoeg hebben te spreken met den eigenaar van deze woning, en op z'n verlegen jaknikken, dat ze dan gaarne een onderhoud met hem zouden hebben.

‘Mit mich,’ heeft hij angstig, wantrouwend gevraagd, - ‘en.... en woeveur?’

Oh, dat konden zij hem wel in enkele woorden vertellen: ze waren van plan om een fabriek te bouwen in het dal, vlak onder zijn huis; ze hadden daarvoor groote terreinen noodig, en nu wilden zij ook zijn grond koopen; ze waren bereid er een goeden prijs voor te geven - 't zou er op een paar honderd francs niet op aan komen.

‘Ich verkoup et neet, ich verkoup et neet,’ heeft hij geantwoord met kwaadaardige beslistheid, driftschuddend het hoofd.

‘Maar - hij zou dan eens een prijs noemen, dan...’

‘Ich verkoup et neet.... ich verkoup et neet.... niks, niks, neet zoeveul es op mien hand, gei blaad van miene baum, veur al het geld van de wereld neet,’ ratelend de woorden in razende hartstochtelijke woede; hij is weggelopen, gevluht in zijn huisje; hij heeft toegeworpen de deur met harden smak, als wilde hij zich behoeden voor de nadering van die duivels.

Uit donkeren hoek heeft hij hen bespied; hij heeft gewacht, lang, zeer lang, na hun meelij-lachend, schouderophalend, met den wijsvinger voorhoofd beroerend, weggaan, voordat hij weer waagde te komen naar buiten.

‘Verkoupe, - verkoupe zien huiske, woe er in gewoend heet z'n ganse leve lang.... verkoupe dè baum, dè schoene baum, dee er zelf heet geplant, dee heer hauw zien opgreuie, woeonder heer altied had gezete mit vaoder en mooder zaliger, de inzige lui, die heer hauw leefgehad, de inzige ouch, die heum hadde leefgehad, dè verkoupe.... ’ en zijn hand aait als liefkoozing de ruwe bast, ‘verkoupe dè.... wie hōbbe ze n'et in d'r hersens gekrege, wie hōbbe ze de courage gehad um et em te durve proponeeren.... er ging nog leever doet, er hing zich nog leever op aon ziene baum’, en de oogen turen omhoog in strak gestaar, in vereerende bewondering naar het dichte loof, omhullend het grillig takkengewriemel.

* * *

Ze hebben gebouwd de fabriek, vlak onder zijn huisje; den geheelen dag reuzen-rookerige stoomwolken, die met woeste kracht, in pijlsnelle vaart golfrollen omhoog, die verduisteren het zonnelicht, die boomen, struiken en planten bedekken met brandend verzengend roetpoeder.

Huilend, in droeven weemoed, aanschouwt Driek

het verflenste loof van zijn aardappelen en koolplanten - ze zullen hem niet veel geven dit jaar; 't zal de vraag zijn of hij er den winter mee zal doorkomen, en hoe zal hij 't voer krijgen voor zijn koe? 't Arme beest zal van den honger crepeeren.

Hij stoot verdoemende vloeken uit de van woede schier dichtgesnoerde keel; dreigend heft hij de sidderende machteloze vuist op tegen die krengen, die smeerlappen, die loeders daar beneden, als hij ziet de vuile, stoffige, gekrulde perkament-bladeren van 'zijn' boom, als zijn voet trapt op de vale kleurlooze rimpelbloesems, te vroeg van den stengel gevallen.... 'en dat dao noe niks, niks tege te doen zou zien, tegen zoe'n gemein schandaol.... nein, dat kin neet bestoon, da's Gos onmeugelik; heer zou er ins mit de burgemeister euver kalle, dem zou er ins goon vraoge of et gepermitteerd waor, dat ze eemes z'ne boel op zoe'n biestechtige maneer verruniweerden, of dat zoe mer kos goon, dat ze eemes nao de hongerdoed jaogen, want dat degen ze, die vrèm prieën, dat tuug oet de hël, dat degen ze, 't kommend jaor zou er geine eereppel, gein krop moos mie in z'n hoof hōbbe

en ouch z'n baum maokten ze n'em kapot mit dat Satanswerk dao onder heum.

Hij heeft werkelijk gevolg gegeven aan zijn woedeplan; hij heeft zich eens verstout te gaan naar het dorps hoofd, wien hij schuchter zijn klachten heeft medegedeeld.

Deze heeft hem geantwoord, dat hij er niets aan kon doen; hij begreep wel, dat hij er last en schade door leed; maar wat beteekende dat nou in vergelijking met de voordeelen, welke de fabriek aan de gemeente bezorgde, tegen de loonen, welke ze aan hare arbeiders uitbetaalde - allemaal bewoners van Roosdaal - tegen de duizenden guldens, welke zij in de gemeente bracht, dat moest hij toch zelf inzien.... als hij hem een goeden raad mocht geven, dan moest hij niet koppig zijn, zijn eigen scha niet willen en liever zijn boeltje verkoopen.

‘Verkoupe, burgemeister, verkoupe, noets, noets van z'n leven.

‘Je, m'ne lieve vrund, es dat noe dien leste woord is, dan kin ich er ouch niks weijers aon doen; de moos et dan mer zelvvers weite, mè dat zek ich dich: de bô's gek, stapelgek, es te n'et neet deis; noe kins te nog ene gooie pries d'r

veur kriege, me euver e paar jaor es dich alles verruniweerd is, dan kinste d'n Hiemel danke es te d'r nog de helf veur krijgs.'

'Noets, burgemeister, noets zek ich uch', terwijl hij met driftige schreden het vertrek verlaat.

* * *

Enkele jaren van gebrek en ellende, van smart en wanhoop.

Zijn voormalige moestuin met het frisch groene loof van zijn weelderig hoogbreede koolballen thans een zwartvuile aardeplek, waaruit schriel, armzalig, enkele bleekvale sprieterige plantjes, de dunne blaadjes slap neerhangend op den grond.

Hij heeft zijn koe moeten verkoopen, bij gebrek aan voedsel voor het magere, schonkerige dier.

Geld heeft hij geleend; hypotheek moeten nemen op zijn woninkje, om niet van honger om te komen, en hij heeft de renten niet kunnen betalen.

Toen heeft de fabriek bij gerechtelijke verkooping, zijn eigendom gekocht voor luttelen prijs, nauwelijks meer dan de hypothecaire schuld. Hij heeft zich verzet, vastprangend met z'n krachteloze armen z'n zwak uitgeteerd lichaampje

tegen 'zijn' boom; hij heeft geschreeuwd, verwenschingen gebraakt tegen de mannen, die hem hebben losgerukt, hem met forsche duwen hebben gezet van het erf, hem niet meer toebehoorend.

Hij is blijven staan voor het hekje, om schouderchokkend te huilen, dan brulvloekend, raas-tierend, hoog opgeheven de machteloze vuist tegen die loeders, die schinnozen, die lachten, wreed lachten hem uit.

Hij heeft dien nacht gelegen in een der talloze rotsholten onder den berg; des morgens vroeg bij het lichtschemeren is hij weergekeerd, stil, met sluipende passen; hij heeft gestaard met wijd open speroogen naar zijn woninkje, naar zijn boom, diep zuchtend met weemoedig hoofdschudden, totdat hij naderende stappen hoorde, stemmen van mannen, die hem weer zouden bespotten, weer zouden mishandelen.

Zoo elken morgen.

Eens een ontzettende schrik in hem; 't duizelt in zijn hoofd, alles wentelt en wirbelt wijd rondom hem heen in woest snelle draaiingen; koude sidderingen, die ophuiveren langs den rug; 't lichaam trilt op de looden, aan den grond genagelde beenen, terwijl z'n krankzinnige blikken

turen op dat verschrikkelijke, ontzettende voor hem.

Plots een akelige gil, snijdend de lucht, en de kleine zwakkeling werpt zich op de stoere arbeiders, omklemmend met z'n dunne geraamtevingeren de stelen hunner bijlen, waarmede zij bezig zijn den boom om te hakken, schreeuwend in wanhopig gekrijsch: 'ich wil neet.... ich wil neet!' Een ruwe-hooge lach, die schatert uit hunne monden, terwijl zij hunne bijlen loswringen uit de machteloze, klemmende vingers.

'Ich wil neet.... ich wil neet', de immer herhaalde kreten, terwijl hij het dun scharminkel lijf als schild plaatst tegen zijn boom.

'Allo noe vort menneke', met ernstige stemmen, 'geneer us noe neet langer mit dat gelamenteer.'

'Ich wil neet.... ich wil neet.... mien baum.'

Toen hebben de dikke spierarmen opgenomen het tegenspartelend lichaampje en het gedragen buiten het hekje.

Boosdreigend hebben ze hem gezegd, 'dat et noe mer ins moos oetzien, mit die gekke streken; dat er noe neet mie de courage moos hōbbe um et hun nog ins lestig te komme maoken.'

* * *

Treurvol, den mond vertrokken in akeligen grijns, de lippen in eeuwig bibberend gemummel, stapt hij voort met schuifelenden tred door Roosdaals straten, klaagvertellend aan iedereen, dat die loeders, det kernalietuug, heum ziene baum hauwe umgehak, dat gebroodsel oet de hël, die Satankerels, mè dat heer et hun betaold zou zette, dao caveerde heer hun veur', en een woede-flikkering in de glinsterende oogen, een opheffen van het knokkelig balvuistje, als hij ziet de zich in de blauwe lucht kronkel wentelende zwarte wolken, als hij hoort het pufgeblaas der stoompijpen.

Een meewarig schouderophalen der anderen, een wreed lachspotten der schoolkinderen, die met vroolijke schetterstemmen hem najoelen: 'Driek, gekke Driek, woe's d'ne baum, woe's d'ne baum?'

Eens, bij donkeren avond, heeft een der opzichters gekken Driek betrapt, terwijl deze bezig was een hoop hout, tegen een der muren van de fabriek opgestapeld, in brand te steken. Toen hebben ze hem opgesloten in een krankzinnigengesticht, na door deskundigen afgelegde verklaring, dat hij niet was toerekeningsvatbaar, maar gevaarlijk voor de maatschappij.

XX.**Zijn kind.**

Als Jeanc Lomans zekeren avond na arbeids-vollen dag van zijn akker in z'n kleine woning terugkeert, merkt hij, dat zijn vrouw weg is; de buurvrouwen weten hem te vertellen, dat zij vertrokken is met een anderen kerel, die al lang heel dikwijls bij haar kwam, als hij op het land aan zijn werk was, - 't waor e schandaol, e crimineel schandaol, zoe'n gemein wief; ze waore al lang van zins gewès um et heum te zekke, me ze hauwe heum neet wèlle chagreneere, en aarzelend bekenden zij, 'dat ze 't ouch neet gedurf hauwe, ze waore bang gewès, de kèl zaog er ouch zoe daonig astrant oet, pront een echte duvel 'zoe krek oet de hel gekrope, en gans zwarte fieselemie mit eene lange knievel

en ouge es vuur, van die echte gemeine valse ouge - de woors er raor van es er nao dich keek, en geneere deeg er zich ouch neet, dat kernalietuug; er hauw nog heur kis mit kleier gedrage, toe ze van middag zoe mer op klaorleechten daag en zoe mer publiek euver de weeg d'r same van door gonge.

‘En Marieke, Marieke, m'n keend, m'n keend’, heeft Jeanc Lomans in dolzinnigen angst gestotterd uit de vastgenepen keel.

‘Maak dich doa gei zurg euver’, bedaart hem Trui Peters, zijn naaste buurvrouw, ‘dat hōbbe ze achtergelaote, 't zou hun zeker te lestig gewees zien; dat hōb ich mitgenomme; ich kos et erm schaop toch neet zoe gans allein laote’.

‘Danke, danke, vrouw Peters.’

En terstond een koude onverschilligheid in de zoo even nog bliksemende vreesoogen, een kalme berusting over zijn geheele zijn, terwijl zijn lippen slechts prevevelen: danke, danke, vrouw Peters.

Eenige oogenblikken een ijzige stilte te midden der vrouwen, die hem aanstaren met strakke, angstige blikken.

Eindelijk een, zachtkens, als verlegen te vragen:

‘wat geis te noe doen Jeanc mit.... mit die vrouw van dich?’

‘Dat loeder, dat kanjer, dat zoe mer heur keend, heur eigenste keend, Marieke, d'n ingel oet den hiemel, allein liet, um mit, God wet wat veur ene schooier, d'r van door te goon, laot ze doet valle, crepeeren es ze mich mer noets mie onder de ouge kump, det schandaol; ich bin nou eigenlijk mer blij, dat ze vort is; wat zou er van Marieke gewore zien mit zoo'n moojer?’ en dan rad driftig: ‘woe is et, woe is et, vrouw Peters?’

‘Bij mich, Jeanc, wie ich dich al gezag hōb, het sliep gans rustig; gank mer mit, dan kins te n'et zien.’

Met krachtigen, haastigen stap loopt hij voort naast z'n buurvrouw, naar haar woninkje.

In 't wiegje 't kleine wichtje; de oogjes gesloten; 't rond satijnen hoofdje met de bolle perzikwangetjes diep in het kuilkussen, de poezelige handjes met roze garnalenvingertjes tot vuistjes gesloten, zachtkens beroerend het grauwlinnen dekje.

Een geruime poos z'n verdwaasde oogen stijf onbeweeglijk gericht op dat kind.

Toen plots een uitbarsting van zenuwachtig snikhuilen met geweldige schouderchokken.

Nu eerst in hem de schrikgedachte, dat het hulpeloos, onnoozel wichtje zal zijn zonder verzorging, zonder oppassing - hij moet werken - zonder moeder, en weer die vermaledijdingen, die vervloekende scheldwoorden, die hij ratelt uit de heet verschroeide keel, 'dat wief, dat gemein tuug, dat crapule, wie waor et Gods meugelik, zoe'n mooder es ze 't zoe'n keend hauw - dat allein te laote veur zoe'n onnut - wie kin et bestoon?'

'Hauw dich noe mer stil, Jeanc, kalmeer dich noe mèr; 't zal Marieke aon niks mankeere; dat versprèk ich dich; ich zal d'r wel veur zörge; ich hōb er zeve van mich zelfs opgetrokke; ich zal dat van dich ouch wel groet bringen; de bōs altied ene gooie naober gewees en daobei 't is oos christenplich zich ongerein te hellepe.'

'Dank, dank, vrouw Peters, dat nump mich e stein van et hert', terwijl hij met de armmouw de tranen wegwischt uit z'n roodgezwollen oogen.

Eensklaps lichte trekken om de mondhoeken, een trillend bewegen der vuistjes, korte stootjes der mollige beentjes tegen het dek, en 't kindje

opent de oogen; met lachend gekraai steekt het de armpjes naar den vader uit, die zich heeft laten vallen op z'n knieën voor het wiegje.

Nieuwe hoksnikken, terwijl hij het kleine hoofdje begloeit met z'n heete kussen.

Van af dat moment een geheel zich geven, zich wijden aan dat kind; 't is geworden geheel zijn leven in zijn eenzaam bestaan; z'n eenig genot, z'n zalige vreugde; z'n heilige liefde tegenover z'n duivelschen haat, z'n bidden, smorend de vloeken als opdoemt in zijn brein 't beeld van dat.... dat kreng, van dat beest - neen erger, gemeener dan een beest, dat verzorgt nog z'n jongen.... oh, als hij ze nu hier had, voor zich, een mes zou hij haar met 't grootste plezier door d'r lijf kunnen steken, zonder compassie; lachen zou hij, lachen als een gek.... Allo, allo, over zooiets moet hij niet prakkezeeren, dat is zonde; ze zal d'r trekken wel thuis krijgen, dat laat hij aan Sleevevier over, en weer een in zijn arm leggen van z'n schat, weer een lachend het toeknikken met harde tongsmakken, weer kussen en kussen met puntvooritgestoken rechte lippen, tot de moede blauwe oogjes zich weer sluiten, tot de pretkraaiende lipjes verstommen.

‘Krek e ruuske zoe oet dèn hoof, dat ronde köpke, vindt geer neet, vrouw Peters?’ in bewonderend aankijken van het blozend gezichtje.

‘E konkernölleke is et, 't leef preike’, antwoordt zij.

En sedert dien dag telkens bij het weggaan, met innige dankwoorden de bedevraag aan z'n buurvrouw, dat ze 't toch aon niks zou laote mankeere; ze hoofde zich neet te geneeren; 't kaom er neet opaon wat et kostte, er kos et betaole selderjenne; er wis neet wat aon te vange mit al het verdeende geld, noe er zelf noets mie nao de café ging; er hauw van z'n leve neet geweite dat et paar drupkes drinke, dat er vreuger deeg, zoe deur waor, dat heel er noe allemaol euver, en ouch wat.... wat die andere heum kostte, dat.... dat.... efijn, dao noe neet aon; 't waor mer allein um heur te zekke, dat ze 't royaal, effectief royaal veur Marieke kos aonlekke, en es heer heur zelvvers of heur keenjer ins mit get plezeer zou könne doen, ze hauw 't mer te zekke, en enkel woord mer, er waor geine poujeux, verdikkeme! en besonders neet tegeneuver heur, e mooder, en effectief echte mooder veur zie keend, het inzige, wat er nog op de wereld hauw.

Ongeveer een jaar later.

Marieke is ziek, zeer ernstig ziek.

Dagen en nachten staat de vader naast het bedje, met folterangst beklurend het marmewit, hoekig, mager gezichtje met de vale bloedlooze lipjes, huiverschrikkend bij elk gilletje, bij elk kreuntje, dat pijnlijk de kleine uitstoot; hij gaat niet meer aan den arbeid; hij kan toch niet meer werken met de wanhoop in z'n gloeienden kop, slechts vol van die ééne, ééne gedachte: zijn ziek Marieke, z'n kind, dat misschien dood zal gaan. God in den Hemel, als dat toch eens.... hij heeft een dokter uit Maastricht gehaald; hij heeft hem eens gezegd, dat hij alles, alles moest doen om het beter te maken; hij mocht komen zoo dikwijls als hij wou, met een voiture met twee paarden; de duurste medicijnen mocht hij opschrijven; 't kwam er allemaal niks op aan, als hij het maar weer gezond maakte; 't geld was er voor; hij zou zijn huisje, z'n akker verkoopen, als hij niet genoeg had, daar stond geen cent op, als het maar weer gezond werd.

't Heeft alles niet mogen baten; Marieke is gestorven.

* * *

De vingers los ineengestremd, in bibberend gebeef, slap rustend op de knikkende knieën, 't onbeweeglijk hoofd, waarop 't zweet in dikke droppels, steunend op de borst, zit Lomans voor 't bedje, turend, turend met verdwaasde oogen naar dat lijkje, hopen, smeekbiddend het onmogelijke, het wonder gebeuren, dat weer open zullen gaan die gesloten oogjes, dat weer zal pretkraaien dat dichte mondje.

‘Zek Lomans’, zacht lispelend vrouw Peters.

‘Waa.... waa.... waat?’

‘De schrienerwerker is dao; 't moot in 't kiske gelag wère.’

Toen een kreet, een krijschgil, terwijl hij de vastgesloten knokkelvuist met ruwe wanhoopskracht beukt tegen het voorhoofd.

‘Stil, stil noe, Lomans, kalmeer dich noe, naober; dao is jao toch niks aon te doen. 't Is Gods wil. - Zek het noe mer adie.’

Hij valt neer op z'n knieën, dof zwaar, drukt op het ijsskoude gezichtje een brandenden kus, de laatste, allerlaatste, kermend: ‘noe hōb ich niks mie, noe is alles weeg.’

‘Jeanc, gank noe vort, jong, gank noe; de moos d'r neet bij blieve es ze Marieke in 't kiske

legke, dat zou dich te veul aondoen', en ze duwt hem met zacht vriendelijk geweld de deur uit.

* * *

Uren en uren zit Lomans in z'n hut alleen, in stram nokkend gepeins, vastgenepen de lippen, de kaken stram geklemd op elkaar, de vurige gloeioogen onafgewend van de kleedjes voor hem op de tafel; zijn vingers bewriemelen het hemdje, dat heeft omhuld het roze lijfje, ze betasten de luiers, waarin hebben gesparteld de mollige beentjes; ze bevoelen het mutsje, waaronder het hem altijd aankeek met haar heldere, lachende oogjes, waaronder 't als blijden groet uitschaterde haar plezier, als hij bij haar kwam aan het wiegje.... en dan woest driftig staat hij op, loopt, voorover gebogen het hoofd, de trillende vuisten in de zakken, door het vertrekje, met nijdig gestap, terwijl de lippen bromvloeken.

Een schroefkrassen aan de deur, en Willem Peters, de man van zijn buurvrouw, treedt binnen.

'Allo Jeanc', welwillend gemoedelijk, 'waat is dat noe, zoe altied allein mit dezelfde triestigheid in dene kop; zoe kumpste van z'n leve neet

oet den chagrijn; allo, zet diene patsch¹⁾ op, dan goon veer same ins oet.'

Geen woord, geen geluid, slechts een langzaam ontkennend hoofdschudden.

'Kom Jeanc, 't moot, laot dich noe gezekke, zoe weurste ouch krank, de maaks dich zelf kapot op zoe'n maneer', en de vriend heeft hem de pet op het hoofd gezet om hem vervolgens te trekken naar buiten.

Gedwee, werktuigelijk, loopt Lomans voort naast zijn geleider tot voor een café.

'Hei goon veer ins in bij de kameraoden; die zulle dich wel e bitteke opmontere, Jeanc, want et moot noe toch ins gedoon zien mit dat altied mer toejoer door lamenteeren en dich chagrineere - zoe'ne flinke jonge kèl wies tich.'

Een zwijgend krachtig handendrukken der vrienden rondom de groote tafel.

'Blij dat veer dich weer ins zien, Jeanc, da's in langen tied neet mie gebörd, dao drinke veer dr'ein op. Lieske, ene tournée veur mich', zegt een hunner.

't Brandt in z'n keel, die lang niet geproefde jenever; een prikkelende gloed doortintelt 't

1) Pet.

lichaam; een opbruisende herleving in het matte lijf; met enkelen teug ledigt hij het glas; 't wordt lichter in 't zware hoofd; de donkere visioenen verbleeken; 't wordt helderder, witter; allengskens een lachende zonneshijn, die wegschuifelt de nog vage schaduwen in zijn geest.

'Lieske, ene tournée veur mich', roept hij nu zelf tot de herbergierster. Weer een groote teug; 't verjaagt de herinnering, die ééne, die enkel ééne, die omgordelt z'n hersenen met ijzeren band; nog slechts doezelig, in vage nevelen, voor zich het gezichtje van zijn kind; hij vergeet.... vergeet.... een glimlach om zijn lippen, een schittering in het dof, flets oog. - Zoo heeft hij zich in langen tijd niet gevoeld, niet, sedert het ziek zijn van Marieke - daar is het weer, daar denkt hij er weer aan - Lieske nog e drupke.... en meerderen, meerderen, die hij verzwelgt dien avond in het gezelschap der vroolijke kameraden.

Zwaaiend in breede zigzaglijnen, arm in arm, strompelen zij dien avond naar huis, Peters en Lomans, schreeuwend, zingbrallend.

* * *

Den volgenden morgen een weëig zwaar voelen in het hoofd, een branderig kittelen in de droge

keel, een looden pijn in het geheele lijf, maar tevens ook een schrijnende smart in z'n ziel.... hoe heeft hij zoo kunnen zijn, dronken.... en Marieke nauwelijks drie maanden dood.... een schandaal, een gemeen schandaal.... was hij een vader, een kerel, die zich nu al bezuipt? En z'n blik valt op de wieg, waarin de kleedjes, en weer dat intens verdriet, die wanhoop, weer dat lang, lang staren met wanhoopsblikken naar die witte klungeltjes, weer in hem levendig die martelende, folterende herinnering, die gisterenavond weg was uit zijn geest, die hij had vergeten. 't Was prettig, lollig geweest, zoo je verdriet te kunnen afschudden, 't uit je kop te kunnen jagen, waarvan je gek werd, stapelgek, als dat nog lang moet duren.... 't was slecht, gemeen geweest, zeker, daar gaat niks van af, maar 't was plezierig je zoo niets meer aan te trekken, eens over iets anders te kunnen prakkezeeren, iets anders voor je te zien dan altijd zijn dood kind, zijn Marieke, en als hij het dan met al z'n prakkezeeren maar weer levend kon maken, als hij het daarmee weer zou kunnen hooren lachen, het in z'n armen zou kunnen nemen, weer kunnen kussen, kussen - o God,

daar begint het weer, dat denken, prakkezeeren, hetzelfde, altijd het zelfde.

* * *

Dienzelfden avond is een ander kameraad hem komen halen, en hij is meegegaan naar de herberg, en hij heeft gedronken tot hij weer heeft vergeten, tot hij weer vroolijk was, en volgende avonden ook weer, eindelijk elken, elken avond, totdat 'de baoi' hen kwam waarschuwen, dat ze moesten weggaan, dat hij anders proces-verbaal tegen hen op zou maken, dat het sluitingsuur al lang was gepasseerd.

* * *

En de dorpelingen, als ze enkele maanden later zien het roodgezwollen gezicht met de hangende kwabbelwangen, de blauwpaarse balkussens onder de vochtgerande oogen, schudden meewarrig het hoofd, prevelend: 'ongelukkige kèl, ene zoelap gewore allein oet chagrijn.'

* * *

Een prachtige zomernacht; de volronde maan, de millioenen flonkerende sterren aan den helder

blauwen hemel verlichten de aarde met gouden glans.

Over den breeden weg waggelschommelt Lomans naar huis. Voor de deur van zijn woninkje.... eensklaps een heldere klaarte in zijn verward, troebel brein; de wijd opengesperde lodderoogen turen strak bewegingloos op dat ééne.... ééne vlak voor hem; op de stoep van zijn huis.... een klein kind in lompen gehuld.

Hij bukt zich, grijpt het met zachte hand en draagt het naar binnen; 't slapend wicht is wakker geworden; blauwe, heldere oogjes, waarmede het hem aankijkt, net zooals Marieke.... 't kleine stompneusje, de roode dunne lipjes, net Marieke; en ook een meisje.

‘Marieke, Marieke’, juicht hij, ‘ich höb Marieke truk, mien Marieke, mien Godzalig Marieke, e wonder, e mirakel.’

Schuwvoorichtig, met nauwelijks durvend beroerende vingers, legt hij het neer in het wiegje, en dan ijlt hij heen met vlugvaste stappen naar z'n buurman, z'n kameraad; hij betimmert met z'n grove knuisten de deur, schreeuwend, tierend met schelle krijschstem: ‘Wullem, vrouw Peters, ich höb Marieke weer, Marieke is truk, mè doot toch ope, Marieke, Marieke is teruggekemme.’

Lang, heel lang voordat eindelijk 't venster wordt geopend, voordat Peters verschijnt.

‘Kameraod, de moos mit komme, direk, subiet, en dien vrouw ouch, Marieke is trukgekomme, e mirakel, Wullem, e mirakel oet den hiemel.’

‘Gank noe stillekes slaope, Jeanc’, raadt deze hem aan, ‘en laot us mit rus.’

‘Nein, nein, Wullem, de moos neet dinke, dat ich zaat bin; ich bin neuchter, neuchter wie e kaaf; 't is woer waat ich dich zek, Marieke is trukgekomme- 't lik bij mich in de weeg.’

‘Allo Jeanc, noe geine gekke bazel, veer moote mörge vreug weer aon 't wirk; gaank noe heivers’.¹⁾

‘Nein, Wullem, nein, de dinks, dat ich weer zaat bin, mè ich bin neet zaat, zek ich dich, zoe woer es God, ich bin neet zaat; kom noe mit nao Marieke, dien vrouw ouch; ich gaon neet vort Wullem, veurdet geer mit gaot.’

‘In Gosnaom, laote veer mer effekes goon,’ zegt vrouw Peters tot haar man, ‘anders weurde veer dè zoeplap de gansche nach neet kwiet.’

‘Noe good, wach dan mer effekes, Jeanc.’

* * *

1) Naar huis.

Ze hebben inderdaad het wicht gezien, ‘es twee druppel water Marieke, wie is 't Gos meugelig, dat twee keenjer zoe op ein kinne gelieke’, meent vrouw Peters in stom verbaasd zijn.

‘Hauw ich noe gei geliek, hōb ich 't uch neet gezag, dat Marieke is trukgekomme? en noe - noe drink ich geine druppel mie, ich maag vermaledijd zien, es ich nog e glaas aonreur, noe goon ich weer wirke, pront wie vreuger, en geer vrouw Peters....., wilt geer weer veur Marieke zōrge, ouch wie vreuger, alles wie vreuger?’

Een even vragende blik tot haar man, beantwoord met korten hoofdknik.

‘t Is good, Jeanc, veer zulle 't wel weer bie us numme, es veer dich daomit plezeer könne doen, me dan ouch alles wie vreuger - dich ouch.’

‘Ich belaoft uch, vrouw Peters’, terwijl hij haar handen drukt in z'n grof vereelte knuisten; ‘ich zoep neet mie, geine druppel mie, dat hōb ich uch al gezag, God maag mich strafe, ich maag veur ieuwig brande in de hel....

‘t Is good, Jeanc ich geluif dich.... veer zulle 't noe mer die lompe oetdoen en het de kleirkes van Marieke aondoen’.

‘Heur kleirkkes, heur eigenste kleirkkes, die ze vreuger ouch heet aongehad’, schreeuwt Lomans.

* * *

‘Gei wonder, dat et zoeveul op Marieke geliekt’, weten andere dorpsvrouwen den volgenden morgen te vertellen; ‘ze hōbbe allebei dezelfde mooder; gisteraovond hōbbe ze dat loeder op de weeg gezeen; die hauw dat zeker dao neergelag veur de deur van de maan, die ze zoe gemein hauw bedrogen; afijn, ze hauw heur trekke al thoes gekrege; ze hauw heur verdeende straf al beet, det schandaol; es e bedeleerster zaog ze d'roet; gei stuk gansch good mie aon 't lief en mager es e stuk hout; die hauw zeker ouch mie prugel es vrete gehad van de kèl, mit wem ze d'r van door waor gegoon.

‘Alzoe e basterd, e schandekeend, dat zie zal verzörge en groetbringe, mè wat geis te dao aon doen. - 't Is de schuld neet van dat erm schaop, en ze kos d'r Jeanc weer mit op de gooie weeg bringe’, zoo luidt het menschlievend betoog van vrouw Peters, waarmee allen instemmen.

* * *

En Jeanc Lomans, in extasevolle vervoering, vertelt, schreeuwt overal, tegenover iedereen, kwaad tegenover de ongeloovigen, razend tegen de glimlachende spotters, dat Marieke weer is trukgekomme; ze koste 't zelve komme kieke es ze wouwen, dat et zien Marieke, zien eigenste zelve Marieke waor en dat er noe van z'n leve geine jenever mie zou preuve, van z'n leve neet.... heer moos noe weer wirke en spaore veur Marieke....